ANAYASA BOŞLUĞU

Hiç kimse 1982 Anayasası'ndan hoşnut değil. Evren dahil, hiç kimse savunmuyor, sahiplenmiyor. Fakat halkın katılımıyla demokratik bir anayasa hazırlanması için harekete geçen yok. ANAP, muhalefet partilerine gönderdiği çağrıda, ''AT'a girmeye uygun, 12 Eylül'ün gölgesinin bulunmadığı'' bir anayasa önerdi. TBKP, ''halkın yazdığı bir anayasanın süngüyle kazınamayacağını'' savunuyor. (Sayfa: 6-7)

SİYASİ HABER VE YORUM GAZETESİ 12 11-24 HAZİRAN 1989 1500 LİRA

adımlar

KAN KAYBI

ÇİN'DE MUHAFAZAKÂRLIĞIN ÇÖKÜŞÜ

Çin bütün dünyanın gündeminin ilk sırasında. Öğrencilerin ön planda sözcülüğünü yaptığı demokrasi hareketi, beklenmedik bir şekilde bastırıldı. Sosyalizme kan sıçradı. Bu kanlı bastırmaya hangi süreçlerin sonunda, nasıl gelindi? Göstericiler ne istiyor? İktidar çatışmasının arka planı. Çin nereye gidecek? (Sayfa: 12-14)

▶SHP KURULTAYÜSTÜ SORUNLAR İÇİNDE

SHP her sekiz ayda bir kurultay topluyor. Delegeler önlerine konan alternatiflerden birini seçiyorlar. Yine de tabandan beklenmedik sesler gelmeye devam ediyor. (Sayfa: 4-5)

▶TBKP, BULGARİSTAN'DA OLUP BİTENDEN KAYGI DUYUYOR

ANAP'ın yeni anayasa atağı... Muhalefet partilerine gönderilen çağrıda, ''AT'a girmeye uygun anayasa'' hazırlanması için işbirliği önerildi. ANAP, yeni anayasada ''12 Eylül'ün gölgesinin bulunmamasını'' istiyor. TBKP, yeni bir anayasa tartışmasının ciddiye alınmasını isterken, ''halkın yazdığı anayasanın süngüyle kazınamayacağını'' vurguluyor. (Sayfa: 6-7)

▶''ULUSAL GURURUMUZ'' NASIL İNCİNİYOR

Yeşilyurt davası yakında başlayacak. Ülke içinde yazılıp konuşulmuyor. Ama bütün Avrupa kamuoyunun gözü üstünde... Öbür yandan da silahlı köy korucularının marifetleri... Hangi ''ulusal gurur?'' Kim zedeliyor?.. (Sayfa: 11)

Mehmet Karadeniz ölümünün üçüncü yılında anıldı

Mehmet Karadeniz'i 1986'da, 26 Mayıs'da kaybetmiştik. Karadeniz 1942'de Malatya'da doğmuş, 1971'den önce başlayan siyasal savaşımını 12 Mart cezaevlerinde, 12 Eylül'ün ilk karanlık yıllarında ve ertesinde sürdürmüş, yakınlarının deyişiyle, "doğal bir halk önderi"ydi.

Mehmet Karadeniz, Adımlar Kartal Temsilciliği'nin girişimiyle Gölsuyu'daki mezarı başında, 28 Mayıs günü anıldı. 3 Haziran günü de, Adımlar Kartal Temsilciliği'nde bir anma toplantısı düzenlendi.

Mehmet Karadeniz'in yaşamının yakın bir tanığı olan Adımlar Kartal Temsilcisi **Mehmet Malkaş**, birlikte anılarını anlattıktan sonra, şunları dile getiriyor:

"Onu benim anlatmam yanlış olur. Karadeniz'i Bulbulderesi halkına, Singer fabrikası işçileri..e, Otoyol işçilerine, Esenkent, Maltepe, Cevizli, Rahmanlar emekçilerine sormak gerekir. Aradan geçen bunca zamana rağmen, sanki dün gibi aramızda yaşıyor. Değerli öğretmenimizi, doğal halk önderini saygıyla anıyoruz."□

Barış ve sevgi heykelcikleri

Adımlar (İstanbul)-Yeşil Barış Dergisi Yazı Kurulunca her yıl "İnsanla insan, insanla doğa arasında barış, sevgi ve dayanışma" için emek vermiş, üretmiş insanlara verilen 20 kişi ya da kuruluşa verilecek olan **"Barış ve Sevgi Heykelcikleri"** Yeni Bizans Kültür Evi'nde düzenlenen bir törenle, bu yılki sahiplerine verildi. Yeşil Barış dergisi Yazı Kurulu, heykelciklerin veriliş amacının barış, doğa, sevgi konularında üretmiş, emek vermiş insanlara yeşiller adına teşekkür etmek olduğunu söylediler.

Ödül töreninde bir konuşma yapan Yeşil Barış Dergisi Yazı İşleri Müdürü **Abdülkadir Demirözü**, ödüle değer görülen kişi ve kuruluşları biraraya getirerek bir tartışma platformu oluşturmasını arzu ettiklerini söyledi.

Törende ayrıca tüm yeşil çevrelere bir çağrı yapıldı. Çağrıda özetle şu görüşlere yer verildi: "Dünyada gelişen eğitim, insanla insan, doğayla insan arasında barış ve sevginin kökleşmesinden yanadır. İnsanlarda uyanan bu bilinci örgütlü bir güç haline dönüştürmeyi görev bilmiş yeşil hareket ise, dağınıklık içindedir. Biz Yeşil Barış dergisi olarak tüm yeşil grup, çevre, kişi ve partileri bu dağınıklığa son vermek için bir platform oluşturmaya ve 1. Yeşil Kongre'nin toplanmasını sağlamak için görüşmelere başlamaya çağırıyoruz."

Bu yıl ödüle değer görülen kişi ve kuruluşlar şunlar: **Haydar Kutlu-Nihat Sargın, Rıfat Ilgaz, Prof.Dr. Halet Çambel, Bedri Baykam, Türk-Yunan Dostluk Derneği, Doç.Dr. Şenel Ergin, Altan-Füsun Erbulak, İsmail Beşikçi, Çevre Duyarlılığını Yayma Grubu, Yeşil Dayanışma Grubu, Kocaeli Gazetesi, Limon Dergisi, Engin Ardıç, 2000'e Doğru Dergisi, İlhan İrem, Bilsak, Feminist Dergisi, Prof.Dr. Oktay Aslanapa, Yük.Mimar Cengiz Bektaş, Semra Somersan, Özel Ödül Prof.Dr. Rezmi Geldiay.**□

Sosyalist Parti'ye engeller

Adımlar (Malatya)-Sosyalist Parti Malatya İl Yönetim Kurulu, Arguvan ilçe örgütünün faaliyet göstermek için Belediye'ye ait kiralık bir işyerinin kendilerine verilmemesi ve Belediye Başkanı **Hüseyin Orhan**'ın çalışmalarını engellediği gerekçesiyle bir basın açıklaması yaptı.

Basın açıklamasında Hüseyin Orhan'ın, **"Ben Arguvan'da sol bir partiye yer vermem"** diyerek kiralık yeri vermeyi reddettiği, bunun üzerine il ve ilçe yöneticilerinin belediyeye ait ve boş kiralık yere kapısı açık olduğu için eşyaları taşıyarak partinin levhasının asıldığı belirtiliyor.

Açıklamada, Hüseyin Orhan'ın Kaymakamlık, Savcılık ve Emniyet'e başvurarak, kapının zorla kırılıp içeri girildiğini söylediği, aynı gece saat 11.00'de Belediye Başkanı ile birlikte partiye gelen emniyet yetkililerinin kapının kırılmayıp, önceden açık olduğuna ilişkin tutanak tuttukları, bir gün sonra da Kaymakamlık emriyle tahliye kararı çıktığı kaydediliyor.

Bu gelişmelerden sonra da Sosyalist Parti ilçe yöneticileri Kaymakamlığa başvurarak, çadırda faaliyetlerini sürdürmek istediklerini açıkladılar.

SP Malatya İl Yönetim kurulu'nun basın açıklamasında, **"Belediye'ye ait mallar, Belediye Başkanı'nın öz mülkiyeti değildir. Böyle tutumlara karşı mücadele edeceğimizi ve hakkı görmediğimizi kamuoyuna ilan ediyoruz"** denerek, olay protesto ediliyor.□

Eğit-Der Adana Şubesi açıldı

Adımlar (Adana)-Eğitim emekçilerinin, grevli toplu sözleşmeli sendika taleplerini yaşama geçirmesi için kurulan Eğit-Der, 3 Haziran 1989 tarihinde Adana Şubesi'ni açtı.

Açılışa geniş bir davetli topluluğu katıldı. Emekli öğretmenlerin üye olabildiği Eğit-Der'in açılışına daha ziyade fiilen öğretmenlik mesleğini sürdüren öğretmenler katıldı.

Öğretmenlerin yanı sıra, demokratik kamuoyunun da ilgi gösterdiği açılışa, İHD Adana Şubesi, Halkevleri ve sendika yöneticileri katıldı.□

Bahri Dilek gözaltında ama, başına ne geldi?

Adımlar (Diyarbakır)-Diyarbakır'ın Lice ilçesinde terzilik yapan **Bahri Dilek**, 2 Haziran'da dükkanından alınıp götürüldü ve sonra kendisinden bir haber alınamadı. Gözaltı süresi 48 saat, oysa Bahri Dilek nerede, şu anda bilinmiyor. Gözaltına alınışı ise, tam anlamıyla bölgede hüküm süren keyfiyete uygun oldu.

Adı belirlenemeyen bir polis, Bahri Dilek'in dükkanına gelerek, bir elbise diktirmek istiyor. O sıralarda yakalandığı hastalığı yüzünden hiç kimseye elbise dikmeyen terzi ustası, polis memuruna da bu gerekçesini anlatıyor. Polis memuru kül yutmaz! Öfkelenip dükkandan ayrılır. Bir saat kadar sonra da, birkaç polis arkadaşıyla birlikte geri döner ve duvarda asılı duran, Nâzım Hikmet'in bir şiirinden dizeler yazılı kartpostalı bahane ederek, Bahri Dilek'i alıp emniyete götürür. Yeni Açılım ve Dünyaya Bakış dergilerini ve evinde yaptıkları aramada bulunan, satışları serbestçe yapılan bazı kitapları suç unsuruymuş gibi alırlar. Çocukları ve eşi yanında çeşitli hakaretler edildikten sonra, Diyarbakır çevik kuvvet amirliğine götürülür. Bahri Dilek ve Adımlar'ın başına hazırlandığı gün, aradan beş gün geçmesine karşın, başına gelenler konusunda bilgi alınamaz.

Bahri Dilek'in yaşamından endişe edenler, neredeyse, bir an önce açıklanmasını bekliyorlar...□

Çağımız insan hakları çağı olmalıdır

Ömer Güner (Trabzon)-İnsan Hakları Derneği Trabzon Şubesi'nin düzenlediği **Demokrasi ve İnsan Hakları** konulu panel 26 Mayıs 1989 günü yapıldı. Yaklaşık 300 kişinin izlediği panele, Trabzon Barosu Başkanı Av. **Mustafa Altınbaş**'ın yönettiği panele İHD Genel Başkanı Av. **Nevzat Helvacı**, Prof.Dr. **Aydın Aybay**, Av. **Halit Çelenk** ve Karadeniz Teknik Üniversitesi eski öğretim görevlilerinden Dr. **Haldun Özen** konuşmacı olarak katıldılar. Konuşmacılar özetle şu görüşleri dile getirdiler.

Av. Halit Çelenk: "Bir ülke teknoloji bakımından gelişmiş olabilir ama bu ülkede insan haklarına değer verilmezse, insanlar işkence görürlerse bu toplum uygar olabilir mi? Oysa "uzay çağı" değil, asıl olması gereken 'İnsan Hakları' çağıdır. İnsan tarihin karanlık dönemlerinden geçerek bugüne geldi. Uygarlığı yaratan insan özgür olmalıydı, sömürülmemeliydi."

Prof.Dr. Aydın Aybay: "1982 Anayasası, 12 Eylül öncesi topluma egemen olan kargaşaya tepki olarak hazırlandı. Bunun için bu **Anayasa**'da, bireylerin hak ve özgürlüklerini yok eden bir sistem belirtilenmiştir. Devlet bu sistemde insandan önce düşünülmüştür. Bu zihniyetin sahipleri halkın huzuruna çıkar, kendilerinden "biz" halktan da "siz" diye söz ederler, burada "biz" devlet cephesidir. Halk ise karşı cephedir."

Av. Nevzat Helvacı: "İnsan hakları konusundaki çalışmalar yeni değildir. İnsanlar insan olduklarının bilincine vardıkları günden beri bu savaşı yapmaktadırlar. Nerede haksızlık varsa orada hakkı aramak için savaşım vardır. 'İnsan hakları ve temel özgürlükler' konusunda bugün ulaşılan düzey yaşam pahasına verilmiş mücadelelerin ürünüdür. Ve bunlar artık evrensel boyutlarda korunmaktadır, Türkiye de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne imza atmıştır. Ama nasıl bir işlerlik vardır? Türkiye'de hakkı çiğnenen birinin şikayete başvuru yolları bir çok nedenle ve gerekçeyle tıkanmaktadır."

Dr. Haldun Özen: "İnsanlara uygulanan her türlü işlemde eşitliği yok edici ya da bozucu her çeşit ayrı tutma ya da üstün tutma olgusu ayrımcılıktır. 1982 Anayasası binbir çeşit ayrımcılığı yasallaştırmıştır. Örgütlenme, dilekçe, çalışma, öğretim ve öğrenme hakları üzerindeki ayrımcılıklar bunun en belirgin örnekleridir."□

Bir sözleşmenin ardından

Mehmet Aydın (Bandırma)-Petrol-İş Sendikası Bandırma Şubesi'ne bağlı işçiler soruyor: "Tabanın söz ve karar sahibi olduğu ilkesini ardıcıl olarak savunan Sendikamızın Genel Başkanı **Münir Ceylan** bu ilkeyi ne kadar çabuk belleğinden silebiliyor. Evet çetin zor günler yaşadık. Ücretsiz olarak sonsuz bir greve hazır olduğumuzu belirtip, altını çizdiğimiz halde bir oldu bitti ile sözleşmemiz imzalanıyor. Oysa izlenecek yol basit ve netti bu işçilerin oluru alınarak sözleşmenin imzalanmasıydı. Böylesi bir yol biz işçilerin sendikasına daha sevgi, daha bir güvenle bakmasını gündeme getirecekti.

Kıyamet kopmuyordu ayın 29'unda imzalanmasıyla ayın 5'inde ya da 6'sında imzalanması halinde."

Petrol-İş üyesi işçiler, "tabanın söz ve karar sahibi olması ilkesi böyle mi geçiyor yaşama", diye soruyorlar.□

Plastaş grevi 6. haftasında

İkiyüz otuz işçinin çalıştığı Plastaş'da grev sürüyor. Grevin 6. haftasında, işçiler dayanışmanın yetersizliğinden şikayetçiler. Ama grevi sürdürmeye kararlılar.

Plastaş'ta toplu sözleşme görüşmelerinin çıkmaza girmesi ve grev ilan edilmesinin ardından, işveren fabrikayı parça parça sökerek başka bir alana taşımaya kalkışmıştı. Hammaddeleri ve kalıpları fabrika dışına taşımayı da başarmıştı. Grevi etkisiz kılmaya yönelik bu eylem işçiler tarafından engellenmişti.

Grevin 5. haftasında bir açıklama yapan Plastaş Grev Komitesi, dayanışmanın azlığından şikayet ederek özetle şu görüşleri dile getirdi: **"Grevimiz işçi sınıfının çeşitli eylemlerle ayağa kalkmış olmasından olsa gerek basına bile yansımadı. Ama biz boş durmayacağız. Sesimizi başta sınıfımız olmak üzere bütün kamuoyuna duyurmaya kararlıyız. Bizler diyoruz ki grevimizi gelişen sınıf mücadelesinin bir parçası yapalım. Bunun yolunda dayanışmadan geçer. Bizler kararlıyız, patronun bütün oyunlarını sınıf kardeşlerimizin dayanışmasıyla aşacağız."**□

Türkiye'nin AT'a yükü ne olacak?

Türkiye Araştırmalar Merkezi Türkiye'nin sosyoekonomik yapısını üç yeni Avrupa Topluluğu üyesi ülke ile karşılaştıran bir araştırma yapıyor.

Yunanistan, Portekiz ve İspanya ile Türkiye'yi karşılaştıran bu araştırmada, 10 ana konuda Türkiye'de 1963 yılından sonra görülen sosyoekonomik gelişmeler, Avrupa Topluluğu'nun üç yeni ülkesi ile karşılaştırılıyor.

Araştırmanın ana gayesi, Türkiye'nin, önümüzdeki yıllarda Avrupa Topluluğu'na tam üye olduğu takdirde önemi güç geçtikçe artan bölgesel ve sosyal yapı fonlarına getireceği ekonomik yük.

Bilindiği gibi, 1989 yılında Avrupa Topluluğu bütçesinin yüzde 16'sını oluşturan bölgesel ve sosyal yapı fonlarına ayrılan para 1992 yılından itibaren bütçenin yüzde 25'ine çıkarılacak. Böylece bu fonlara ayrılan para ve bu fonlardan dağıtılacak olanakların önemi, özellikle yeni giren ve gelişmekte olan Avrupa Topluluğu ülkeleri için daha ilginç bir konuma giriyor.

130 ana kritere göre yapılan araştırmanın sonuçlarında Türkiye'nin tam üyelik halinde bölgesel ve sosyal yapı fonlarına getireceği yükün kapsamının ortaya çıkması bekleniyor.

15 Şubat 1989'da başlanan araştırma 15 şubat 1990 yılında bitirilecek. Ara raporun kamuoyuna Eylül ayında duyurulması bekleniyor.□

Mehmet Karaca-Osman Sakalsız

"Bulgaristan hükümetinin tavrı, insan haklarıyla ve savunduğumuz sosyalizm anlayışıyla bağdaşmıyor"

Türkiye ve Bulgaristan halklarının çıkarlarına da zarar veren bu tutum ile Balkanlar'da gerginliğin azaltılması, karşılıklı güven ve işbirliği ortamının yaratılması için harcanan çabalar gibi, Bulgaristan'da demokrasi, açıklık ve toplumsal yenilenme yönünde yapılmak istenen reformlar da tehlikeye düşer.

Türkiye Birleşik Komünist Partisi Başkan Yardımcısı **Mehmet Karaca** ve Genel Sekreter Yardımcısı **Osman Sakalsız**, Bulgaristan'daki Türk kökenliler üzerindeki uygulamalar ve son gelişmelerle ilgili olarak, bir açıklama yaptılar. Karaca ve Sakalsız, açıklamalarında şunları belirttiler:

"Komşumuz Bulgaristan'daki son olaylar Türkiye kamuoyunu haklı olarak meşgul ediyor. Avrupa'da belirleyici eğilim askeri bloklar arasında gerginliğin giderilmesi, silahsızlanma yönünde ciddi adımların atılması ve insan haklarına saygı temelinde ortak bir anlayışa varılması iken ve bu çabalara Bulgaristan da içinde sosyalist ülkelerin yaptıkları katkı bütün barışsever insanların takdirini kazanırken Bulgar hükümetinin bu süreçlere ters bir politikada ısrar ettiğini derin bir kaygı ile görüyoruz.

▶ *Mehmet Karaca ve Osman Sakalsız, bir süre önce görüştükleri, Yunanistan Komünist Partisi Genel Sekreteri Harilaos Florakis ile.*

Bulgaristan hükümetinin Türk asıllı Bulgaristan yurttaşlarına karşı takındığı tavır Bulgaristan Komünist Partisi'ne daha önce açıkça ifade ettiğimiz gibi, insan haklarıyla ve savunduğumuz sosyalizm anlayışıyla bağdaşmıyor. Türkiye ve Bulgaristan halklarının çıkarlarına da zarar veren bu tutum ile Balkanlar'da gerginliğin azaltılması, karşılıklı güven ve işbirliği ortamının yaratılması için harcanan çabalar gibi, Bulgaristan'da demokrasi, açıklık ve toplumsal yenilenme yönünde yapılmak istenen reformlar da tehlikeye düşer. Bu gelişmeler, Türkiye'deki demokratikleşme süreçlerini de olumsuz yönde etkileyecektir.

TBKP bütün zorluklara rağmen sorunları karşılıklı diyalog ile ve insan haklarına saygı temelinde biri kere daha hatırlatıyor ve ülkemizin bütün sağduyulu güçlerini bu yönde çalışmaya çağırıyor. Türkiyeli komünistler olarak Bulgar komünistleriyle olan geleneksel dostluğumuzun bize böyle bir diyaloğun yaratılmasına katkıda bulunma fırsatını verdiğini düşünüyor ve Türkiye ile Bulgaristan arasındaki ilişkilerin daha da gerginleşmemesi için elimizden gelen herşeyi yapacağımızı duyuruyoruz." □

Demokrasiyi İzleme Komitesi belirlendi

Ankara'da 29-30 Nisan 1989 günleri toplanan Demokrasi Kurultayı'nca oluşturulan Demokrasiyi İzleme Komitesi belirlendi. Demokrasi Kurultayı düzenleme kuruluna verilen yetki uyarınca, bu kurulca seçilen ve görev üstlenmeyi kabul etmiş bulunan izleme komitesi üyeleri şunlar:

Mete Akalın, Filiz Ali, Sami Alptekin, Çağatay Anadol, Sadun Aren, Mehmet Ali Aslan, Güngör Aydın, Şener Battal, Fatmagül Berktay, Halil Berktay, Umur Coşkun, Tevfik Çavdar, Halit Çelenk, Mahmut Dikerdem, Mehmet Dülger, Güner Elçin, Gökberk Ergenekon, Cevat Geray, Haluk Gerger, Jülide Gülizar, Fatih Gümüş, Gencay Gürsoy, Rasih Nuri İleri, Reha İsvan, Suphi Karaman, Özcan Kesgeç, Şükran Ketenci, Fadıl Kocagöz, Aydın Köymen, Uğur Mumcu, Aziz Nesin, Ülkü Orbay, Varlık Özmenek, Tahsin Saraç, Yüksel Selek, Hale Soygazi, Zeliha Şehirlioğlu, Şirin Tekeli, Vecihi Timuroğlu, Hasan Yalçın.

Komite gazetemizin yayınlandığı 11 Haziran 1989 günü Ankara'da toplandı. Toplantıda; çalışma programı, çalışma komitelerinin seçimi, yapılacak ilk yığınsal eylem ve sürekli bir yürütme kurulunun seçimi konuları görüşülüp karara bağlanacak. Ayrıca Komite üyeleri, Kurultay kararı uyarınca, Kurultay Sonuç Yazanağı'nı, topluca Cumhurbaşkanlığı makamı ile TBMM ve siyasi parti genel başkanlıklarına 12-13 Haziran günleri sunacaklar. □

TÖB-DER'in bir bölüm yöneticisi aklandı

Adımlar (Ankara)-Aralarında Genel Başkan **Gültekin Gazioğlu**'nun da bulunduğu bir bölüm TÖB-DER yöneticisi, Ankara 2.Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki yargılanmaları sonunda suçsuz bulunarak aklandı. İlgili Savcılıkça da temyiz edilmeyen kararın, 23 Mart 1989 tarihinde kesinleştiği öğrenildi.

Bilindiği gibi, 12 Eylül askeri darbesinden sonra Ankara 3 No.lu Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde yargılanan TÖB-DER Merkez Yürütme ve Genel Yönetim Kurulu üyelerinden bir bölümü, derneği "gizli örgüte dönüştürdükleri" savıyla 141/1. maddeden yargılanarak 5-8 yıl arasında hapis cezasına çarptırılmışlardı. Ancak, aynı dönemler arasında TÖB-DER üyesi üst düzey yöneticisi olup da yakalanamayan ya da yurt dışında bulunduklarından dosyaları ayrılan sanıklardan Genel Başkan **Gültekin Gazioğlu**'nun yanı sıra **Mustafa Düzgün, İsmet Özdamar, Ömer Aslan, Bayram Ayaz, Ayhan Kutlay, Cafek Akyüz, Turan Yılmaz, Ali Kemal Yaylı, Cemal Saygılı, Ahmet Melek, Aydın Yeşilyurt, Muhammet Tekin Üstün, Halil Uslu, M.Yaşar Alagündüz, Celal Baloglu, İhsan Kapusuz, Yılmaz Apaydın, Mustafa Duru, Mehmet Yalçın**, sıkıyönetimin kaldırılmasından sonra sivil mahkemelerde yapılan yargılamaları sonunda aklandılar.

Aynı davadan daha önce yargılanan sanıklar hüküm giymişken, sivil mahkemede yargılanan 20 yöneticinin suçsuz bulunarak aklanması, hukuksal açıdan ilginç bir durum ortaya çıkardı. TÖB-DER avukatları, hafta içinde yaptıkları ortak açıklamada, sonucu **"TÖB-DER davasında çifte standart"** olarak nitelendirerek, Sıkıyönetim Mahkemesi'nin önceki mahkûmiyet kararının "önyargılı" olduğunu öne sürdüler. □

BAKAD'a yönelik baskılar sürüyor

Adımlar (İstanbul)-Kısa adı BAKAD olan, **Bakırköy Kültür Araştırma ve Yaygınlaştırma Derneği** üzerindeki baskılar sürüyor.

Dernek yetkilileri yaptıkları açıklamada, üyelerinin evlerinden gece yarısı gözaltına alındıklarını, çeşitli baskılara maruz kaldıklarını belirterek bu durumu protesto ettiler.

Son olarak 1 Haziran 1989 tarihinde derneğe gelen Dernekler Masası'ndan polislerin ellerindeki Valilik ve Emniyet Müdürlüğü imzalı belgeyi göstererek derneği geçici olarak mühürlediklerini belirten BAKAD yetkilileri, 18 yaşından küçük şahısların dernekte bulunduğu ve siyasi faaliyette bulunulduğu gerekçeleriyle açılan davanın da sürdüğünü belirttiler. □

Gelişen, güçlenen, yeni düşüncelerdir

Umur Coşkun

Tüm dünya düzenini demokratikleştirme düşüncesi giderek daha güçlü bir toplumsal ve politik etken durumuna geliyor. Karşıt direnişin şiddeti, aymazlıklar, inişler ve çıkışlar ne ölçüde olursa olsun, ilerleyen bu düşüncedir, bu düşüncenin heryerdeki önlenemez yükselişi ve eylemidir.

"Sosyalizm öldü" diye el ovuşturanların arttığı bir sırada, bu iddianın tam tersine, kendilerini yenilemekte olan komünist hareketlerin, ülkelerinin geleceğini belirlemekteki rolleri daha bir önem kazanıyor.

* * *

Adımlar sayfalarında da, dünyada ve Türkiye'de yaşanan bu süreç yansıtılmaya çalışılıyor. Olanaklar elverdiğince gerçeği arayarak, konuyla ilgili değişik çevrelerin ya da uzmanların görüşlerine yer vererek, dostlarımızın ve arkadaşlarımızın özgün katkılarını alarak.

Ankara büromuzun, parlamentodaki siyasi partiler arasında, erken seçim-cumhurbaşkanlığı- anayasa-yasal değişiklikler üzerinde süren tartışmayla ilgili haberi, konunun güncel yanlarını aydınlatıyor. Aynı konuda, TBKP'nin sayfalarımızda yer alan açıklamasının kamuoyunda ilgiyle karşılanacağı kanısındayız. TBKP, demokratik istemleri, siyasi manevraların ve tek yanlı politikaların öznesi olmaktan çıkarmanın yoluna işaret ediyor.

TBKP'nin bir başka önemli açıklaması da, Bulgaristan yönetiminin Türk kökenli yurttaşlarına yönelik uygulamaları üzerine. Günlük basında çok sınırlı yer alan bu açıklamanın tamamını sayfalarımızda bulacaksınız.

SHP ve DYP cephelerinde ne oluyor? SHP Kurultayı'nı, haberiyle yine Ankara büromuz ve köşe yazısıyla Varlık Özmenek değerlendirdiler. Ayrıca SHP ile ilgili daha genel bir değerlendirmeyi Fransa'da yaşayan Dr. Tarık Ziya Ekinci arkadaşımız yaptı.

Demirel 3. kez tekrar yükselişe mi geçti? Nereye kadar ve nasıl?.. Gencay Şaylan ve Hüsamettin Cindoruk'un görüşlerine başvurduk...

Bu sayının flaş konularından biri kuşkusuz Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki olaylar. Osman Saffet Arolat, kısa süre önce Tien Anmen Meydanında bulunmuştu. O günün gözlemleriyle sonraki kanlı saldırı üzerine ne düşündüğünü sorduk. Halil Berktay, gelişmeleri ve Çin Komünist Partisi'ndeki kanatları yorumladı.

Humeyni'nin ölümünden sonraki İran konusuna bu sayıda yer veremeyişimiz (yer darlığı ve özgün kaynağa ulaşamama nedenleriyle) ciddi bir eksiklik oldu. Sosyalist ülkelerdeki gelişmeler ve sosyalist demokrasinin almakta olduğu yeni biçimler, keza önümüzdeki sayılarda ağırlıkla ele almak umuduyla ertelendi.

Yurt dışında çok geniş bir coğrafyaya yayılmış çok sayıda arkadaşımızın haber ve yazılarını, politik tartışmalara katkılarını bir türlü önemine uygun ağırlıkta değerlendiremiyorduk. Ya birbirinden habersiz çok sayıda yazı geliyordu, ya da öncelikli konuları seçemiyorduk. Veysi Sarısözen arkadaşımızın bu bağlamdaki çalışmaların koordinatörlüğünü üstlenmesi, Adımlar için sevindirici bir gelişme oldu.

* * *

12 sayımızda önem taşıyan diğer yazı ve konular arasında; Bizim Radyo yayın kurulunun, yayınlarını sona erdirmeleriyle ilgili açıklaması; Kocaeli büromuzun Milliyet ödülünü kazanan Avukat Nesrin Aktaş ve Bilge Çobanoğlu ile, 82 Anayasası ve anayasacılık üzerine görüşmesi; TBKP davasıyla ilgili görüşler; Yeşilyurt davası ve köy koruculuğu hakkında Diyarbakır büromuzdan geçilen yazılar; Yunanistan'da sol birliğin seçim çalışmaları; Olof Palme duruşması; Erdal Atabek'le son kitabı, Barış Pirhasan'la "Türk sineması" üzerine söyleşiler; Aziz Çalışlar'ın Sait Faik Hikaye Armağanıyla ilgili yazısı ve Marksistler arasındaki tartışmalar kapsamında, Çağatay Anadol, Veysi Sarısözen, Ali Taygun ve Zülfü Dicleli'nin yazıları bulunuyor.

Yer darlığı nedeniyle, doktorların "beyaz eylem"ine, Dünya Çevre Günü'ne ve Çocuk Politikaları Kurultayı'na önemleri oranında bir ağırlıkla eğilemedik.

Ve yine birçok değerli yazıyı çözmek zorunda olduğumuzu bildiğimiz olanaksızlıklar yüzünden bu sayıda kullanamamanın üzüntüsünü taşıyoruz.

Demokrasiyi Özümsemek

SHP'NİN KURULTAYÜSTÜ SORUNU

Sosyal Demokrat Halkçı Parti her sekiz ayda bir kurultay toplama geleneğini bozmadı. Bu seferinde de delegeler katılarak, araştırarak, daha yeniye, daha gelişmişe ulaşmak çabası yerine, önlerine konulan alternatiflerden birini seçmek zorunda kaldılar.

Adımlar (Ankara)-Sosyal Demokrat Halkçı Parti, bir Büyük Kurultay'ı daha arkada bıraktı. Şimdi partide herkes sonucu kendi açısından değerlendirmeye çabalıyor.

SHP bundan 3 yıl önce partinin tüzük ve programını tartışmak için toplanmış, kurultay gündemine eklenen "seçim" maddesi, bir yıla yakın süre program ve tüzük için yapılan tüm hazırlıkları bir yana itip, parti yöneticilerinin seçimiyle uğraşılmasına yol açmıştı. Kuşkusuz bu nedenle kurultay için Ankara'ya gelen 1000'i aşkın delege de hazırladıkları program ve tüzük yerine, parti içi sorunlarla uğraşmak durumunda kalmış ve doğal olarak da ne Tüzük'ü ne de Programı kendi ürünü gibi düşünmeyip, onları birer metin olarak görmeye devam etmişti.

Yerel seçimlerin sonuçları daha henüz alınmışken, 10 Nisan tarihli Parti Meclisi toplantısına getirilen tüzük değişikliği önerileri de bu nedenle önceleri tabanı öylesine pek fazla ilgilendirmedi. Ne zaman ki, Parti Meclisi'ndeki "sol kanat" mensupları ile bazı milletvekilleri seslerini yükseltmeye başladılar, iş o zaman ciddiyetini göstermeye başladı.

SHP sol kanadı, tüzük değişikliklerinden sonra sıranın partide ciddi bir tasfiye hareketine geleceği görüşündeydiler. Baykalcı yönetim tarafından uluorta yapılan açıklamalarda da, partiye önemli ölçüde **"sosyal demokrat olmayan sol"**'un sızdığı, bölücü ve mezhepçilerin SHP'de cirit attığını söylüyorlardı. Ve de ekliyorlardı: **"İlk fırsatta bunları partimizden temizleyeceğiz"**.

"Sol kanat", önce Genel Başkan **İnönü** ile konuşup, yapılan değişikliklerin geri alınması için çaba harcama, bu arada da bol bol basına demeç verme yolunu seçti. Sonuç alamayınca da, kulaklarına fısıldanan **"Kurultay toplanacak olursa yönetim de seçim isteyecek"**, tehditlerini göğüsleyip kolları sıvadılar. Sonuçta, 40 kadar ilde 400'ü aşkın delegenin imzası toplandı. Ama Baykalcıların **"seçimli kurultay"** blöfü çoktan unutulmuştu. Baykalcı yönetim, bu kez imzacılar üzerinde baskı uygulamaya ve imzalarını geri aldırmaya çalışmaya başladılar. Bir kısım imzacılar üzerinde de başarı kazandılar.

2 Kasım 1985'de yapılan HP 1.Olağanüstü Kurultayı'nda oluşan SHP, 4 Haziran 1989'da dördüncü kez Olağanüstü Kurultay çalışmalarına başlıyordu.

Salon önünde sabah saatlerinde başlayan karmaşa sırasında, SHP Genel Sekreter yardımcılarından **Adnan Keskin**, polis müdürüne kalabalığı dağıtmasını söyledi. Polis müdürü ise, dağıtmayı gerektirecek bir olay olmadığı için müdahale etmedi ve polisin yalnızca güvenliği sağlamak için orada bulunduğunu söyledi.

Saat tam 10.00'da sessiz sedasız salona giren **İnönü**, delegelerin yerlerini alması için oldukça uzun süre yerinde bekliyor, daha sonra il belediye başkanlıklarına seçilenleri partililere tanıtıyordu.

Ad okunarak yapılan seçim sonucu Kurultay Divan Başkanlığı'na **Memduh Ekşi** otururken, saatler artık 13.00 olmuştu. Uzunca bir süre de Tüzük Komisyonu'nun kurulması tartışmaları yapıldı. Baykalcı yönetim, komisyonda gerekli ağırlığı sağlayabilecek biçimde, il başkanlarından birer delege adı istemişti. Özellikle seçimlerden sonra görevden alınan ve yönetim tarafın-

Çağdaş demokrasiye bağlılık çizgisinde

SHP'NİN ÜÇ HANDİKAPI

SHP gerçeği ile bağdaşmayan önerilerin çekinerek öne sürülmesi partiyi iç ve dış saldırılara hedef yapmakta ve gerçek işlevinden alıkoyarak etkisizleştirmektedir.

■ **Dr. Tarık Ziya Ekinci**

Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin toplumsal gerçeklerle olduğu kadar bizzat kendi gerçeği ile bağdaşmayan üç temel handikapı vardır. Parti bu handikapları aşmadan çoğunluğu sağlayamaz ve seçimleri kazanamaz. Seçimi kazansa da iktidar olamaz.

Sürekli değişen ve ilerleyen bir Türkiye'nin demokrasi beklentileriyle çelişen ve SHP'ye ayak bağı olan bu engeller şunlardır:

1- Bunların ilki SHP'ye devrimci bir işlev yüklemek isteyen Sol Kanattaki bazı yönetici ve milletvekillerinin SHP gerçeğine uymayan iradeci zorlamalarıdır.

2- İkincisi, sermaye sınıfının desteğini sağlamak için ona güvence vermeye çalışan kimi yöneticilerinin partinin özümsemesi olanaksız politikaları SHP'ye dayatmadaki zorlamalarıdır.

3- Üçüncüsü de, bir CHP mirası olarak sürdürülen, asker-sivil bürokrasinin eğilimlerine göre karar verme ve politikalar geliştirme iradesini dayatmadaki zorlamalardır.

• SHP sosyalist bir parti değildir ve SHP'ye sosyalist bir parti işlevi yüklenemez.

SHP bugünkü koşulların bir ürünü olarak, CHP'nin tabanı ve düşünce mirası üzerine kurulmuş ama, ondan apayrı bir siyasal partidir. SHP sosyalist bir parti olmadığı gibi, sınıfsal yapısı ve tarihsel konumu bakımından da sosyalist bir parti işlevi göremez. Nitekim, mirasçısı olduğu CHP'de Batı'daki sosyal demokrat partiler gibi bir işçi sınıfı partisi olarak kurulmamıştır.

CHP'ye varlık veren Kurtuluş Savaşının antiemperyalist ve bağımsızlıkçı düşünceleridir. Daha sonra toplumdaki politik ayrışımların zorlamasıyla CHP, kaçınılmaz olarak görece bir sosyal demokrasi çizgisine gelmiştir. SHP'de bu hareketin günümüzdeki değişik bir devamıdır. CHP'den ayrımlı olarak SHP'nin geniş bir emekçi tabanının olması ve yöneticileri arasında sosyalist eğilimli işçi, sendikacı ve aydınların bulunması bu tarihsel gerçeği değiştirmez.

Bu yapısı ile SHP'nin asıl işlevi ona varlık ve destek veren geniş emekçi halk kitlelerinin demokratik özlem ve isteklerine yanıt verecek çağdaş bir demokrasinin kurulmasına öncülük etmektir.

Partideki kimi sol kanat temsilcilerinin açıklamalarında rastlanan, ekonomik ve sosyal politikalara değin devrimci sol içerikli bazı öneriler SHP'nin bu özgün yapısıyla çelişmektedir.

Bankaların, sigorta şirketlerinin, büyük sanayinin devletleştirilmesi önerileri SHP'ye umut bağlayan kitlelerin bugünkü istemleri değildir.

SHP gerçeği ile bağdaşmayan bu önerilerin çekinerek öne sürülmesi partiyi iç ve dış saldırılara hedef yapmakta ve gerçek işlevinden alıkoyarak etkisizleştirmektedir. Etkisizleşen ve güçsüz bir SHP'nin demokratik hak ve özgürlükleri güçlü bir biçimde savunabilmesi ve çağdaş demokrasiyi kurma savaşımına etkinlikle katılabilmesi olanaksızdır.

SHP'nin çağdaş demokrasi savaşımına katılabilmesinin baş güvencesi sol kanattır. Bundan ötürü, SHP sol kanat üyelerinin partiye bel bağlıyan kitlelerin umutlarını boşa çıkaracak her türlü öznel ve iradeci davranışlardan özenle kaçınmaları hem SHP tabanının, hem de Türkiye demokrat ve ilerici kamuoyunun yaşamsal beklentisidir.

• SHP sermaye partilerinin etki alanında çalışamaz ve bu alanda onlarla yarışamaz.

SHP'nin Türkiye siyasal yaşamında kendine özgü bir yeri vardır. Bu alan tarihsel gelişmenin özgün bir ürünüdür. SHP bu alanı terk ederek sermaye partilerinin etkinlik alanına talip olursa, kimliğini yitirir ve varlık nedeni kalmaz. Sermaye partilerinin etkinlik alanında da sermayenin öz partileriyle yarışamaz ve kısa zamanda silinip gider.

ANAP'ın gerilemesi karşısında, başta SHP Genel Sekreteri **Deniz Baykal** olmak üzere bazı parti yöneticileri iktidara gelmeyi güvence altına almak için sermaye çevrelerine ödün vermeyi ve partinin tarihsel olarak oluşan temel politikalarını bu çevrelerin eğilimlerine göre yeniden biçimlendirmeyi bir politika olarak benimsedikleri anlaşılmaktadır.

Sayın Genel Sekreterin sermaye örgütlerinin toplantılarında onlara güvence vermesi, sermaye sözcülerinin önerilerine uygun örgütsel yapı değişikliği girişiminde bulunması, dış çevrelere ekonomik ve sosyal alanlarda değişiklik yapılmayacağı mesajını vermesi, uluslararası mali tekellerin kayırdığı bürokratların görevlerinde kalacaklarına ilişkin açıklamalar yapması sermaye sınıflarını ve dayandıkları dış güçleri tatmin etmez.

SHP, sermaye yanlısı politikalar üretmede ne kadar özverili olursa olsun, dayandığı toplumsal güçler bakımından sermaye için ANAP ve DYP kadar güven verici değildir. Çünkü tekelci sermaye ve dış destekleri Türkiye için sınırlı ve göstermelik bir demokrasi istemektedirler. Buna karşılık, SHP'nin tabanı da her türlü demokratik hak ve özgürlüğün eksiksiz biçimde yaşama geçirilmesini isteyen çağdaş bir demokrasiden yanadır.

Birbirleriyle bağdaşmayan bu istemlerin bağdaştırılması eşyanın doğasına aykırıdır. SHP'nin bugünkü kitle tabanını kaybedilmez bir garanti sayarak, tekelci sermayenin desteğini de sağlama girişimleri pragmatik bir politika izlenimi verse de gerçekçi değildir. Bu yöntemle SHP Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

SHP demokrasi için vardır. Ancak demokrasiyi savunarak ve demokrasi savaşımına güç katarak kitle desteğini arttırır ve iktidar olabilir. Aksi halde çoğunluğu sağlasa da iktidar olamaz.

• Türkiye'de asker-sivil bürokrasi eski işlevini yitirmiş ve sermaye ile bütünleşmiştir.

CHP'den miras kalan, asker-sivil yüksek bürokrasiye göre politika yapma alışkanlığını SHP de kararlı biçimde sürdürmektedir. Oysa, bugünkü asker-sivil bürokrasi CHP'nin tek parti dönemindeki bağımsız bürokrasi değildir. Artık bürokrasi sermaye ile bütünleşmiştir. Tek parti dönemine özgü sınıflarüstü, tarafsız, soyut devlet anlayışını terk etmiştir. Devlet ete kemiğe bürünmüş, sermayeye hizmet etmekle görevli bir kurum olmuştur bürokrasinin gözünde. Her büyük bürokrat devlet hizmetinden ayrılınca bir holdinge yönetici olmayı meslek yaşamının en üst bir aşaması ve devlette geçen hizmetlerinin bir ödülü olarak değerlendirmektedir.

Bugün Türkiye'deki büyük yerli holdinglerin sorumlu yerleri ile yabancı tekel temsilcilerinin başında bulunan görevlilerin hemen tümüne yakın bir çoğunluğu ya eski bir general, eski bir müsteşar ya da eski bir genel müdürdür. Bunlar devlet görevleri boyunca da holdinglerle ve yabancı tekellerle içli dışlıdırlar. Bu birliktelikten ötürü yüksek bürokratlarımızın dünya görüşleri ve politik değer yargıları büyük tekelci sermayenin eğilimlerine göre biçimlenmektedir.

Artık Türkiye'de bağımsız bir bürokrasi olmadığına göre, bürokratlara bakarak politika saptamak tekelci sermayenin isteklerine göre politika yapmakla eşanlamlı olmuştur.

Oysa, başta SHP Genel Başkanı Sayın **Erdal İnönü** olmak üzere kimi SHP yöneticileri aldıkları kararlarda ve saptadıkları politikalarda özellikle yüksek düzeydeki asker-sivil bürokratların eğilimlerine göre hareket etmektedirler. Türkiye demokrasi yaşamına değin tabu haline getirilen önemli konularda, karar vermeden önce, "Generallerimiz ne düşünüyor,

dan atanan il başkanları da bu isteğin özüne uygun isim adlarını Genel Merkez'e bildirmişlerdi. Örneğin 90 delegeden 85'inin imzacı olması nedeniyle, Kurultay'ı toplantıya çağırmayan diğer 5 delegeden biri olan İstanbul delegesi **Algan Hacaloğlu**, bu komisyona öneriliyordu. **Bursa**'da, **Siirt**'te, **Malatya**'da, **Diyarbakır**'da, **Kocaeli**'de, **Elazığ** ve **İçel**'de de yapılanlar aynıydı. Tüzük Komisyonu'nun kurulması için yapılan bir saatlik tartışma sonunda, hiç değilse **İstanbul** ve **Bursa** delegelerinin değişmesini sağlayan **"sol kanatçılar"**, komisyonun bir an önce çalışmasına rıza gösteriyorlardı. Komisyon toplantıya gidince, önce, **"Onlar çalışırken biz de burada tüzük değişikliklerini görüşeceğiz"** diyen Divan Başkanı **Ekşi**, MYK üyelerinin oturduğu masadan aldığı bir uyarıdan sonra, bu kararından bir anda vazgeçecek ve Komisyon'un raporunun gelmesine kadar, toplantıya ara verecekti. Saatler 18.00'i gösterirken, sonunda Tüzük Komisyonu'nun zaten önceden bilinen raporu, Kurultay salonuna geliyor ve tüzük değişikliklerinin 24'e karşı 45 oyla benimsendiğini duyuruyordu. **Kemal Anadol** ve **Aydın Güven Gürkan** bir tarafın, **Önder Kırlı** ile **İsmet Baş** da diğer tarafın görüşlerini dile getirerek, bir süre de bu raporun nasıl konuşulacağına ilişkin yapılan usul tartışmalarının ardından, Divan Başkanı, değişiklik önerileriyle ilgili görüşmelerin hepsinin bir arada yapılacağını, tüzük değişikliklerinin madde madde görüşülmesinin söz konusu olmadığını bildiriyordu. **Mustafa Kemal Paloğlu, Celal Erdoğan, Önder Kırlı** ve **Beşer Baydar**, tüzük değişikliklerinin gerektiğini savunurlarken, Kurultay'ın belki de en etkili konuşmasını yapan **Ertuğrul Günay**'la birlikte **Aydın Güven Gürkan, Yakup Kepenek** ve **Fehmi Işıklar** da bu değişikliklerin reddedilmesi gereğini vurguluyorlardı.

Ve 5 Haziran'da saatler 02'yi gösterirken biten açık oylama sonucunda, 115 oy farkla tüzük değişiklikleri Kurultay'ca onaylanıyordu.

Şimdi SHP'de herkese sonuçları değerlendiriyor. Kurultayı **"havanda su dövmek"** olarak değerlendirenler de var... Ama sanırız hemen herkes, artık bu tür kurultaylar yerine daha çok katılımın sağlanabileceği kurultayların nasıl toplanabileceğini düşünmeye başlamış bulunuyor.

SHP'de görünen o ki, kısa sürede bir tasfiye de söz konusu olmayacak, bir toparlanma da; ama bilinen bir gerçek de var ki, tüzük değişikliklerinin asıl hedefi, bir yıl sonra yapılacak olan seçimli Olağan Kurultay. Bu döneme kadar **Baykal** yönetimi daha da silahlanmış olarak, istediği il veya ilçe yönetimini görevden alabilecek. Elindeki milletvekili kontenjanı yetkisini son derece bonkörce kullanıp yandaş bulabilecek ve delegelerle oynayabilecek.

Ama bu arada bazı şeyler de olmuyor değil. Örneğin, bir süre önce görevden alınan ve çeşitli tüzük oyunları ile bölünen bazı ilçelerde yapılan delege seçimleri ile Konya'nın bazı ilçelerinin kongrelerini yine de sol kanatçıların aldığı yöndaki haberler, **Baykal** yönetimini rahatsız eder görünüyor...□

▶ *Erdal İnönü, ağırlığını Deniz Baykal ekibi yanında koydu.*

idare ve yargıdaki üst bürokratların düşünceleri nedir?" sorularına yanıt aranmaktadır, SHP'nin bu kesiminde.

SHP'de, özellikle Kürt sorununda son derece katı bir tutum içinde bulunan, yüksek bürokratların eğilimlerine göre davranma alışkanlığı SHP'yi ister, istemez ırkçı bir konuma sokmakta ve Türkiye demokrasi hareketinin dışına düşürmektedir.

SHP parti meclisi üyesi Sayın **Turgut Atalay**'ın, parti programının kürt asıllı yurttaşlara tanıtılması için, kürtçeye çevrilerek dağıtılması konusundaki masum önerisi, holdinglere yönetici olma düşleri kuran generallerin ve yüksek sivil bürokratların tepkilerini çeker korkusuyla SHP üst yönetiminde sert bir tepkiyle karşılanmış ve sayın Atalay palaspandıras partiden çıkarılarak, suç duyurusu ile savcılığa verilmiştir. Keza Malatya Milletvekili **İbrahim Aksoy** da, aynı endişelerle, Avrupa Parlamentosu Ortak Komisyonu'nda Kürt halkının anayasal ulusal demokratik haklarını savunduğu için, geçici çıkarma cezası ile partiden uzaklaştırılmıştır. Dokunulmazlık güvencesi olan bir parlamenterin, evrensel insan hakları çerçevesindeki konuşmalarından ötürü suçlanarak partiden çıkarılması "Devlet Benim!" diyen holdingci yüksek bürokratların manevi baskısı altında alınmış ve SHP'yi demokrasi dışına düşüren talihsiz bir karardır.

Unutmamak gerekir ki, Türkiye'de kalıcı çağdaş bir demokrasinin kaderi, Kürt sorununun, halkın özgür iradesiyle onaylanacak adil, insancıl ve demokratik çözüme kavuşmasına bağlıdır. Kürtleri yok sayan, ırkçı, şoven milliyetçi ve baskıcı politikalar sürdürüldükçe Türkiye'de demokrasi olmaz ve olsa da yaşayamaz.

Kürt sorununun baskı yöntemlerine bağlanarak tartışılamaz ve dokunulamaz bir tabu haline getirilmesindeki asıl amaç demokratik yaşamı tehdit altında tutarak sınırlı kalmasını sağlamaktır.

SHP çağdaş bir demokrasiden yanaysa, büyük sermaye ile bütünleşen holdingçi asker-sivil bürokrasinin korkusunu içinden atmalıdır. Bölücülük umacısından kurtulmalıdır. Kürt sorunu için çağdaş demokrasi normlarına uygun bir çözüm biçimini derhal yaşama geçireceğini taahhüt etmelidir.

Bugün Türkiye'de kürtlere yönelik ekonomik, askersel, eğitim ve güvenliğe değin ırkçı şoven uygulamaları haklı gösteren toplumsal bir değer yargısı ve düşmanca bir şartlanma oluşmuştur. Türkiye demokrasi hareketinin önündeki engel bu olumsuz şartlanmadır.

Doğudaki şiddet olaylarının kaynağında da ırkçı birlik kavramına dayalı icazetli demokrasi anlayışının yarattığı umutsuzluk vardır.

SHP önce kendi içinde, sonra da toplum içinde bu ırkçı şartlanmaları kırmayı amaçlayan köklü bir savaşım vermek zorundadır, çağdaş demokrasiyi kurmak için.

Artık kitleleri ikircimli politikalarla avutmanın çağı kapanmıştır. Holdingçi bürokratlara göz kırparak, kitleleri demokrasi ninnisiyle uyutmak olanaksızdır.

Demokrasiden yana olmanın baş koşulu...

Türkiye'de bugün demokrasiye ilişkin karşıt iki cephe oluşmuştur. Bir tarafta çağdaş demokrasiyi savunan güçlerin oluşturdukları bir demokrasi cephesi, bunun tam karşısında da, açık ya da kapalı, demokrasi düşmanlığı yapanların yer aldıkları ikinci bir cephe vardır.

SHP dayandığı sosyal güçler ve örgüt yapısı bakımından demokrasi cephesinin temel öğelerinden biridir. SHP liderlerinin öznel düşünceleri ve kişisel istemleri partinin bu konumunu değiştiremez. SHP'yi demokrasi karşıtı cepheye sürükleme girişimleri SHP gerçeği ile bağdaşmadığından sonuçsuz kalmaya mahkumdur.

SHP içindeki değişik düşünce ve eğilimlerin birlikteliğini ve parti bütünlüğünü sağlayan tek ortak öge çağdaş demokrasiye bağlılıktır. Hiçbir SHP'li bu temel ortak ilkeden, taktik amaçlarla da olsa, en küçük bir ödün verme hak ve yetkisine sahip değildir. Çünkü böyle bir girişimin sonu parti bütünlüğünün bozulması ve etkinliğinin kaybolmasıdır.

SHP'nin bütünlüğünü pekiştirerek, kitle tabanını genişletmenin ve partiyi iktidara getirmenin tek bir yolu vardır: Demokrasi savaşımını yükseltmek, yaşamın her alanında demokratik hak ve özgürlükleri etkili ve kararlı biçimde savunmaktır.

Salt "SHP iktidara gelince demokrasiyi bütün kurum ve kuralları ile kuracağız" demek değildir, kitleler için. SHP iktidara gelmeden de demokrasinin gelişmesi ve yerleşmesi için çok şey yapabilir ve de yapmalıdır.

Ankara'dan
Başkentte vitrin...

Varlık Özmenek

İznini almadığım için adını yazamıyorum, bir DYP önde geleni, yirmi yılı aşkın politika deneyinin imbiğinden süzdüğü yargısını seslendirdi geçenlerde. Konu, sosyal adaletçilik, sosyal devlet, sosyal demokratlık, demokratlıktı...

— Geçmişte CHP, bugün de SHP, bunları söyler yapmaz; biz yaparız ama söylemeyiz, demişti.

Türkiye'nin zaman zaman ve de genellikle manda girmiş züccaciye dükkanına benzeyen politika vitrinine bakarken, gelin de mırıldanmayın:

Söylenenler yapılsa, yapılanlar söylenebilse...

* * *

4 Haziran günü Ankara'da bir sinema salonu ölçeğine sıkıştırılarak yapılan SHP Olağanüstü Tüzük Kurultayı'na ve sonucuna bakarken, yine aynı şey.. Söylenenler yapılsa, yapılanlar söylenebilse...

DYP ve onun engin deneyimli Genel Başkanı, yaptığını söylemeden partisinin iktidar ufkunu sosyal adaletçilikte arar ve yayarken, SHP söylediğini yapmadan iktidar şansını sağ ufuklarda arıyor.

Ankara'nın göbeği Kızılay'da iki görme özürlü yurttaşın bulvarda çarpıştıklarında çıkan ses gibi:

— Gittiğin yere baksana.

— Baktığın yere gitsene.. gibi...

* * *

Tuhaflıklar boğum boğum. Örneğin, SHP'de varlığından rahatsızlık duyulan "SOL KANAT" olayı! "Sol Kanat"çı tanınan bilinen hemen herkese fırsat düştüğünde soruyorum:

— Bu "sol kanat" yakıştırmasını siz mi bulup, alnınıza yapıştırdınız.

"Evet" diyene rastlamadım.

— O zaman size, sizlere, birileri "Sol Kanat"ı yakıştırdı...

— Yahu sahiden böyle, diyene de çok rastladım. Hemen hemen hepsi...

— Peki size kim yakıştırdı bu "Sol Kanat"ı?

Hafiften bir düşünme, biraz gerilere gitme...

Sonra da:

— Bunu bize Baykalcılar ile basın yakıştırdı.

Dünyanın neresinde görülmüş, partinin programını ve tüzüğünü tastamam savunan, yani partiyi savunan adama, adamlara "Sol Kanat" denmesi...

Bu hatayı "Sol Kanat" geçen yılki görkemli Büyük Kurultay'da yaptı ve benimsedi.

Şöyle ki, Baykal liste çıkardı. Genel Başkan liste çıkardı, "Sol Kanat" hızını alamadı, o da liste çıkardı. Oysa doğrusu, Genel Başkan'ın listesini benimseyip, şöyle demekti;

— Sayın Genel Başkan listeniz kabulümüzdür; öbür liste SAĞ KANAT'tır.

Doğrusu, nesnel doğrusu olayın, buydu.

Şimdi ne oldu?

Partinin programından ve tüzüğünden oldum olası memnun olmayan, rahatsız olan ve gerçekten bir KANAT, partinin yönetim piramidini kuşattı.

Doğa gibi politika da boşluğu sevmez. SHP'nin boşalttığı alanda DYP'nin iktidar şansı güçleniyor.

Çünkü, genel oy, söylediğini yapmayanlara değil, yaptığını söylemeyenlere daha çok güveniyor.

Bunu bilebilmek için de, bakkal ile konuşun, PTT teknisyeni ile konuşun, şoför yurttaşla, köylü, çiftçi, işçi yurttaşla konuşun. Sizlere 1978 yıllarındaki çarpıcı bir deneyini anlatıversin?

Nüfus genç, öldü o deneyli yurttaşlar, biraz da hafıza-i beşer nisyan ile malûldür.. Biz gene eski filmi oynatırız, derseniz, bu da biraz ayıptır. Kaldı ki, öyle de değildir.

Türkiye genel oy'u her zamankinden daha çok deneyli, olgun ve ergindir. Onun için de, yeni köye eski hesap tutmayacaktır. Yanılgı olsa bile o bile yeni olacaktır...□

Demokrasi gündemindeki yeri vazgeçilmez

ANAP'IN YENİ ANAYASA ATAĞI

"Anayasa değişikliği teklifimizde gayet ciddiyiz. Arkasında bir cinlik yoktur", diyen ANAP Genel Başkan Yardımcısı Metin Gürdere, yeni anayasada "12 Eylül'ün gölgesi bulunmaması" gerektiğini söyledi.

Fotoğraf: Kerem İnanç

Adımlar (Ankara)-Başbakan **Turgut Özal**'ın 26 Mart yerel seçimlerinin eşiğinde, sürpriz bir açıklamayla gündeme getirdiği **"yeni ve teferruatsız bir anayasa"** önerisi, o günlerde anayasa hukukçularının ve demokrasi güçlerinin "serinkanlı değerlendirmeleri" dışında pek yankı uyandırmayınca, ortaya artık "kapanmış" gözüyle bakılıyordu. Çünkü **Özal**'ın önerisi, özellikle Anayasa Mahkemesi'ne ilişkin değerlendirmeleri nedeniyle, gerek hukuk kurumlarından, gerek muhalefet partilerinden peşin **"ret"** yanıtı almıştı.

SHP Genel Başkanı **Erdal İnönü**, o günlerde yaptığı açıklamada, ayrıntılardan arındırılmış anayasa önerisini, **"diktatörlük zihniyeti"** olarak nitelemişti. DYP Genel Başkanı **Süleyman Demirel**'e göre ise, bu koşullarda Anayasa tartışması açmak, **"Halkın dertlerini unutturmak, üstüne bir örtü örtmekti." Dahası, havanda su dövmek"**ti...

Kimi çevreler de Özal'ın "mini anayasa" çağrısını, bir "seçim manevrası" biçiminde değerlendirerek ciddiye almadı. Ancak, Başbakan **Özal**, seçimlerden sonra da Anayasa tartışmasını sürdürerek, bu konuda samimi olduğunu kanıtlamaya çalıştı.

Muhalefet partileri anayasa tartışmasına girmemeye özen gösterirken, ANAP bu konuda yeniden atağa kalktı. ANAP Genel Başkan Yardımcısı **Metin Gürdere**, 31 Mayıs günü Ankara'da Parti Genel Merkezi'nde düzenlediği basın toplantısında, **"Kısa, basit ve sade anayasa"** önerisini yeniden gündeme getirdi. **Gürdere**, Anayasa değişikliği ile ilgili çağrı mektubunu SHP ve DYP genel başkanlarına gönderirken de, **"12 Eylül'ün gölgesinden kurtarılmış bir anayasa"** istediklerini, bu konuda hiçbir önkoşulları bulunmadığını ve amaçlarının **"oyalama olmadığını"** açıkladı.

"1982 Anayasası'nın yaşanın gerisinde kaldığını", vurgulayan **Metin Gürdere**, bu nedenle yeni bir anayasa hazırlamanın zorunlu duruma geldiğini vurguluyor, ANAP'ın yeni anayasa için öngördüğü 6 temel ilkeyi ise şöyle sıralıyordu:

"Bize göre yeni Anayasa,

1- Toplumu sınırlayıp, kişinin ve toplumun kendini geliştirmesini engelleyen değil, gelişmenin ve kalkınmanın motoru olacak, çağdaş olmaktan da ileri, Türk toplum yapısını 2000'li yıllara ve ötesine taşıyacak.

2- Basit, sade, kolay anlaşılabilir, teferruata girmeyen, kanunlarla belirlenebilecek hususlara yer vermeyen, olabildiğince kısa,

3- Devletin şeklini, temel esaslarını ve cumhuriyetin niteliklerini belirleyen, devletin ne yapacağını değil, neleri yapamayacağının sınırlarını koyan,

4- Egemenliği kayıtsız şartsız millete veren, seçilmiş organların ve insanların önceliğini, üstünlüğünü öngören,

TBKP'nin anayasa değişikliği ve erken seçim yaklaşımı

"HALKIN YAZDIĞI ANAYASA SÜNGÜYLE KAZINAMAZ"

Anayasa değişikliği için hemen bugünden harekete geçmeye evet; ama halkın eseri olan bir değişiklik için... Erken seçime evet; ama mümkün olabilen en demokratik koşullarda yapılacak bir erken seçim için...

Türkiye Birleşik Komünist Partisi, anayasa değişikliği ve erken seçim hakkında bir açıklama yaparak, gündemin başında yer alan iki konuya ilişkin görüşlerini dile getirdi.

7 Haziran 1989 günü yapılan TBKP açıklamasında, ANAP yönetiminin parlamentodaki muhalefet partilerine, anayasa değişikliği sorununu görüşme önerisini yinelediği; bu önerinin öncekilerden farklı olarak, anayasadaki değişikliklerin seçimlerden sonra yürürlüğe girmesi görüşüyle birleştirildiği ve parlamentodaki muhalefet partilerine resmi bir başvuruyla görüşme çağrısında bulunduğu hatırlatılarak, şöyle devam ediliyor:

ANAP güven vermiyor

"Türkiye'de demokrasiye gerçekten geçişin önündeki en temel engellerden birisi 1982 Anayasası'dır ve bu Anayasa'da çok köklü değişiklikler yapılması ülkemizin temel meselelerinden birisidir.

Bu Anayasa'dan Türkiye'yi kurtarmak hem zorunludur ve şimdi her zamandan daha fazla olanaklıdır.

Ne var ki, ANAP yönetimini oluşturanların bir çoğu, başta Turgut Özal olmak üzere, 12 Eylül darbesiyle kurulan rejimi desteklemiş, bu rejimin uygulayıcısı olmuş, 1982 Anayasası'nın hazırlığına katılmış ve halkı bu anayasaya "evet" oyu vermeye çağırmışlardır. Buna karşılık aynı dönemde, bütün devrimci güçler gibi, TBKP'yi oluşturan TİP ve TKP de, her türlü baskıyı göze alarak halkı anayasaya "hayır" demeye çağırmışlardır. Anayasayı değiştirmekten söz eden bir hükümetin yönettiği günümüz Türkiye'sinde ise, şu sıralarda TBKP Başkanı Sargın ve Genel Sekreter Kutlu'yu yargılayan DGM, söz konusu komünistleri bir de, "anayasaya hayır kampanyası düzenleme" suçundan (!) yargılamaktadır.

Diğer taraftan, ANAP yönetimi, demokratik bir anayasa yapma adı altında, kuvvetler ayrılığı ilkesini zedeleyici sonuçlara yol açabilecek kimi değişiklik niyetlerini de dile getirmektedir. Bir yandan demokratik bir anayasadan söz etmek, öte yandan da böyle demokratik bir anayasanın hükümetler tarafından ihlaline karşı yargı denetimini ortadan kaldırmak birbiriyle bağdaşmayan iki ayrı tutumdur. ANAP'ın demokratik bir anayasa istemiyle, keyfi yönetim arzusu onun anayasa değişikliği önerisinde yer alan çelişik görüşlerdir. Hukuk devleti ilkesi TC anayasasının temel düşüncesi olmalıdır.

Nihayet, anayasa değişikliği önerisinde, hükümetin erken seçimden kaçınma manevrasının işaretleri de vardır. Erken seçim taleplerine kulak tıkayan hükümet, anayasa değişikliği için gerekli hazırlıkları, kendi konumlarını yeniden güçlendirmek ve zaman kazanmak amacıyla kullanmak istiyorsa, bu, onun anayasa değişikliği önerisinde samimi olmadığını ortaya koyar.

Bütün bunlardan dolayı, Özal'ın anayasa değişikliği önerisi, yalnız bizlerin değil, parlamentodaki muhalefetin ve ilerici kamuoyunun haklı kuşku ve tereddütlerine yol açmaktadır."

Açıklamada daha sonra, TBKP'nin ANAP'ın yarattığı "kuşku ve tereddütlere rağmen, anayasa değişikliği önerisini gündem dışına itmenin doğru olmayacağı kanısında" olduğu belirtilerek, DYP ve SHP'nin tutumuna değiniliyor.

"DYP yönetiminin şu son zamanlarda yaptığı kimi açıklamalar, bu partinin savunduğu kimi demokratik görüşlerden 82 Anayasası'na doğru adım adım gerilediğine dair kamuoyunda haklı kaygılara yol açmıştır. SHP sözcülerinin ise, anayasayı iktidara geldikleri zaman değiştireceklerine dair yaptıkları açıklamalar, kanımızca, gerçekçi bir temelden yoksundur."

Anayasa değişikliği ve halk iradesi

TBKP açıklamasında anayasa değişikliği ve erken seçim ilişkisi üzerinde durularak, şunlar savunuluyor:

"ANAP'ın **anayasa değişikliği politikası**, içeriğinin hala bulanık oluşu nedeniyle kuşku uyandırmakta ve kaçınılmaz hale gelen erken seçimi belirsiz bir zamana erteleme sonucunu vermektedir. Parlamentodaki muhalefet partilerinin **bir an önce erken seçime gitme politikası**, ivedi sorun olan anayasada demokratik değişimi gündemden çıkartma ve belki de değişecek güç dengelerine bağlı olarak imkansız hale getirme tehlikesi taşımaktadır.

Demokratik kamuoyunun da yaklaşımlarını dikkate alan TBKP MK'nin tutumu ve önerisi, hem anayasada köklü değişim yolunu bir an önce açmaya, hem de demokratik koşullarda yapılacak bir erken seçimle, halk iradesinin parlamentoya yansımasını sağlamaya yöneliktir. Buradan hareketle:

1. Anayasanın demokratik nitelikte değişimi, bu parlamento tarafından garanti altına alınmalıdır. Bu amaçla, mevcut anayasaya eklenecek bir geçici madde ile, gelecek seçimlerde oluşacak parlamento, anayasayı değiştirmekle görevli kılınmalı, bu değişikliğin, bir defaya mahsus olmak üzere, makul ve nisbeten kolay oluşabilecek bir çoğunluk ile gerçekleşebilmesi için, gerekli anayasal geçici düzenlemeler yapılmalıdır.

2. Bugünkü parlamento halk çoğunluğunu temsil etmemektedir. O nedenle, erken seçime gidilmeli ve bu amaçla, erken seçimlerin demokratik koşullarda yapılabilmesi için gerekli hukuki önlemler alınmalıdır. Başta siyasal affı engelleyen anayasa hükmü kaldırılmalı ve seçim yasası demokratik tarzda değiştirilmelidir.

3. Erken seçimlere, varolan siyasal güçler anayasada yapılması gereken değişiklikle ilgili açık görüşlerini kamuoyu önünde ilan ederek gitmelidirler. Özellikle hükümet, anayasada ne gibi değişiklik yapmayı öngördüğünü somut şekilde ortaya koymalıdır. TBKP 1988 Birlik Kongresi'nde onayladığı "Barış ve Demokratik Yenilenme Programı" başlıklı belgede, demokratik bir anayasanın ana hatlarıyla ilgili önerisini kamuoyuna açıklamıştır.

4. Erken seçimlere, tüm siyasi güçler arasında anayasa değişikliği hakkında, mümkün olabilen en geniş mutabakat sağlanarak gitmek için elden gelen her şey yapılmalıdır.

5. Herşeyden önemlisi, anayasa değişikliği hakkında, halk kendi sözünü söylemelidir. Bu amaçla, daha bugünden, anayasa değişikliği hakkında ülke çapında ve herkesin özgürce katılımıyla geniş bir tartışma açılmalı; bu tartışmalara tüm yurttaşlar bulundukları her yerde, fabrikalarda, işyerlerinde, üniversite ve okullarda, mahallelerde, kurulacak özel girişimlerde, anayasayı tartışma platformlarında katılabilmelidir. Devlet, tartışmaların, ortaya atılan görüşlerin, önerilerin basın yoluyla yayılmasını finanse etmeli, parlamentonun ve değişik halk kuruluşlarının denetiminde özel olarak bu amaçla yayın yapmalıdır.

TBKP, tüm devrimci, marksist güçlerle birlikte, bu tartışmaların örgütlenmesine, tüm halkın demokratik bir anayasa çerçevesinde birleştirilmesine kendi azami katkısını yapmak için çalışacaktır.

Anayasa değişikliği için hemen bugünden harekete geçmeye evet; ama halkın eseri olan bir değişiklik için... Erken seçime evet; ama mümkün olabilen en demokratik koşullarda yapılacak bir erken seçim için... TBKP'nin tutumu budur.

TBKP, askeri darbelerle anayasa yapma ve değiştirme dönemine kesin bir şekilde son verme fırsatının önümüzde olduğu kanısındadır.

Süngüyle yazılan süngüyle değişir. Halkın yazdığı anayasayı süngüyle kazımak ise, mümkün değildir."□

5- Daha serbest bir ekonomiyi, daha açık bir toplumu hedefleyen, malların hareketinin ve bilginin akışının önündeki engelleri kaldıran,

6- AT girmemize engel olmayan, bugünden uyum sağlamamızı sağlayan bir anayasa olmalı."

Mektupta, tarihin, **"Siyasi partilerin birbirlerine karşı adeta ölüm-kalım savaşı şeklinde verdikleri sert ve acımasız kavgaların örnekleriyle dolu olduğu, ancak, önemli ülke meselelerinde biraraya gelerek çözüm ürettikleri yolunda bir örnek bulunmadığı"** öne sürülerek, partiler işbirliğine çağrıldı.

Sorular-Yanıtlar

Açıklamadan sonra gazetecilerin konuyla ilgili sorularını yanıtlayan Gürdere, yeni anayasa konusunda hiçbir önkoşulları bulunmadığını, her türlü öneriye açık olduklarını bildirdi.

Yeni anayasanın halkoyuna sunulup sunulmaması konusunda bir kararları olmadığını açıklayan Gürdere, bir gazetecinin, "**Yeni anayasa, 'anayasayı deldirtmem' diyenleri üzmeyecek mi?**" sorusunu, "**Hür ve demokratik bir ülkede, cumhurbaşkanının yetkilerini zorlayarak, antidemokratik bir şekilde siyasi partilerin temel faaliyetlerine engel olacağını sanmıyorum. O da bir görüştür. Anayasanın değişmesini isteyenler yanında, değişmesini istemeyenler de vardır ve olacaktır**" karşılığını verdi. Yeni anayasada cumhurbaşkanının seçimi ve yetkileri konusunda yeralacak hükümleri belirlemediklerini ve bu konuda önkoşulları bulunmadığını anlatan Gürdere, şöyle konuştu:

"Siyasi sorumluluk kimseyle paylaşılmaksızın siyasi iktidarlarındır. Fakat siyasi yetki paylaştırılmıştır. Bundan bir dengesizlik vardır. Bunun düzeltilmesi lazımdır. Mesela Anayasa Mahkemesi'nin yetkisi vadır ama, sorumluluğu yoktur. Anayasa Mahkemesi'ni kaldıralım demiyorum ama, iktidarın yetkileriyle sorumlulukları arasında denge kurulması gerekir."

Partiler arasında bir uzlaşma sağlanamaması durumunda, ANAP'ın anayasa değişikliğini tek başına yapabileceğini belirten Gürdere, **"Teklifimizde gayet ciddiyiz. Arkasında bir cinlik yoktur"**, dedi. Bir soru üzerine, anayasa değişikliğini cumhurbaşkanı seçiminden önce görüşmeye hazır olduklarını söyleyen Gürdere, **"Bu teklifi ortaya atarak, cumhurbaşkanlığı seçimini ertelemek gibi bir niyetimiz yoktur"**, diye konuştu.

ANAP Genel Başkan yardımcısı **Metin Gürdere**, muhalefetin yeni anayasa çağrısını **"Gündem değiştirme çabası ve oyalama"** olarak değerlendirdiğini hatırlatan bir gazeteciye de, **"Eğer böyle derlerse, ben de, onlar anayasa değişikliği konusunda samimi değildir, statükocudur, anayasanın değişmesini istemiyorlar derim. Ama böyle diyerek bir yere varamayız"**, karşılığını verdi. Gürdere, SHP'nin bir yıl önce anayasanın çalışma yaşamını düzenleyen hükümlerinin değiştirilmesi için girişimde bulunduğunu, ancak ANAP'ın bu değişikliklere karşı çıktığı hatırlatılınca, **"Bir yıl öncesine göre çok değişiklik oldu"** diye konuştu.

82 Anayasası, hukuk bunalımının nedeni

"HUKUK DEVLETİNE VURULAN BİR DARBE"

Cumhurbaşkanına tanınan geniş takdir yetkisiyle, Anayasayı değiştirmek güç koşullara tabi tutulmuştur. Bu, Cumhuriyet döneminde hiç görülmemiş bir durumdur. 82 Anayasası ile getirilmek istenen katılık anayasayı yüceltme zihniyetinden çok, yürürlüğünü zoraki sürdürme zihniyetinden kaynaklanmaktadır.

Nesrin Aktaş (1965) avukat, Bilge Çobanoğlu (1963) stajyer avukatlık yapıyor. Milliyet gazetesinin bu yılki 82 Anayasası'nın Değiştirilmesi konulu yarışmasında, hazırladıkları incelemeyle, üçüncülük ödülü aldılar. Mesleklerini İzmit'te sürdüren bu iki genç hukukçuyla, 82 Anayasası ve anayasacılık üzerine konuştuk.

— Bugün ülkemizde bir hukuk bunalımı yaşanıyor. Bu nedenle genel kanı bir hukuk devletinden çok bir kanun devletinin sözkonusu olduğu. Dolayısıyla insanların nasıl düşünmeleri gerektiğini bile hüküm altına alan 1982 Anayasası'nın yarattığı hukuksal bunalımı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Aktaş-Çobanoğlu: Hukuksal bunalımın sebebini Anayasa'nın hem özünde hem de şeklinde görmekteyiz.

Şekil açısından baktığımızda: 82 Anayasası'nın genel karakterinde oldukça kazüistik, temel nitelikli ve katı bir Anayasa görmekteyiz. Genel ilkelerle yetinmeyerek, ayrıntılara kadar inen bir anayasa, kısa bir süre içerisinde sosyal gelişmenin gerisinde kalarak, değişme ihtiyacı gösterir. 82 Anayasası'nda olduğu gibi, anayasanın katılığı sebebiyle değişme, toplumda hukuksal bunalımlara yol açacaktır. Ayrıca Türk anayasacılık hareketlerinde hakim olan unsur, anayasaların tepki niteliğidir. Amaç bir evvelki anayasal düzenlemeleri bertaraf etmektir. Tıpkı 82 Anayasası'nda olduğu gibi. İşte bu zihniyetle hazırlanan Anayasa da kalıcı değil, arizi çözümler ihtiva edecek ve kısa süre içerisinde değişme ihtiyacı ile karşılaşacaktır.

İçerik olarak baktığımızda:

82 Anayasası beraberinde getirdiği antidemokratik hükümlerle temel hak ve özgürlükler konusunda:

— İnsan haklarını, devletin dayandığı kavramlar ve değerler bütünü olmaktan çıkarmış, otoriteye öncelik ve üstünlük getirerek, özgürlüğü ikinci plana itmiştir.

— Birey-toplum ilişkilerinde toplumu, insan-devlet ilişkilerinde devleti tercih etmiştir. İnsanı devlet potasında eritmeye çalışmış devleti insan özgürlüğünü kısıtlama özgürlüğüne sahip kılmıştır. Yürütme organı diğer güçler karşısında hakim kılınmıştır.

"Bir anayasanın kalıcılığı ve meşruluğu, halkın benim diyebileceği bir anayasa sahip olmasıyla sağlanabilir."

— Her eylemin düşünsel bir temeli olduğuna göre, özgürlüğü daraltmak terörü geriletmenin yöntemleri arasında değerlendirilmiştir. Oysa özgürlük ve terör birbiri ile bağdaşmayan kavramlardır.

Bu zihniyetle hazırlanan 82 Anayasası her temel hak ve özgürlüğü öncelikle kendine mahsus maddesi ile sınırlamış, bunun dahi yetersiz kalacağı düşüncesiyle, 13. madde ile genel bir sınırlama getirmiştir. Bunun yanı sıra, eşyanın tabiatından doğan sınırlamaları da göze alırsak, 82 Anayasası'nın bir "Yasaklar ve Yasaklamalar Anayasası" olduğunu söyleyebiliriz.

Belirttiğimiz bu hususlar ve bunun dışında kalan birçok husus nazara alınırsa, 82 Anayasası'nın getirdiği, "hukuk devletinden" ziyade "kanun devleti"dir denilebilir. Bu ise, hukuk devletine vurulan bir darbedir. Oysaki, hukuk devleti sütunları üzerinde yükselmeyen bir hukuksal mekanizma, teknik olarak ne denli ileri olursa olsun, çökmeye mahkumdur.

Ancak bilinmelidir ki: Türkiye'deki bütün sorunlar 82 Anayasası'ndan kaynaklanmadığı gibi, bütün bu sorunların çözümü de 82 Anayasası'nın değiştirilmesi değildir. Zira önemli olan anayasanın değiştirilmesi değil, anayasacılık anlayışımızın değiştirilmesidir.

— Kalıcı, meşru bir anayasa geniş kitlelerin iradesini yansıtan bir anayasadır. Bir anayasa yapılırken, halkın iradesi nasıl en geniş ölçüde yansıtılabilir?

Aktaş-Çobanoğlu: Bir anayasanın kalıcılığı ve meşruluğu, halkın "benim" diyebileceği bir anayasaya sahip olmasıyla sağlanabilir. Çağdaş anayasacılık hareketlerine baktığımızda, müzakere ve referandum ilkesinin benimsendiğini görürüz. Bizim anayasal tarihimizde ise, 61 Anayasası ile parlamenter yöntemden ayrılınarak Kurucu Meclis ve akabinde referanduma sunulma sisteminin benimsendiğini görürüz.

61 Anayasası içerik olarak 82 Anayasası'ndan hayli farklı olsa da, kuruluş açısından aynı süreci izlemiştir. 61 Anayasası'nda az bulunan seçim unsuru, 82'de hiç bulunmamıştır. 82 Anayasası'nda milletin iradesi tezahür etmemiştir. Bu şekilde inşa edilen bir anayasanın referandumla kabul edilmesi, halkın iradesini yansıttığını göstermez. Uygulanan halkoylaması çağdaşlık ve meşruluk görüntüsü yaratmaktan öteye geçemez.

Kısacası, bir anayasanın yapımı ve değiştirilmesi, serbest bir müzakere ortamında seçilmiş siyasi parti temsilcilerinden oluşmuş, temsili bir parlamentoca yapılmalıdır. Halkın iradesi serbest tutularak halkoyuna sunulmalıdır. Ancak bu şekilde oluşturulan bir anayasa kalıcı ve meşru olur.

— 1982 Anayasası'nın değiştirilmesinin gündeme geldiği şu günlerde anayasaların değiştirilmesi basit hükümlere mi tabi tutulmalı, yoksa zorlaştırılmalı mı?

Aktaş-Çobanoğlu: Her hukuki kurum gibi anayasalarda da değişme ihtiyacı duyulur. Ancak sık sık değişikliğe gidilmesi anayasal istikrarsızlık yarattığı gibi, üstünlük özelliğini de kaybettirir. Bu nedenle çağdaş anayasalar katılık niteliğine haizdir. Her anayasa aynı zamanda değiştirilme hükümlerini içerir. Bu hükümleri içermeyen tek anayasa, 1921 Anayasasıdır.

Türk anayasal sisteminde (24, 61, 82 anayasalarında) değişiklik teklifinin 1/3 oy oranıyla, kabulünün ise 2/3 oranıyla gerçekleşeceği kabul edilmiştir. Ancak 82 Anayasası teklif ve karar oranlarını aynen kabul etmekle beraber, bir "onay safhası" öngörmüştür. Cumhurbaşkanı TBMM'ye değişiklik teklifini geri gönderir ve TBMM aynen kabul ederse, Cumhurbaşkanı bunu dilerse halkoyuna sunabilecektir. Cumhurbaşkanına tanınan bu geniş takdir yetkisiyle, Anayasayı değiştirmek güç koşullara tabi tutulmuştur. Bu, Cumhuriyet döneminde hiç görülmemiş bir durumdur. 82 Anayasası ile getirilmek istenen katılık anayasayı yüceltme zihniyetinden çok, yürürlüğünü zoraki sürdürme zihniyetinden kaynaklanmaktadır. Keza 82 Anayasası, diğer anayasalardan farklı olarak, değişmez hükümlerin içeriğini genişletmiştir. Oysaki bir anayasanın bazı hükümlerinin değişmemesini kabul etmek veya değişmeyi aşırı derecede zorlaştırmak, değişme ihtiyacı duyan toplumlarda bunalımlara yol açacaktır. Zira toplum yaşayan bir sosyal varlıktır. Ve toplumdaki değişim ve gelişimi hükümlerle durdurmaya çalışmak eşyanın tabiatına aykırı düşecektir.□

TBKP DAVASINA NEDEN GİDİYORUM?

Davaya gidenlerin, bu isteklerindeki haklılık ve bu nedenle yaptıkları eylemin meşruluğu, izleyicilerin rahat olmasına, yaptıklarını alenen yapmalarına ve bu meşru zeminde kalarak kararlılıklarını sürdürmelerine olanak vermektedir. Rahatsız olan ve uygulamalarıyla sürekli gayri meşru korumada kalanlar ise, DGM Savcılığı ve polisdir.

M.Ata Uçum

Bilindiği gibi 8 Haziran 1988'de Ankara DGM'de başlayan TBKP davasında bugüne kadar on dokuz duruşma yapıldı. 16 Haziran günü yirmincisi yapılacak.

Bu dava iç ve dış kamuoyunda çeşitli boyutlarda tartışıldı ve tartışılmaya devam ediyor. Ben burada bugüne kadar yazılı kamuoyunda en az üzerinde durulan bir yanına, on dokuz duruşmanın çoğunluğuna gitmiş bir izleyici olarak, "davaya gidiş" olayına değinmek istiyorum.

Yaptığım tahmini bir hesaba göre, mükerrer gidişler de içinde, şimdeye kadar yaklaşık on beş bin insan davaya gitmiş. Birçok insanın birden fazla gittiğini düşünürsek, yine tahminen üç-dört bin kişi şimdiye değin tek bir duruşmada bir araya gelemedi. Rakamlar en fazla bin beş yüz-iki bin en az iki yüz elli-üç yüz arasında oynayıp durdu. Ama bu rakamlar en az üç bin insanın tek bir duruşmada oraya gitmesinin potansiyel olarak mümkün olduğunu gösteriyor.

Davaya gidenlerin bileşimine baktığımızda, hemen her yaştan insanın, farklı meslek gruplarına mensup olanların ve çeşitli kuruluş temsilcilerinin varlığını görmekteyiz. Yurtdışından gelen ve şimdiye kadar sayıları tahminen beş yüze yaklaşan yabancı delegasyonları ve bunların çok farklı siyasi partilere, örgütlere mensup olduklarını da dikkate alırsak, katılımdaki çeşitliliğin epeyce zengin olduğunu saptayabiliriz.

Yalnızca izleyici statüsünde olmadıkları için avukat ve gazetecileri bu kapsamda ele almasak da bu kesimlerin, benzer olaylardan çok farklı bir ilgi düzeyi ile bu davada yer aldıkları gözlenmektedir. Şimdiye kadar vekalet alan avukat sayısı bin civarında oldu. Duruşmalarda yer alan avukat sayısı en az kırk-elli, en çok iki yüz dolayında oldu.

Davaya gidişte karşılaşılan güçlükler ve sorunlar ise, şöyle bir tablo ortaya çıkarıyor: İzleyicileri salona almama, salon önünden uzaklaştırma, salonun bulunduğu bir kilometrelik çevrede kademeli polis barikatları kurma, yüksek binalara keskin nişancılar yerleştirme, izleyicilere toplu dayak, tek tek ve toplu gözaltı, gözaltına alınanlara işkence yapma, izleyiciler hakkında davalar açma, Ankara dışından gelenleri kente sokmama, kimliklerini toplama, fotoğraflarını çekme, kimlik tespiti yapma, izleyici arabalarını olabildiğince uzak yerlere bırakma vb.

Bu uygulamalarla zaman zaman avukatlar, konuklar ve belli bir görevle duruşmayı izlemeye gelenler de karşılaşmaktadır. Avukatların tartaklandığı, konukların ve gazetecilerin salona alınmadığı görülmektedir.

Polis tüm bu uygulamaları DGM Savcılığının emriyle yaptığını her olayda ifade etmektedir. Sanıyorum DGM Savcılığı ve polisin beklentisi, bu davaların ilk duruşmalarında varolan ilginin daha sonra azalacağı giderek üç-beş izleyici ve üç-beş avukatın katıldığı bir davaya dönüşeceğiydi. Bu beklentiler gerçekleşmeyince çeşitli zorluklar çıkararak bunu yapmaya çalıştılar. Hâlâ bu niyeti taşıdıkları da anlaşılıyor.

Kısaca "davaya gidişin" anlam ve önemi üzerinde de durmak istiyorum.

İlk olarak, davaya gidişin tek tek ve topluca bir politik davranış biçimi olduğu kanısındayım. Bu gidişte, içerik olarak demokrasiyi kazanma istek ve kararlılığı, TBKP davasını izleme isteği ile özgül bir biçimde dışa vurmaktadır. Burada temel öneme sahip olan yan ise, bu istek ve kararlılığın bir yıldır sürekli olarak gösterilmesidir. Bu durumda sürekliliğin korunması, bu politik davranış biçiminin başarısının asli ölçütüdür. Ne tür engellemeler ve baskılar olursa olsun, davayı izleme ısrar ve kararlılığında olan insanlar, her duruşmada (duruşma salonunun içine veya önüne ulaşamasalar da) gerçekleştirdikleri eylemin amacına uygun davranmış olmaktadırlar.

İkinci olarak, 'demokrasi davası' olarak adlandırılan TBKP davasının halkın içinden çok çeşitli kesimlere uzanan birçok sahibinin bulunduğu, bu davaya sahip çıkmanın, demokrasiden yana olmanın özgül ve somut bir biçimi olduğunu göstermesi açısından izleyicilerin büyük önemi vardır. İzleyiciler bu davanın ayrılmaz bir parçası olmuşlardır. Bu dava salonda ve salon dışındaki olayların bir bütünüdür. Bu bütünlüğün bundan sonra da korunması, bu davaya sahip çıkanların bir bütünlük içinde sahip çıkması bir demokrasi görevi haline gelmiştir.

Bir diğer yan da davaya gidenleri, bu isteklerindeki haklılık ve bu nedenle yaptıkları eylemlerin meşruluğudur. Bu meşruiyet, izleyicilerin rahat olmasına, yaptıklarını alenen yapmalarına ve bu meşru zeminde kalarak kararlılıklarını sürdürmelerine olanak vermektedir. Rahatsız olan ve uygulamalarıyla sürekli gayri meşru korumada kalanlar ise, DGM Savcılığı ve polisdir.

Nihayet, demokrasiyi kazanmanın köşe taşlarından birisi olan yasal KP'nin, fiilen açık alanda ortaya çıktığını göstermesi açısından "davaya gidişin" özel bir önemi vardır. Kuşkusuz gidenlerin hepsi TBKP yandaşı değildir. Ama yasal KP'den yana oldukları da nettir. Bu düşünce niteliği ile bir yıldır ayda ortalama iki kez, Ankara'nın ortasında yerlerini alan insanlar, yarını bugünden kurmanın somut bir örneğini vermektedir.

Bitirirken, iki noktaya daha değinmek istiyorum. Birincisi, "davaya gidiş" tek tek duruşma bazında değerlendirmek gerekli, fakat yeterli değildir. Bir süreç olarak ve bütünsel değerlendirme zorunludur. Böyle yapıldığında gidişin anlam ve önemi daha belirgin görülmektedir.

Öte yandan, TBKP davası ile dayanışma, yalnızca davaya gidişle olamaz. Çok çeşitli ve zengin biçimler bulunabilir. Bu ayrı bir konudur. Kanımca, davaya gidiş bu çeşitlilik içinde oldukça özel bir öneme sahiptir. Hiçbir dayanışma biçimi bunun gördüğü işleve benzer bir işlev göremez. Bu nedenle dayanışmada olabildiğince çeşitliliği savunurken, davaya gidişde asgari bir nicel sınırın altına düşmeden, kararlı ve ısrarlı olunmasının doğru olduğuna inanıyorum.□

Hekimler bu kez haklarını arıyorlar

BEYAZ EYLEM YAYGINLAŞIYOR

Adımlar (Ankara)-"Nöbet tuttum yorgunum, Turgut sana dargınım", "I love minister (Başbakan'ı seviyorum)", "Bizi çelik radyal mı sandınız?", "Güneş girmeyen eve doktor girer, ama kiracı olarak", "Doktor olduk, hata mı ettik", "maaşımız artacakmış... No, no, no may be (Hayır hayır, hayır olabilir)", "I love children (Çocukları seviyorum)"

Bu sözler, hastane çalışanlarının yakalarına taktıkları "alay" ve "sitem" içeren kartlarda yazılıydı.

31 Mayıs 1989 günü SSK Ankara Dışkapı Hastanesi'nde 500'ü aşkın doktor ve sağlıkçı saat 19.00'da, yakalarında bu kartlar, nöbet eylemine başladılar.

▶ *Şevket Yılmaz, Türk-İş'in doktorların eylemini desteklediğini açıkladı.*

Türk-İş Genel Başkanı **Şevket Yılmaz**, Türk-İş Genel Eğitim Sekreteri ve Sağlık-İş Genel Başkanı **Mustafa Başoğlu**'nun da katıldığı eylemde, yakasında **"Yüzde 2'lik bütçe yaapnlara, 100 üzerinden 2 puan"** yazılı kartla bir konuşma yapan Şevket Yılmaz şunları söyledi: **"Gözlüğünden rahatsız olduğu için yurtdışına gidenlere seslenmek gerek. 10 Haziran'da yapılacak ILO toplantısında gözlemlerimi aktaracağım."**

Dışkapı Hastanesi'nin acil girişi salonunda toplanan kalabalığa seslenen ATO Başkanı Selim Ölçer de, esin kaynağının işçi eylemleri olduğunu ve eylemlerinin kamuoyunda yer bulduğunu belirtti.

"Sağlık çalışanlarının sürdürdüğü haklı eylemler çiçeğe durdu, bu birlikteliğimizle meyvelerini hep birlikte paylaşacağız", diyen Türk Hemşireler Derneği Genel Başkanı **Lalezar Mürşitpınar**'ın da katıldığı toplu nöbet eylemine ayrıca, Türk Eczacılar Birliği ikinci başkanı **Doç. Doğu Nebioğlu**, SP Genel Sekreteri **Yalçın Büyükdağlı**, Eğit-Der yöneticileri ve SHP milletvekilleri de katıldı.

ATO'nun hastane temsilcisi Dr. **Mahmut Kılıç** da, **"Son dört yıldır ATO'da bir 'yapılanma' ve 'açılanma'** " olduğunu belirterek, **"Avanta istemiyoruz, emeğimizin karşılığını istiyoruz"**, dedi.

29 Nisan günü Ankara'da toplanan ATO ara genel kuruluna 700 hekim katılıyor ve **"sonuç alınana kadar eylem"** kararı alıyordu. Hükümete 15 Mayıs'a kadar **"mühlet"** verilerek, özlük haklarına ilişkin istemlerinin yerine getirilmesi isteniyordu. Ne var ki, verilen süre sonunda da yetkililerden bir yanıt alınamadı.

Bu arada, Ankara Sami Ulus Çocuk Hastanesi'nde sağlık personeli nöbet tutup nöbet ziyareti yapıyordu. Benzer bir eylem 17 Mayıs'da 1000 kişiyi aşkın sağlık personelinin katılımıyla Numune Hastanesi'nde sürdürüldü. 7 Haziran'da da Zekai Tahir Burak Kadın Hastanesi'nde toplu nöbet tutuldu.

Hekimler Sağlık Bakanlığı ve DGM Savcılığı önünde

Ankara'da hekimler 1 Haziran günü Sağlık Bakanlığı önüne giderek topluca önlüklerini bıraktılar. Bu eylem bugüne kadar kuramsal olarak söylediklerinin radikal bir dışa vurumuydu. Türkiye'de ilk kez hekimler bakanlık önündeydi. Saat 18.00'de Sıhhiye'de toplanan 1000 kadar hekim ve sağlıkçı yürüyerek bakanlık önüne geldiler. Bakanlık binasının merdivenlerine ve demir parmaklıklarına ellerindeki kırmızı karanfilleri ve üzerlerindeki önlükleri çıkarıp bıraktılar. Önlük bırakma eylemi topluca dakikalarca alkışla sona erdi.

5 Haziran günü de ATO Yönetim Kurulu üyeleri Ankara DGM Savcısı **Kemal Ayhan** önünde sorgulandılar.

Oda yöneticileri, Dr. **Selim Ölçer**, Dr. **Ata Soyer**, Dr. **Ali Gököz**, Dr. **Cihat Dirl**, Dr. **Aysel Ülker**, Dr. **Şevket Bahar**, DGM Savcısının, "eylemlerinin siyasal olup olmadığını, Odanın mı düzenlediği, güvenlik güçleri ile tartışıp tartışmadıkları" sorularına yanıt verdiler.

Türk-İş beyaz eylemi destekliyor...

Türk-İş ATO'ya gönderdiği 25 Mayıs 1989 tarihli ve Genel Sekreter **Emin Kul** ile Genel Eğitim Sekreteri **Mustafa Başoğlu**'nun imzalarını taşıyan bir yazıyla eylemleri desteklediğini bildirdi.

Mektupta, "Sağlık personelinin güncel sorunlarının halinde tek çıkar yolun, sendikal güvenceye sahip olmaları suretiyle, toplu pazarlık ve grev hakkına sahip bulunmaları ile mümkün olabileceği düşüncesindeyiz. Bu aynı zamanda daha iyi sağlık hizmeti verilebilmesine de çok önemli katkılar getirilebilir", denildi.

Panel ve miting

10 Haziran günü, öğretmenleri temsilen **Mustafa Ataksoy**, sağlık personelini temsilen Dr. **Ata Soyer**, TMMOB adına **Yavuz Önen** ile **Özcan Kesgeç**'in katıldıkları ve Sayıştaş Denetçisi **Musa Özdemir**'in yönettiği "Kamu Çalışanlarının Sendikalaşma Sorunları" konulu bir panel yapıldı.

Hekimler 18 Haziran'da da Ankara'da bir miting yapacaklar.□

KUTLU VE SARGIN NEDEN ÖZGÜRLÜKLERİNE KAVUŞTURULMUYORLAR?

■ Doç. M.Fatih Gümüş

Bir çelişkiler dizgesi olan 1982 Anayasasının "Başlangıç" bölümünün daha ilk tümcesi Türk devletinin kutsal varlığından söz eder. Bilindiği gibi kutsallık dinsel kökenli derin bir saygıyı ve kendisine tapılması gereken bir tanrısallığı simgeler. Devletin böylesine kutsanması faşist rejimlere elbette yakışır, ama on yıllar boyu demokrasi arayan Türkiye Cumhuriyetine asla yakıştırılamaz. Bizim anayasal dizgemiz çelişkilerle doludur. Örneğin Anayasa der ki, "Herkes, yerleşme ve seyahat etme hürriyetine sahiptir..." (m.23). Ama İstanbul'dan duruşmayı izlemek üzere gelen avukatların Ankara'ya girmeleri bile uzunca bir süre engellenmiştir.

Anayasaya göre, "Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır..." (m. 141). Ama bu konuda yaratılan sıkıntılar hayli ağırdır. Bu ülkede, "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz." (m. 17). Anayasa böyle der. Oysa resmi makamların açıkladığı olaylar bile tüyler ürperticidir.

Devletin temel görevleri arasında, özetle Türk ulusunun bağımsızlığını ve demokrasiyi korumak, kişinin temel hak ve özgürlüklerini sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya ve insanın gelişmesi için gerekli koşulları hazırlamaya çalışmak da vardır (m.5). Sonra Anayasamız, "Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz" der (m.10).

Ne var ki her güzel hükmün ardından onu yok eden hükümler gelir. Her nasılsa engelsiz kalmış olumlu hükümler varsa, bunlar da uygulamada işlemez hale getirilir. Örneğin, Anayasaya göre, "Suçluluğu hakkında güçlü belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, kanıtların yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla... "veya bunlara benzer nedenlerle tutuklanabilir (m.19). Kutlu-Sargın davasında bu nedenlerin hiçbiri sözkonusu değildir. Çünkü onlar yurda kendi özgür istençleriyle geldiler. Sonra, kanıtların yokedilmesi veya değiştirilmesi de düşünülemez, çünkü onlara yüklenen suç konusunda taraflar arasında bir anlaşmazlık da yoktur. Kaldı ki devletçe onaylanan ve artık kendi iç hukukumuzdan sayılan uluslararası antlaşma ve sözleşmelere göre TBKP'nin kurulup etkinlikte bulunması yasal bir durumdur. Üstelik, devletin en yetkili temsilcileri bile artık bir komünist parti kurulmasından yanadırlar.

O halde Kutlu ve Sargın hala neden özgürlüklerine kavuşturulmuyorlar? Şu nedenler akla gelebiliyor: Birincisi, mahkemeler yeterince bağımsız değildirler. İkincisi, yargıçlar bu tür davalar için gerekli olan siyasal kültürden yoksundurlar. Üçüncüsü, bütün olumsuzluklara karşın, bu tür davalarda yüksek karakteriyle korku duvarını yıkarak adını hukuk tarihine yazdırabilecek çapta büyük yargıçların sayıca az olmalarıdır. Ama kanımca asıl neden işçi sınıfımızın sınıflararası güç dengesini daha yüksek bir düzeyde kurabilme gücünden henüz yoksun bulunmasıdır. Bundan dolayı, siyasal iktidar anamalcı sınıfın desteğini alarak siyasal alanda kendisi için optimal olan bir durumu sağlayıncaya değin işçi sınıfını oyalayacaktır. Ama Voltaire'nin deyişiyle, "Zamanı gelmiş bir düşüncenin gücü karşısında hiçbir ordu tutunamaz."□

ÇGD Genel Kurulu 17 Haziran'da toplanıyor

DAHA GÜÇLÜ BİR ÇGD

ÇGD Genel Başkanı Ahmet Abakay.

"Nöbet değişimi"ne hazırlanan Genel Başkan Ahmet Abakay, "yeni kan"gereksiniminin ve "kurumlaşma"nın ÇGD açısından önemini vurguluyor.

■ Atilâ Aşut

10 çalışma yılını çeşitli etkinliklerle kutlayan **Çağdaş Gazeteciler Derneği (ÇGD)**, 17 Haziran'da Ankara'da, 10. Olağan Genel Kurul'unu topluyor. Basına yönelik ekonomik ve siyasal baskıların yoğunlaştığı; basın-siyasal iktidar ilişkilerinin gerginleştiği; gazetecilerin boy hedefi gösterildiği; kitap ve dergi toplatmanın "günlük olaylar"a dönüştüğü ve 748,5 yıl (evet, yanlış okumadınız, tam 748 yıl 6 ay) hapis cezasına çarptırılmış yazı işleri müdürlerinin cezaevlerinde bulunduğu bir sırada toplanan **ÇGD** Genel Kurulu'nun önemi, kendiliğinden ortaya çıkıyor.

ÇGD'nin yaşı, Türkiye'nin çalkantılı ve bunalımlı son 10 yılına denk düşüyor. Bu 10 yıl içinde toplumun her alanında ortaya çıkan **"siyasal kirlenme"**'den basınımızı soyutlamak olanaklı değil. Basın da toplumun bir parçası, hatta aynası... Toplumsal yaşamda su yüzüne çıkan tüm olgular, bu aynaya yansıyor...

Basın yaşamımızı tehdit eden en büyük tehlike, kuşkusuz bu sektörde son yıllarda hızını artıran "tekelleşme" girişimleridir. **ÇGD**'nin kuruluşundan beri üzerinde önemle durduğu bu gerçek, şimdi tüm basın çalışanları için daha yakın ve somut bir tehlike. **"Tekelleşme"** olgusunun basın-yayın ve kültür yaşamımızda yol açtığı yıkım ve yozlaşma yeterince kavranmadan, basın özgürlüğünün önündeki temel engelleri aşmak kolay olmayacak.

Bugün ülkemizdeki "büyük" basın kuruluşlarının üst düzey yöneticilerinin, aynı zamanda basın tekellerinin önde gelen sözcüleri olmaları bir "rastlantı"mıdır? Böyle bir yapılanma ve örgütlenme modeliyle, basın sorunlarını çalışanlardan yana ve halkımızın çıkarlarıyla uyumlu biçimde çözüme kavuşturmak olanaklı mıdır? "Dernek" ya da "sendika" çatısı altında bir araya gelen tüm basın emekçilerinin, bu gerçekleri artık "önyargısız" olarak irdelemeleri gerekiyor.

10 yılı aşkın bir süredir, evrensel meslek ahlak kurallarını yaşama geçirmek; düşünce, anlatım ve örgütlenme özgürlüğü önündeki engelleri kaldırmak; Basın çalışanlarının durumlarını iyileştirmek için ödünsüz bir savaşım yürüten **ÇGD**, şimdi ortaya çıkan bu yeni koşullarda da, en geçerli çözüm önerilerini üretmek ve "gazetecilerin ortak eylem programı"nı gerçekleştirmek göreviyle karşı karşıya bulunuyor. İlerici gazeteciler ve demokrat kamuoyu, en karanlık günlerde umut ışığı olmayı başaran **ÇGD**'den bunu bekliyor. Geride bıraktığı 10 yıllık onurlu çalışma döneminin zengin birikimiyle, **ÇGD**'nin bu güç görevi de başarıyla sonuçlandıracağına kuşku yok.

Nitekim, **ÇGD** Genel Başkanlığını ve derneğin bütün yükünü yıllardan beri özveriyle taşıyan **Ahmet Abakay**, artık yeni politikalar üretmek gerektiği kanısında. Bu Genel Kurul'da "nöbet değişikliği"ne de hazırlanan **Abakay**, **"yeni kan"** gereksiniminin ve **"kurumlaşma"**'nın **ÇGD** açısından önemini vurguluyor. "Geçmişe eleştirel bir gözle yaklaşmak ve geleceği daha sağlam kurmak için birliği güçlendirmek gerekir" diyen **Abakay**, demokratik meslek kuruluşlarında aşılması gereken "en temel zaaflar" olarak da **"Merkezin hareketsizliği"** ile **"tabanın duyarsızlığı"** olgularını gündeme getiriyor. **ÇGD** Genel Başkanı, Genel Kurul sonrasında gerçekleştirilmesi gereken hedefleri ise şöyle sıralıyor:

"— Yurt çapında örgütlenmek,

— Uluslararası ilişkileri güçlendirmek, bu arada IOJ üyeliğini sonuçlandırmak,

— ÇGD'yi kendi içine kapanıklıktan kurtarmak,

— Türkiye'de basın örgütlerinin ortak platformunu yaratmak,

— Demokratikleşme savaşımına daha etkin biçimde katılmak."

ÇGD dünyaya açılıyor

ÇGD, 10. Genel Kurul'unu toplamaya hazırlanırken, derneğin Mayıs ayı sonunda Ankara'da düzenlediği **"Avrupa Topluluğu ve Türkiye'de Basın Özgürlüğü"** konulu Uluslararası Konferans'ın **"Sonuç Bildirgesi"** de geçen hafta açıklandı.

ÇGD'nin dünyaya açılma, uluslararası gazeteci kuruluşlarıyla yakın işbirliği yapma kararının ilk uygulaması olan 2 günlük konferans, duyurma ve daha geniş katılım sağlama konusundaki eksikliklerine karşın, sonuçları bakımından başarılı oldu. Ayrıca, **ÇGD'nin Uluslararası Gazeteciler Örgütü**'ne (IOJ) katılma yolundaki çabaları da sonuçlanma aşamasına geldi. 10. Genel Kurul'da alınacak "katılma kararı"ndan sonra, **ÇGD**'nin **IOJ** üyeliği için gerekli başvuruda bulunması bekliniyor.

Uluslararası Konferans'ın "Sonuç Bildirgesi"nde, **"İnsan hakları, basın özgürlüğü, haber kaynaklarına özgürce ulaşma ve basın mensuplarının çalışma koşullarının iyileştirilmesi"** gibi temel konuların ivedilikle yaşama geçirilmesi; **"Uluslararası iletişim alanında tek yanlı ve saptırılmış haberleşmeye yol açan tekelleşmeye karşı etkin önlemler alınması"**; **"Toplumların doğal gelişim sürecini kesintiye uğratan ve demokratik gelişmeyi engelleyen her türlü hükümet darbesine karşı kesin tutum alınması"** istekleri yer aldı. □

P.Van Dijk, önemli bir demokrasi dostu

STRASBOURG'DA BAŞVURU KABUL EDİLDİĞİ ZAMAN, SİYASAL İKTİDAR RAHAT BIRAKILMAZ

Prof. P.Van Dijk, çok önemli bir Hollandalı demokrasi dostu. Taşıdığı sıfatlar şöyle:

1973'den bu yana Utrecht Üniversitesi Uluslararası Örgütler Hukuku profesörü,

Hollanda Bilimler ve Sanatlar Kraliyet Akademisi üyesi,

Hollanda Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları ve Dış Politika Danışma Komitesi Başkanı,

Adalet Bakanlığı Yabancılar İşleri Danışma Komitesi Baş Üyesi, Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü Başkanı,

Lahey Temyiz Mahkemesi Başkanı,

Prof. P.Van Dijk, BİLAR'ın konuğu olarak Ankara'da 3 Haziran 1989 günü bir konferans verdi.

Prof. Van Dijk'a, "Sargın ve Kutlu hakkında İnsan Hakları Avrupa Komisyonu'nun verdiği kararı nasıl değerlendirdiğini" sorduk; şöyle yanıtladı.

"Sözleşmeye göre bir insanı uzun süre gözaltında veya tutuklu olarak tutamazsınız. Bu kişinin ülkeden kaçması sözkonusu olsa bile, tutuklu kefalet ödenerek serbest bırakılabilir. Kaldıki, görülmekte olan bu davada söz konusu kişiler yurda kendi istekleriyle gelmiş kişilerdir. Neden hala tutuklu bulundurulduklarına akıl erdirememekteyim.

Strasbourg'da böyle bir karar, başvuru kabul edildiği zaman, siyasal iktidar rahat bırakılmaz. Bundan sonra siyasal iktidar daha fazla zorlanacaktır. Bu ilk aşamada komisyonun yalnızca bir genel değerlendirmesi olsa bile, daha sonraki aşamalarda bakanlar komitesi tutuklu bu kişilerin serbest bırakılmasını isteyecektir.

Türkiye her ne kadar sözleşmenin bazı maddelerine çekince koymuşsa da, bu durumda oldukça geçerli hukuki delilleri öne sürmesi gerekmektedir. Oysa öyle bir durum da sözkonusu görünmektedir.

Sanırım hükümeti temsil eden avukatların bütün hukuksal yolları tüketmedikleri yönünde bir savunmaları olmuştur. Oysa sözleşmede bütün hukuksal süreçlerin değil etken olan süreçlerin geçilmesini yeterli görmektedir. Bu nedenle bu başvurunun geçerli olduğuna ve kabul edilmesinin doğru bir karar olduğuna inanmaktayım. Sonra artık dünyamızda insanları düşüncelerinden dolayı suçlamanın dönemi çoktan geçmiştir. Strasbourg'un böyle bir olayı görmemesi mümkün değildir. Çünkü hiçbir ülke kendine göre demokrasi sınırı çizemez. Demokrasi her yerde aynıdır. Bunu hükümetinizin kabul etmesi gerekir. Bu anlayış Avrupa'nın demokrasi anlayışına ters düşmektedir. Eğer Avrupa ile birlikte olmak istiyorsanız, demokrasinin kurallarına uymalısınız."□

"Emret Başbakanım!"

DEMİREL'İN YÜKSELİŞİ...

DYP'nin Avusturya'dan ithal ettiği genç "prens" İbrahim Kıbrıslı'nın Demirel'in konuşmasına malzeme oluşturmayı ve DYP'nin programında yer alan bazı önemli ekonomik politikalarında güncelleştirilip somutlaştırılmasını amaçlayan "TOBB Genel Kurul Raporu", uzun süre Demirel'in Ankara'ya gelmesini bekledi...

■ **Veli Öz**

DYP Genel Başkanı **Süleyman** Demirel'in İstanbul'daki iş çevrelerinde estirdiği rüzgâr Ankara'da fazlasıyla etkili oldu. Demirel'in, estirdiği rüzgârın yanı sıra, siyasal gündemi sürekli elinde tutması, ANAP kurmaylarının, gündemi değiştirmek için, anayasa değişikliği paketi dahil, **Aydın Menderes**'in Cumhurbaşkanı adaylığını ortaya atmaları bile, "iftar topu gibi kuru sıkı" patlamaktan öteye gitmedi. Ve ANAP kurmayları, Başbakan Özal'ın talimatına rağmen, gündemi bir türlü ele geçirme becerisini gösteremedi. Demirel'in siyasal gündemi sürekli elinde tutmasında, SHP'nin bu süre içinde tüzük kurultayı ile ilgili tartışma ve hazırlıklar nedeniyle kafasını kuma gömmesi de -bazı çevrelere göre- etkili oldu.

Demirel'in İstanbul'da estirdiği rüzgâr ve iş çevreleriyle tazelediği "dostluğun" ilk etkisi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Genel Kurulu'nda yaşandı. DYP'nin Avusturya'dan ithal ettiği genç "prens" **İbrahim Kıbrıslı**'nın Demirel'in konuşmasına malzeme oluşturmayı ve DYP'nin programında yer alan bazı önemli ekonomik politikaların da güncelleştirilip somutlaştırılmasını amaçlayan **"TOBB Genel Kurul Raporu"**, uzun süre Demirel'in Ankara'ya gelmesini bekledi. Ancak, Demirel'in Ankara'ya gelmeyeceği haberi Genel Merkeze ulaşınca, ilk akla gelen düşünce, raporun basına sızdırılmasıydı.

Bu düşünce uygulamaya konuldu ve beklenildiği gibi rapor özellikle Anadolu'dan gelen sanayici ve işadamlarının üzerinde etkisini kısa sürede gösterdi. Başbakan **Özal** ve kurmayları ile SHP lideri **İnönü**'nün bulunduğu salonda, yalnızca Demirel'in İstanbul'dan gelen mesajının bile okunması, beklenmedik bir ilgi ve coşkuyla karşılandı. DYP'nin ekonomik işlerden sorumlu Genel Başkan yardımcısı **Selahattin Kılıç**'ın konuşmasıyla coşku adeta doruğa ulaştı. Özal'ın bu havadan ne kadar etkilendiği konuşmasındaki ses titreşimlerinden de anlaşılıyordu.

"İade-i itibar"

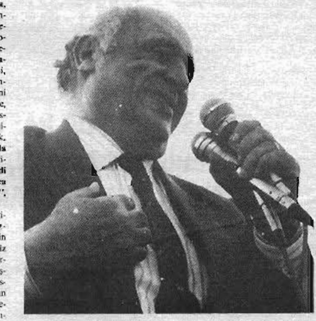
Demirel, İstanbul'da iş çevrelerinde "Emret Başbakanım" hitabıyla, yeniden bir "iade-i itibar" kazanmanın keyfini yaşarken, TOBB Genel Kurulu'nu oluşturan delegasyonun duygularına tercuman olan Genel Başkan **Ali Coşkun**, **"sağ tabanın tek çatı altında"** birleşmesini, sözde, beklenmedik bir anda gündeme getiriyordu. Ankara'da kimi kaynaklarca rivayet edildiğine göre, Coşkun "sağ tabanın birleşme" istemini dile getirdikten sonra, Demirel'i İstanbul'dan telefonla arayarak, **"Birleşme bütünleşme konusunda görüşebilir miyiz"**, diyordu. Demirel'de ona, **"Dediğiniz konu şimdi olmaz. Önce seçim yapalım, sonra da işin diğer bölümüne bakarız"**, yanıtını veriyordu.

Kulislerde bu telefon görüşmesinin yankıları ile "birleşiriz-birleşmeyiz" tartışmaları Demirel'in **"ANAP batan gemi, birleşirsek biz de batarız"** sözleriyle son buluyordu. Coşkun'un birleşme-bütünleşme önerisini "durup dururken" üstelik salonun ön sırasında oturan Özal'ın gözlerine baka baka söylemesi, Ankara'da birçok politikacının zihninde soru işaretleri yaratıyordu.

Gündemi belirleme savaşı

Demirel'in İstanbul'daki tırmanışı devam ederken, 26 Mayıs'da Başbakan Özal, genel merkez yöneticileri ile bakanlara Demirel'e kaptırdıkları gündemi geri almaları yönünde "talimat" veriyordu. ANAP Teşkilat Başkanı **Orhan Demirtaş** aracılığıyla, yöneticiler ile bakanlara iletilen talimatta, Demirel'in, hattâ İnönü ve Baykal'ın konuşmaları iyi izlenecek ve anında yanıtlanacaktı. Bütün bunlar yapıldı. Tüm eleştirilere anında yanıtlar verildi. Ancak bu, cephe gerisindeki bir doktorun umutsuz direnişinden öteye gitmedi ANAP'lılar için. Sonra, "kısa ve sade" anayasa paketi, daha sonra, da "Yassıada'da idama mahkum olan Adnan Menderes'in sağ tabana **"emaneti"**, ve bir zamanlar Demirel'in **"gözdesi"** Aydın Menderes'in Cumhurbaşkanlığı adaylığı Ankara'daki siyasal gündemi değiştirmeye yetmedi.

ANAP'lılar eleştirilerden geri kalmıyordu. ANAP Genel başkan yardımcılarından **Galip Demirel**, Demirel'e sert eleştiriler yöneltmekten geri durmuyor, İstanbul'daki iş çevrelerini de şiddetle eleştiriyordu. Galip Demirel'e göre, İstanbul'daki iş çevreleri rüzgâr nereden esiyorsa, yelkenleri o yöne açıyorlardı. DYP de tıpkı 1983'lerin, 1984'lerin ANAP'ı gibiydi, iş çevrelerine göre. Ama Galip Demirel hemen ekliyordu; **"Demirel İstanbul'da sadece bunalım teorisi üretiyor. Erken seçim için zemin İstanbul değil. Ankara'da parlamentodur. Güçleri yetiyorsa, erken genel seçim kararı alırlar. Yetmiyorsa, güçlü olanla diyaloga girerler."** Galip Demirel, Demirel'in **"sine-i millete döneriz"** sözlerini bile "gayrı meşru" olarak nitelemekten kendini alamıyordu.

Fotoğraf: Kerem İnanç

DYP'nin sosyal politikası ve öğrenciler

Bu arada DYP'nin Genel Merkez yöneticileri de boş durmuyordu. Her ne kadar 'ana kadro' İstanbul kuşatmasında tam tekmil görev alsa da, Ankara'da bulunanlar kulislerde olup bitenleri bir bir Demirel'e iletiyorlardı.

Genel Sekreter **Gökberk Ergenekon**, A'dan Z'ye tüm gelişmeleri Demirel'e iletiyordu. DYP'nin araştırma bürosu da geceli-gündüzlü Demirel'e nerede ne konuşacağı, konunun rakamları, öncesi ve sonrası, partinin bu konudaki makro-mikro hedefleri vs. konusunda araştırmaları bir bir rapor edip özel kuryelerle ulaştırıyordu.

Ekonomik politikada istenilen gerçekleştirilmişti, ama gençliğe yönelmek ihmal edilmemeliydi. DYP Kurmayları bu düşünceden hareketle, daha önce giremedikleri üniversite öğrenci çevresine girmek ve "muhafazakar-milliyetçi" çizgiyi çağa uydurmak amacıyla "Yeni Muhafazakâr Yapı" adı altında Demirel'e başka bir rapor daha gönderdiler. Bu rapor partinin sosyal politikalarında tamamıyla bir çehre değişikliğini hedefliyordu. Ve Demirel bunu önce üniversite öğrencilerine anlatıyordu.

Unutulan "antimilitarizm"

Ankara kulislerinde özellikle SHP'nin sol kanadı ile bazı gazetecilerin gözünden kaçmayan ve Demirel'in üzerinde hiç durmadığı bir nokta vardı. 12 Eylül sonrası "antimilitarist" yapısıyla hayli puan kazanan Demirel, ne yapıp edip, iş çevreleriyle tüm diyalog ve görüşmelerinde bu konu üzerinde tek kelime etmiyordu. Bu arada, Türkiye'de solun iktidara gelemeyeceğini açıklaması da dikkati çekiyordu.

DYP'de Demirel'e yakınlığıyla tanınan eski bir politikacı, üçlü bir plan üzerinde çalıştıklarını anlatıyordu. Bunlardan birincisi, 12 Eylül öncesine gitmeden ve gündemi değiştirmeden sağ tabana iktidara yürüyen bir parti imajı verilmesi; ikincisi, sağ tabana, "solu iktidara getirmek istemiyorsanız, DYP'de birleşin" mesajını vermek ve ANAP'ın oyları böleceğini tabana sindirmek; üçüncüsü de, 10 milyon oy almaktı.

Demirel, birbirini tamamlayan bu üçlü planı uygulamaya koydu. Ve erken genel seçim için Genişletilmiş Temsilciler Meclisi'nde kararı ateşledi.□

DYP Genel Başkanı **Süleyman Demirel**'in son siyasal atağını değerlendirmeleri için, DYP eski genel başkanı ve bu partinin en önde gelen siyasetçilerinden **Hüsamettin Cindoruk** ile siyaset bilimci Doç. **Gencay Şaylan**'ın görüşlerine başvurduk.

Hüsamettin Cindoruk

DYP BİRAZ DAHA AP ÇİZGİSİNE OTURMUŞTUR

Sayın Demirel'in İstanbul'daki gezisi ve çeşitli çevrelerle yaptığı görüşmeler çok başarılı olmuştur. Türkiye'ye büyük bir mesaj vermiştir. Yalnızca İstanbul değil, Türkiye ölçüsünde önemlidir. Böylece, Doğru Yol Partisi biraz daha Adalet Partisi çizgisine oturmuştur. Adalet Partisi'nin deneyleriyle özdeşleştiğini görüyorum.□

Doç. Gencay Şaylan

ÇOĞULCU DEMOKRASİDEN YANA OLMAYACAĞINI SAVUNAN GÖRÜŞLER GÜÇ KAZANDI

12 Eylül sadece solu ezmeye yönelmekle kalmadı, MC'nin mimarı Süleyman Demirel'i de siyasal sistemin dışına itti. Buna karşı Demirel doğal olarak Türkiye'nin demokrasi güçleri ile bir yakınlaşma içine girdi. Çünkü 12 Eylül yönetimine direnen en etkin kesim sol demokrasi güçleriydi. Bu çerçeve içerisinde Sayın Demirel'in gelişmelerden ders alıp almadığı, gerçek bir demokrasi için uzlaşmaya razı olup olmayacağı tartışma konusu oldu.

Sayın Demirel'in ve DYP'nin yükselişi, ANAP'ın önüne geçişi bir bakıma bu tartışmalara açıklık getirdi sayılır. Nitekim "Türkiye'de sol iktidar olamaz" türünden yaptığı çıkış Demirel'in asla çoğulcu demokrasiden yana olmayacağını savunan görüşlere güç kazandırdı. Ayrıca Demirel'in 141, 142 ve 163 konusundaki referandum önermesi de yine bu görüşlere haklılık kazandırıyor. Solu kategorik olarak dışlamak, aslında bir temel hak ve özgürlük sorunu olan ceza yasasının malum maddelerini referandum konusu yapmak, gerçekten çoğulculuk ilkesi ile bağdaşmaz. Sayın Demirel'in iktidara yaklaşmasıyla beraber eski cepheci politikaları dile getirmeye başlaması ve tekrar bir iç çatışmanın canlandırılması mücadelesi, yapılan çoğulcu demokrasinin yerleşmesi açısından umut kırıcı gelişmelerdir.□

"Ulusal gururumuz"u incitecek dava başlıyor

YEŞİLYURT, KÜRT SORUNU, İNSAN HAKLARI

Biz bu soruları tartışırken, Fransa'daki insan, Strasbourg'daki davayla ilgilenecek. Ulusal gururumuzu incitse de, duyarsız kalmayacak bu davaya. Onlar dava ile ilgilenirken, davacı olan kırk köylünün tümünün Kürt olduğunu da okuyacak belgelerden. Avrupa belki bu dava için çok yoğun tepkiler gösterecek, dayanışma gösterecek, ayağa kalkacak. Kimin için?

■ **İsfendiyar Eyyuboğlu**

Yeşilyurt köyü Ocak 1989 başlarına kadar ne bizlerin ne de belki Mardin'lilerin büyük çoğunluğunun bilmediği kendi halinde bir köydü. Köylülerin ifadesine göre, 1-15 Ocak 1989 günü Binbaşı **Cafer Tayyar Çağlayan** komutasındaki jandarma komando ve özel tim birliğinden oluşan ekip köye operasyon düzenledi. Köy muhtarının amcası **Kamil Muştak** dövülerek yaralandı. Cebine insan dışkısı dolduruldu. Köy meydanında köylüler çift sıra halinde dizdirildi, Kamil Muştak cebindeki dışkıları jandarma zoruyla köylülere yedirdi. Hemen sonra da Yeşilyurt köyü ünlendi. İngiltere'deki sıradan vatandaş da bu köyü bilir oldu. Yapılan soruşturma sonucu, dışkı yetirme olayı dava konusu olmayınca, köylülerin avukatları Av. **Hasip Kaplan** ve **Orhan Doğan** davayı Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na götürdüler. Fransa'da Paris'de sokaktaki vatandaş da Yeşilyurt'u konuşur oldu.

Yeşilyurt'ta olup bitenler İngiltere'deki, Fransa'daki insanı hayretler içinde bırakabilir. Bizde onlar kadar hayret ettik desek, yalan olur.

Onlar, kimbilir Yeşilyurt olayını eşi benzeri olmayan tek bir olay sanıyorlardır. Haklılar, çünkü son belediye seçimlerinde Diyarbakır ANAP Belediye başkan adayı olan **Felat Cemiloğlu**'nu tanımıyorlar. Felat Cemiloğlu'nun Diyarbakır Cezaevi'nden çıktıktan sonra tüm dişlerini çektirmesinin nedenini de bilmiyorlar. Dişlerini çektirmeyenleri de bilmiyorlar. Nereden bilsinler? Diyarbakır'ı yaşayan bilir!

Dışkı yedirme olayı insanı aşağılayan en soysuz örnek. Bir örnek Diyarbakır'da diğer örnek Yeşilyurt'ta. Birini özel kolordu timinin yaptığı rivayet edilir, diğerini 7.Kolordu'ya bağlı askeri gardiyanların.

Aynı örneklerin Siirt'te, Muş'ta, Hakkari'de yaşandığı da iddia edilebilir mi? İddiamızı henüz kanıtlayamıyoruz. Ancak, insanları Kasaplar Deresi çöplüğüne gömenler, neden aynı yöntemi Siirt'te de uygulamamış olsunlar?

Peki ama, neden Yeşilyurt'ta, Diyarbakır'da, Siirt'te de, bir başka yerde değil? Bu yerlerin ortak özelliği yörede yaşayanların Kürt olması mı? Yoksa Kürtlerin yaşadığı yerlerde devlet terörünün en soysuz örneklerinin yaşandığı iddiası doğru mu? Bu öylesine soysuzca bir örnek ki, Kırklareli'nde yaşayan sıradan bir esnaf dahi isyan edebilir. "Bu kadarı da olmaz", der. "İnsana yakışmaz, insan haklarına sığmaz." Yoksa o görmezlikten gelinen, üstü kapalı Kürt sorununun insan hakları sorunlarından ayrılamayacağı iddiası da mı doğru? Dava sürecek, dava sürerken biz şu soruya yanıt arıyacağız. O zaman, belki "ulusal birliğin, kardeşliğin önündeki engel"'in kim olduğu ortaya çıkacaktır. Nedir, kimdir engel? Dışkı yedirenler mi? Yoksa yemek zorunda kalanlar mı?

Biz bu soruları tartışırken, Fransa'daki insan, Strasbourg'daki davayla ilgilenecek. Ulusal gururumuzu incitse de, duyarsız kalmayacak bu davaya. Onlar dava ile ilgilenirken, davacı olan kırk köylünün tümünün Kürt olduğunu da okuyacak belgelerden. Avrupa belki bu dava için çok yoğun tepkiler gösterecek, dayanışma gösterecek, ayağa kalkacak. Kimin için? Kırk Kürt köylüsünün şahsında tüm köy halkı için, tüm Kürtler için. Yeşilyurt nere, Fransa ve İngiltere nere? Yoksa Kürt sorunu uluslararası boyut kazamıyor iddiası da mı doğru? İddia kanıtlarını buluyor. Çünkü, Av. Hasip Kaplan'ın anlattığına göre, köy Muhtarı Abdurrahman Muştak, İngilizce, Fransızca, Almanca dayanışma kartlarının tercümesi ile uğraşıyormuş.

Kürt sorununun uluslararası boyut kazandığı muhakkak. Ancak şimdi bu boyutun, sorunun çözümünde ne kadar katkı yapacağı sorusu geliyor gündeme. Bunun yanıtını kim verecek? Avrupa'da yaşayan Türk ve Kürt göçmenler, tüm uluslararası demokrasi güçleri, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, insan hakları savunucuları, Yeşilyurt davası önünüzde.

Yanıtınızı bekliyoruz. ☐

Bölge halkı istiyor mu?

KÖY KORUCULUĞU KİME KARŞI?

■ **Salih Şimşek**

Olağanüstü Hal'in uygulandığı bölgede, "Köy Koruculuğu" adı altında bir sistemin de oluşturulduğu biliniyor. Ancak bu uygulama, olağanüstü halin kapsamı dışında kalan bölge illerine de uzanıyor. Bölgedeki tüm sorunları namlunun ucuyla çözebileceği anlayışıyla hareket eden zihniyet, bölgede yığdığı asker ve polis gücünün dışında, "köy korucusu" sayısını da gün geçtikçe artırdı. Sayı, resmi rakamlarla, 12 bine çıktı! Ancak sorunlar çözülmedi. Çözülmek bir yana, içinden çıkılmaz bir hal de aldı. Bugün bölgede yaşananlara bakılırsa, çözüm diye önerilen reçeteler, tam tersine, sorunu kangrenleştirdi.

▶ *Köy korucuları köylülerin evlerini içindeki eşyalarla birlikte yakıyorlar.*

Bölgenin iki ayrı ilinde, köylülerin korucular hakkında sorumlu mercilere ve basına verdikleri şikayet dilekçeleri, bölge sorunlarına askersel yöntemlerle çözüm bulunamayacağını somutluyor; bu tür yöntemlerin bölgede istikrarı tamamen bozucu olduğunu, aşiretler arası düşmanlıkları ve yıllardır küllenen kan davalarını yeniden alevlendirmeye hizmet ettiğini gösteriyor.

Korucular ev de yakar...

Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Çetinkaya köyünden **Ramazan Dündür, İsmail Kapalıgöz, Abdürrahim Kırşan, Abdullah Yıldız** ve **Ramazan Kaya**, 11 Mayıs 1989 günü hazırladıkları ortak bir dilekçeyi, Eruh Kaymakamlığı'na, Siirt Valiliği'ne, Siirt İl Jandarma Alay Komutanlığı'na, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne, İçişleri Bakanlığı'na, SHP Başkanlığı'na ve basına dağıttılar.

Dilekçelerinde, **"1986 yılının yaz aylarında köylerine baskın düzenleyen korucu başı Bahattin Aktoğ ve beraberindeki otuz kadar silahlı adamın tüm köylüleri meydanda toplayıp seçtikleri altı köy evini eşyalarıyla beraber ateşe verdiklerini"** anlatan köylüler, daha sonra şunu ekliyorlar:

"Yaklaşık bir hafta önce Bahattin'in yeğeni Osman Aktoğ, yolu kesilerek öldürüldü. Bu olayın öcünü almak isteyen Bahattin Altoğ'un köyümüzü basmasından korkuyoruz."

Bu arada köylerinde bulunan askerlerini çeken Taşkonak'daki bölük komutanı **Üsteğmen Nazmi**'nin söyledikleri de oldukça ilginçtir: **"Siz Bahattin'den korkuyorsunuz. Biz şimdi köyü terkediyoruz. Bahattin geçen sefer evleri insansız yaktı. Bu sefer gelip evlerinizi sizinle birlikte yakacak. Ben gidiyorum, onu.göndereceğim."** Ayrıca köylülerin çevrelerinde meydana gelebilecek her türlü olaydan kendilerinin sorumlu tutulacağını da belirtiyor Üsteğmen Nazmi.

Dilekçede belirtilen bu açıklamalar, bölge insanlarının yaşadığı zorluğun örnekleridir. Bir taraftan köy koruculuğuyla bölge halkını karşı karşıya getirmek, kan davalarını yeniden körüklemek, sonu karanlık maceralar yaratmak, diğer taraftan da sorunları askersel yöntemlerle içinde çıkılmaz hale sokmak gibi bir tehlike giderek büyüyor.

Korucuların silahları alınmalı

Buna benzer bir başka örnek de, olağanüstü hal bölgesinin dışında kalan Urfa Birecik ilçesine bağlı Kuyucak, Derik, Akançay, Tüker ve Ziyaret köyleri muhtarları **Hadi Canpolat, Hasan Yavuz, Ali Kılıç, Ahmet Kılıç** ve **Mehmet Kılıç**'ın Urfa Valiliği'ne verdikleri dilekçeyle yaşandı. Köy muhtarları, köy korucularının **"Aşiretler arası düşmanlık ve huzursuzluk yarattıklarını"** belirtiyor ve şunları kaydediyorlar:

"Biz muhtarlar olarak, köy korucularına kinimiz yoktur. Sevindiğimiz tek taraf, bölgemizde şu ana kadar hiçbir anarşik olayın olmamasıdır. Yalnız taraflı olarak aynı aşiretlere mensup yakın akrabalardan tesbit edilen köy korucuları, halkı tehdit etmekte, kendileri dışındaki aşiret mensuplarına iftiralar atmakta, güvenlik kuvvetlerini olay varmış gibi yanıltmaktadırlar. Eskiye dayanan aşiret kavgalarının canlanmaması için, köy korucularının silahlarının ellerinden alınmasını istiyoruz."

Öte yandan, SHP Urfa İl Başkanı **Feridun Yazar** da, Birecik ilçesinde jandarma, polis ve köy korucularının halkın üzerinde baskı kurduklarını öne sürerek, **"Bölgede olağanüstü hal uygulaması yoktur. O halde köy korucularının görevi nedir?"** diye sorduktan sonra şöyle devam ediyor:

"Bu adamlar bölgede anarşi yaratmak için görevlendirildiler. Köylü göç hazırlığındadır. Bölgedeki aşiretler birbirlerine düşerse, bunun nedeni her türlü kanunsuzluğu yapan köy korucuları ve bunlara göz yuman jandarmadır. Devletin silahı ile terör estiren korucular görevden alınmalıdır."

Sorunun çözümü gerçek bir demokrasiye bağlıdır. Bunun için öncelikle olağanüstü halin bölgeden tamamen kaldırılması, bölge valiliği gibi anayasada yeri olmayan bir kuruma son verilmesi, köy koruculuğu sisteminin kaldırılması gerekmektedir. ☐

DEMOKRASİ TANRIÇASININ ÖLÜMÜ

Her şey iyi başlamıştı Pekin'de, Tienanmen Meydanı'nda. Çin Halk Cumhuriyeti'nde bir süreden beri gösteriler yapmakta olan öğrenciler, Sovyetler Birliği Devlet Başkanı **Mihail Gorbaçov**'un Pekin'e yaptığı ziyareti fırsat bilerek, dünyanın en büyük meydanını işgal etmiş ve açlık grevine başlamışlardı.

3 bin kişinin katıldığı açlık grevi Gorbaçov'un gezisini izleyen muhabirler tarafından bütün dünyaya duyurulurken, Pekin yönetimi, biraz da Gorbaçov'un varlığından dolayı, müdahale edemiyordu.

Öğrencilerin isteklerini ise, tek bir kelimeyle özetlemek olanaklıydı: Demokrasi... "Ya demokrasi ya ölüm", "Yaşamaya aşığım, yemekleri seviyorum, ama demokrasisiz ölürüm" gibi pankartlar açılıyordu meydanın ve kentin her yanında. Eylemci öğrencilere giderek halktan da katılanlar oluyor , işçiler öğrencilerden yana tavır alıyorlardı.

Hükümet çaresiz kalmış gibiydi. Çin Komünist Partisi'nde iki kanadın varlığından söz ediliyordu. Parti'nin Genel Sekreteri **Zao Ziyang** göstericilerle konuşmak ve anlaşmak gerektiğini savunurken, "Uzun Yürüyüş" dönemi militanlarının desteğini alan güçlü lider **Deng Siaoping** ve Başbakan **Li Peng** ordunun müdahalesini ve göstericilerin zor kullanarak dağıtılmasını istiyordu.

Gorbaçov'un ziyaretinin hemen ardından Zao Ziyang'ın Tienanmen Meydanı'na gelerek göstericileri ziyaret etmesi, öğrencilere umut verdi, başarılı olacaklarını düşünmeye başladılar. Fakat sonra Zao Ziyang ortadan kayboldu. Evinde göz hapsine alındığı söylentileri yayıldı. Deng ve Li Peng de ortalıkta yoktu. Çin, adeta göstericilere terkedilmişti.

Devlet otoritesi hissedilmemesine karşın göstericiler disiplini koruyor ve birçoklarının beklediği anarşi ortamının doğmasına izin vermiyorlardı.

Öğrenciler Tienanmen Meydanı'ndaki Mao büstüne boya atan üç kişiyi yakalayıp polise teslim ederken, yemek almaya giden askerleri çevredeki halkın öfkeli tepkilerinden de koruyorlardı. Zaten öğrencilerin liderleri her fırsatta kendilerinin de komünist olduklarını vurguluyordu.

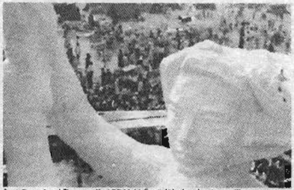
Öğrencilerin bu düzenli ve kararlı tavrı halkı, polisi ve Çin halk Kurtuluş Ordusu'nu da etkiliyordu. Gelen haberlerde, bir yandan Parti içinde Zao Ziyang'ın gücünü yitirdiği ve sertlik yanlılarının ağırlık kazandığı belirtilirken, diğer yandan da ordunun içinde bir kesimin göstericilere müdahale edilmemesini istediği söyleniyordu. Aralarında eski Savunma Bakanı **Zang Aiping**'in de bulunduğu altı general ve bir amiral gazetelere bir mektup yollayarak, ordunun kente girmemesini, onun halkın ordusu olduğunu ve halkın düşmanı haline getirilmemesi gerektiğini savunmuşlardı. Fakat bu mektubun yayınlanmasına izin verilmedi. Askerler sık sık şiddet uygulamayacaklarını ve ateş açmaları gerekirse yanlış nişan alacaklarını belirtiyorlardı.

Nitekim, Tienanmen Meydanı'nı boşaltmak üzere yollanan ilk askeri birlikte, önleri göstericiler tarafından kesildiğinde, silah kullanmıyor ve bir süre göstericilerle tartıştıktan sonra onlarla el sıkışarak geri dönüyordu. Öğrenciler, bir zırhlı aracın üzerine hiçbir engelle karşılaşmadan "10 bin yıl demokrasi, 10 bin yıl özgürlük" yazıyordu.

Ancak, iki haftadan uzun bir süre boyunca ses çıkaramayan hükümet, itibarını ve otoritesini öylesine yitirmişti ki, eski otoritesini sağlamanın tek yolunun büyük sertlik uygulamak olduğuna inandı. Bu da 4 Haziran günü sabaha karşı gerçekleşti.

Verilen haberlere göre, önceki günlerde meydana girmeye çalışanlardan daha yaşlı ve daha kararlı askerler yürüyüşe geçti. Öğrenciler yine direndiler. Ancak bu defa işler farklıydı. Zırhlı araçlar önlerinde insan olup olmadığına aldırmıyor, askerler insan yığınını otomatik silahlarla tarıyordu. Olaylar, öğrencilerin, "daha fazla kan akmasına izin veremeyiz, dağılıyoruz" anonsunu yapmasıyla sona eriyordu. Tienanmen Meydanı'nda resmi rakamlara göre 300, basında yazılanlara göre binlerce ölü kalıyor, Meydan'a giren askerlerin de ilk işi öğrencilerin diktiği ve ABD'deki "Özgürlük Anıtı"na benzeyen "Demokrasi Tanrıçası"nı devirip parçalamak oluyordu.

Şimdi, öğrenci olayları sona ermesine karşın, askeri birliklerin kendi aralarında çatıştıkları, Başbakan Li Peng'e karşı suikast düzenlendiği ve ülkenin iç savaşa sürüklendiği yolunda haberler akıyor ülke dışına. Çin'deki çatışmanın bir iç savaş boyutuna ulaşıp ulaşmayacağı konusunda birşey söylemek için herhalde zaman erken. Ancak bu olayların, diğer sosyalist ülkelerde olduğu gibi Çin'de de varılan reform karşıtlarının sonlarının başlangıcı olduğuna kesin gözüyle bakılıyor. □

▶ *"Demokrasi Tanrıçası": ABD'deki Özgürlük Anıtı'na benzedikten sonra, tahammül edilmesi çok güçtü.*

"Kalkınmanın ateşi" Çin'de sorunları alevlendirdi

PARTİ İÇİNDEKİ ÇATIŞMA SÜRER

Çin aslında 1 milyar 100 milyon insanı 949 devriminden bu yana doyurmayı, giydirmeyi becermiş, akıl almaz bir güç. Bu becerilmiş olmasına rağmen, insanlar dünyadaki yeni gelişmelerin ışığında, kişi başına 350 dolar düşen bir ülke olmak istemiyorlar.

Osman Saffet Arolat, Çin Komünist Partisi'nin çağrılısı olan SHP Genel Başkanı **Erdal İnönü** ile birlikte, geçtiğimiz Nisan ayı içinde, Çin Halk Cumhuriyeti'ne gitmişti. 11 gün süren Çin gezisi boyunca, başta Pekin olmak üzere, başlıca büyük kentlerde ilginç gözlemler toplayan Osman Saffet Arolat'dan, yaklaşık yirmi beş yıllık gazeteciliğinin duyarlılığına dayanan gözlemlerini ve yorumlarını almak istedik. Arkadaşımız **Seçkin Cömert**'in konuştuğu Arolat'ın değerlendirmeleri, okurlarımızın bugünkü Çin'i tanımasına yardımcı olacaktır.

— *Çin şimdi bir ay öncekinden farklı bir görünüme büründü. Yaşananlar, bir bakıma beklenmedik oldu. Tien Anmen meydanından başlayalım. Hangi sorunları Çin'i bu ateşin içine attı?*

Arolat: Çin'de bulunduğumuz günlerde, Pekin'den ayrılıp Kuandon ve başka yerleri dolaşıp Pekin'e döndüğümüzde, Çin'de olaylar yeniden patlak vermişti. Gorbaçov'un gelişiyle başlamıştı olaylar. Bu tür olayları Türkiye'de ve dünyada izlemiş biri olarak, bir müsamere döneminin yaşandığını söylemiştim. Bunu söylediğim zaman da, Çinliler bana, "Onlar bizim çocuklarımız, dövecek değiliz ya!" diye olayın fazla büyümeyeceğini söylemişlerdi. Bana göre ise, bu müsamere dönemi bitecekti; arkasında, çok ciddi bir iktidar mücadelesi vardı. Bu mücadelenin yansıdığı bir olay olması açısından, bu müsamere dönemi, iktidar mücadelesinin en sert noktasına kadar uzanacaktı . Gerçekten de bir anlamda sonuç oraya geldi.

▶ *Öğrenciler demokrasi zaferini kazanmakta kararlı. Kan dökerek demokrasi isteği yok*

Peki o zaman bunun arkasında ne vardı? Çin aslında 1 milyar 100 milyon insanı 949 devriminden bu yana doyurmayı, giydirmeyi becermiş, akıl almaz bir güç. Bu becerilmiş olmasına rağmen, insanlar dünyadaki yeni gelişmelerin ışığında, kişi başına 350 dolar düşen bir ülke olmak istemiyorlar. O zaman Çin, "Ne yapmalıyım?" sorusunu sordu kendisine. Bundan yirmi yıl önce bu soru sorulduğunda, Mao'ya yakın bir çevre Batı'dan kopuk, kendi değerleri üzerinde yürünen biryolu ve Kültür Devrimi'yle bunu başarmayı önermişlerdi. Bu on yıl kadar sürmüş, parti içindeki bir bölüm tasfiye edilmiş, sonra da yerlerine Dörtlü Çete diye anılan yeni bir kadro gelmiş, yerleşmişti. Yaklaşık on iki yıl sonra da, Kültür Devrimi'nin muhalifleri ve sürgünleri Dörtlü Çete'yi tasfiye ederek, iktidara gelmişler. Bugünün bir numarası olarak ayakta duran, askeri komite başkanı Ding Siaoping ile yine kendisi gibi zarara uğramış olan Li Peng yönetimi ele getirmiş, on yıllık dönemi bir "karanlık dönem" olarak ilan ettikten sonra da, ülkelerinin dünyadaki yerini yeniden saptayarak, yeni bir sıçramayı denemişler. Bu sıçramayı denerken de, o sıralarda ciddi sorunları olan Sovyetler Birliği ile ilişkilerini yine asgari hadlerde tutmuşlar, Amerika ile olan ilişkilerini artırmaya çalışmışlar.

Bunun yanı sıra, 1977 yılında Çin'e katılacak olan Hong Kong'un serbest pazar açısından dinamiğini de kendi toplumlarında denemeye çalışmışlar. Çin bu deneye girdiği sırada, yer yer yüzde 18'e ulaşan hızda bir büyüme gösteren, dinamik, hızlı bir toplumdur. Bu toplumun kendi adına seçtiği kalkınma modeli, kıyı bölgelerinde yeni ekonomik alanlar yaratarak -ki bunlar beş bölge-, bunları iç bölgelere yansıtmak biçiminde gelişti. Bu çok tartışma götürecek bir model. Bu model şu anda Çin'de hızla yenilenmeyi, bir anlamda liberalleşmeyi getirirken, yarattığı enflasyon ve benzeri sorunlar hakkında da parti içinde ayrı düşünenler çıkmaya başladı. Eski başkan Hu Yaobang'ın, ölü-

▶ *Halk Ordusu kanlı bir oyunun içinde kaldı; Çin'in genç evlatlarının daha çok demokrasi isteğini acımasızca bastırdı.*

▶ *Çatışmanın şiddeti, gazetemizin basıma verildiği günlerde artarak sürüyordu.*

D*ünyada iletişimin çok hızlı arttığı ve Çin'de her gün 50 bin kişinin Hong Kong'dan Kuandon'a girip çıktığı bir yapıda, bugünkü durumun çok fazla değişmesi de mümkün değil. Hareket belli oranda yavaşlasa bile, yönetim okyanuslara açılma politikasını sürdürmek zorunda...*

▶ *Beijing Üniversitesi öğrencileri.*

...dilecek mi?

münden ve görevden alınmasından iki yıl sonra, tam da gözetimdeyken ölmesi üzerine, gençler arasında çok yeni bir hareketlilik doğdu. Aslında, gençler arasında doğan bu hareketliliğin parti içi çatışmadan bağımsız olduğunu düşünmek, bence safdillik olur. Parti kadroları arasındaki çatışma gençler aracılığıyla ortaya çıktı. Antimarksist bir çatışma bu. Çünkü üretime katılmayan kadrolar, parti içindeki mücadeleyi gençlerin dinamiğinde çözmeye kalkışmış oluyorlar. Göründüğü kadarıyla da, Zao Ziyang, bu dinamiği elinde tutan kişiydi. Zao Ziyang'ın bu etkisi de, öbür kanadın, yani Deng'in ve Li Peng'in tavır alması sonucunu getirdi. Ayrıca gençler o güne kadar Çin'de söylenmesi pek düşünülemeyecekleri söylemeye başladılar. Deng'in Kültür Devrimi sırasında yedinci kattan atılarak kötürüm kalan, sonra sakatlar derneği başkanı olan oğlunun yolsuzlukları da gündeme geliyor. Bunlar açık seçik partililer arasında tartışıldığı gibi, yayınlarda da yazılınaya başlıyor...

— ***Deng yenilenme çizgisinin başlıca savunucularından biri olarak tanınıyordu. Bu olaylardan ve sizin değerlendirmelerinizden sonra, gerçekte öyle olmadığı söylenebilir mi?***

Arolat: Kesinlikle Deng kendi iktidarı için savaşma noktasına geliyor. Ve Çinlilerin deyişiyle, "kalkınmanın ateşini biraz söndürme" anlayışı öne çıkıyor. Yani bir kanat, "Bu kadar hızlı kalkınma olmaz. Bu bize enflasyonu getiriyor. Ateşi söndürmemiz gerekir", diyor. Göstericiler bu yaklaşımın sorumlusu olarak, Başbakan Li Peng'i görüyorlar. Yolsuzluklar gündeme geldiğinde de, hedef Deng ve oğlu oluyor. Tabii bunlarla birlikte güçlenen birey de Zao Ziyang oluyor. Ancak sonuçta öyle olmadı ve ilk darbeyi yiyen Zao Ziyang oldu.

— ***Çin'deki değişim süreci için yaygın bir değerlendirme şöyle: Çin perestroikada Sovyetler Birliği'nin önünde giderken, glasnostta gerisinden geliyor. Son gelişmeler Çin'in glasnostta çok geride kaldığını gösteriyor. Bu yargının doğruluğunu söyleyebilir misiniz?***

Arolat: Olay şu galiba: Çin yönetimi, Sovyetlerin yeni düşünmeye başladığı ekonomik yenilenme olayını, Kültür Devrimi'ne son verdikten sonra zaten uygulamaya başlamış. Çin'de tarım kolhozlarından bugün söz etmek mümkün değil. Tarımda özel mülkiyet, hattâ özel çiftlikler ve bunların sonucu olan çok zenginler var. Bu yüzden, Çin ve Sovyetler'in bakış açısında bir farklılık söz konusu. Sovyetler Birliği'nde önce fikir bazında bir çözüme ulaşılmaya çalışıyor. Çin'de ise, önce ekonomik planda bir gelişme söz konusu.

— ***Yaşanan son sıcak olaylara karşın, Çin perestroykasının aynı gelişme hızını sürdüreceğini söyleyebilir miydi?***

Arolat: Söz edilemeyeceği, zaten daha önce ortadaydı. Çin'de yeniden yapılanmanın esas bölgelerinden biri, bizim de gezip gördüğümüz, Şenzen bölgesiydi. Orada her gittiğimiz alanda, "Devrim burada çok hızlı gelişiyor. Ateşi söndürmek zorundayız", deniyor, Parti merkez komitesi de bu yönde hareket ediyordu. "Yatırımlarımızı biraz kısıyoruz. Dışa açılmayı azaltıyoruz. Dışardan kaynak transferini azaltıyoruz. Şimdi daha az üreteceğiz. Ama yine de devrimi sürdüreceğiz..." deniyordu. Tabii devam ettirdiklerinin ve devrim dediklerinin ne olduğu konusu da tartışma götürür. Şenzen'de, kapitalizmin kurallarında bir yeniden yapılanma söz konusuydu. Zaten bunu Hong Kong deneyiyle birleştirerek sorduğumuzda, kendileri de aynı şeyi söylüyordu. "Hong Kong'da kapitalizm var; bize katıldığında, bu kapitalizm sosyalizmle bağdaşacaktır", diyorlardı. Tabii bunlar tartışılabilir konulardır.

Önümüzdeki dönemde ya Zao Ziyang'ın anlayışı kaybedecek ve partinin bir kanadı tasfiye edilecektir ya da tersi olacak, Zao Ziyang ve arkadaşları her şeye rağmen Li Peng ve arkadaşlarını tasfiye edecektir. Ya da çok yaşlı olan Deng, bu hızlı çatışma sonunda, kendisi çekilecektir. Hangi olay olursa olsun, gelişmenin ana çizgisinde pek büyük bir farklılık beklenmemeli. Çünkü, dünyada iletişimin çok hızlı arttığı ve Çin'de her gün 50 bin kişinin Hong Kong'dan Kuandon'a girip çıktığı bir yapıda, bugünkü durumun çok fazla değişmesi de mümkün değil. Hareket belli oranda yavaşlasa bile, yönetim okyanuslara açılma politikasını sürdürmek zorundadır. Ve hiç değilse şimdilik, yeni bir şey bulana kadar, bu sistem devam edecektir.

— ***Tien Anmen meydanına dönelim yine. Orada gördükleriniz Çin'in bir aynası sayılabilir mi? Hem olayların öncesindeki yığınsal ve demokratik katılımıyla, hem de sayısını şimdi bilemediğimiz çoklukta ölümlere yol açan sıcak çatışma ortamıyla...***

Arolat: Sanmıyorum. Çin 16 ayrı eyaletin bulunduğu bir ülke. Bir ülkeler bütünü adeta. Her eyaletin kendi nitelikleri, sorunları var. Tien Anmen meydanının bulunduğu Pekin'in de kendine özgü bir yapısı var. Tabii önce meydanı anlatmak gerek. Bizim Taksim meydanını otuz kere çarpın, bu büyüklükte ama, temiz bir meydan. O temiz meydanın bir ucuna Yasak Şehir'i oturtun. Bir yanına kocaman bir parlamento binası dikin. Gerçekten insanı şaşırtan, 150-200 metre genişliğinde bir bulvarı da Yasak Şehir'in yanından geçirin. Ve o meydanda Çin devrimi boyunca yaşananları düşünün. O meydanda Mao ilk önemli söylevlerini vermiş. O meydanda 1 Mayıs günleri yaşanmış. Kültür devrimi yaşanmış. Bugün de sürecin bir başka noktası yaşanıyor...

Aslında Çin'deki olay tek başına yerine oturacak bir olay da değil. Sosyalist dünyada çok hızlı değişimler yaşanıyor. Bir yanda Polonya'da Walesa'nın oy oranı yüzde 92'ye ulaşıyor, öbür yanda Sovyetler Birliği'nde perestroika ve glasnost, öte yanda ise Macaristan deneyi yaşanıyor. Dünyada sosyalistler ve sosyal demokratlar çok ciddi bir devinim içindeler. Dünyanın en etkin haber kuruluşu olan CNN'in bugünkü (5 Haziran) haber bültenlerinde Çin olaylarını, Sovyetler Birliği'ndeki doğal gaz patlamasını, Polonya'daki seçimleri görüyoruz. Yani şu anda bütün dünyanın gözü sosyalist dünyadaki devinimde, değişimde, gelişmelerde. O halde Çin olayı, dünya konjonktüründeki gelişmelere bağlı olarak bir yere oturacak.

— ***Tien Anmen meydanındaki gösterilere katılanların yalnızca öğrenciler olmadığı anlaşılıyor. İşçiler başta olmak üzere, halkın da yoğun bir ilgisi var. Bu ilginin bütün ülkede yaygın olduğu söylenebilir mi?***

Arolat: Doğaldır ki, bu tür öğrenci olaylarında, halk desteği de söz konusudur. Damga kime ait diye baktığımda, ne yazık ki öğrencilere ait olduğunu görüyorum. Ne yazık ki, diyorum; çünkü üretimden kopuk bireylerin, temel meselesi üretim araçlarıyla ilgili bir olayda karar mekanizmalarını etkiler duruma gelmesi bence yanlış olur. Buna benzer örnekleri dünyada pekçok ülkede yaşadık. Bu yüzden, başkaları adına düşünen kadrolar gibi bir özellik taşıyan gençlerin, doğrudan üretim içinde yeralmayan gençlerin ağırlık taşıması bana göre yanlış bir durumdur.

— ***Çin'in yaşadığı bu sorunlu ve sancılı süreç, aynı zamanda sıcak çatışmaları da şimdi olduğu gibi sık sık gündeme getirebilir mi?***

Arolat: Tabii. Bundan sonra şimdi bir taraf öbür tarafı ya sindirip yok edecektir. Ya da gerilim doruğa çıktığında, yönetimdeki kadro pes edip ayrılmak zorunda kalacaktır. □

Büyük sosyalizm idealine karşı

MUHAFAZAKÂRLIĞIN, SOSYALİZME SÜRDÜĞÜ YENİ LEKE

■ Halil Berktay

Stalinizm ana gövdesinden şu veya bu şekilde türetilen perspektif ve kavramlardan hiçbiri, günümüzde sosyalist ülkelerin geçirmekte olduğu dönüşümü açıklamıyor. Esasen, tam bu kavramlara dayandırılmış bir modelin tıkanmasından ötürüdür ki, yeryüzündeki sosyalizm alanının hemen her köşesinde, bir Demokrasi rüzgârı esiyor.

Bazan, halkın onyıllar boyunca, içten içe birikmiş hoşnutsuzluğu, yönetici kesimler tarafından algılanıp, ilk ağızda yukarıdan aşağı başlatılan bir reform programına dönüştürülüyor (1976-sonrası Çin, 1985-sonrası SSCB); daha sonra, reformlar sürecinde uyanan, aktifleşen, talepleri artan kitleler, önlerindeki olanakların genişlemesinden yararlanarak hareketleniyorlar ve böylece ikinci bir aşamaya, reformcu ekiplerin bu kitleselleşmeye sırt mı çevirecekleri (Çin'de, Deng'in 1980'lerdeki tutumu), yoksa kitlelerin gücünü arkalarına mı alacakları (SSCB'de Yeltsin, hareli -kollamak zorunda olduğu dengelerle birlikte- Gorbaçov) sorusunun önem kazandığı bir noktaya geliniyor.

Bazan, önce kitle hareketi patlak veriyor (1970'lerin sonlarında Polonya/Solidarnosc); önemli mevziler kazanıyor, partiyi ve devleti içeriden değiştirmeye başlıyor (Kania dönemi); derken "karşı-devrimci" ilân ediliyor ve bastırılmak isteniyor, geri çekiliyor; ama sonra, Sovyetler Birliği'nde yukarıdan aşağıya başlayıp derece derece Doğu Avrupa'ya yayılan glasnost ve perestroyka ortamında, yeniden kendine hayat alanı ve bizzat Moskova'da müttefikler buluyor; bu karmaşık dolayımlar aracılığıyla, ülkesindeki yönetim ile bir "ulusal mutabakat"a varıyor, yasallık kazanıyor, seçimlere giriyor ve üstünlük sağlıyor; şimdi de Polonya Birleşik İşçi Partisi ile koalisyona hazırlanıyor ve bu gelişme, doğrudan doğruya siyasî sistemin çoğulculaşmasının zeminini yaratacağa benziyor.

Öyle veya böyle, halksız, kitle mücadelesiz bir sosyalizm, tarihe karışmaktadır, önümüzde varolan sosyalizm, taban insiyatifleri ile yukarıdan aşağı reformların karşılıklı diyalektiği içinde dönüşüme uğraması ve onun ötesinde, daha olgun, daha ileri bir Sosyalizmin, halkın aktif katılımının garantilediği bir çoğulluğa ve çoğulculuğa dayanacağı için daha olgun, daha ileri olacağı bir dönem uzanıyor.

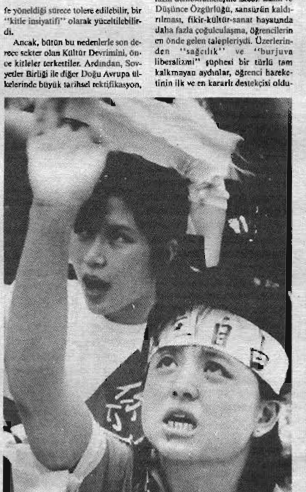
Peki öyleyse, şimdiki bu geçişsel dönemde, bu dönüşüm ve yeniden-yapılanma döneminde başgösteren kitle hareketlerinin yönü, karakteri, içeriği nedir? Demin, bu soruya bir parça cevap verdim, aslında: Çin'den Sovyetler Birliği'ne, Polonya'dan Macaristan'a taban insiyatifleri, reformlara ve sonuçlarına muhalefetten kaynaklanmıyor; tam tersine, reformlar öncesinde varolan sistemi ve/veya reformlara rağmen mevcudiyetini koruyan hâlâ eskisi gibi işlemeye devam eden unsurlarını hedef alıyor -daha açıkçası, reformların, özellikle siyasî düzlemde, çoğulcu bir demokrasi ile derinleştirilmesini talep ediyor. Ne ki, bütün dünyanın gördüğü bu basit gerçeği, kendi "kapalı devre" yapılanmaları içinde, Stalinizm ana gövdesinden çıkan bir kolun -Kültür Devrimi Maoculuğu kolunun- muhafazakârları, bir türlü kabullenemiyor.

Geçmişte benim de paylaştığım bu düşünüş tarzı, sosyalizmin lekelerini, Stalin'in "doğru çizgi"sinden sapma yoluyla belirlenen bir "Kruşçev revizyonizmi"nin gerçekleştirdiği "geri dönüş"e izafe etmişti. Aynı doğrultuda, yakın zamanda "Gorbaçov reformculuğu"nun eski "Kruşçev revizyonizmi"nin bir devamı ve uzantısı olduğuna; "Deng reformculuğu" ile de buluştuğuna karar verildi. Buna göre, SSCB ve Çin'deki reformlar, her iki ülkeyi "kapitalizm"e, "dünya kapitalist sistemi ile topyekûn entegrasyon"a götürmektedir. Bu reformların özü, piyasayı, işsizliği, enflasyonu, vb. geri getirmektir. Bir "yeni burjuvazi" ile işçi sınıfı ve diğer emekçiler arasındaki uçurum açılmaktadır -kitleler, işte buna karşı, Kültür Devriminde olduğu gibi "iktidardaki kapitalizm yolcuları"nı hedef alarak harekete geçecekler; böylece yeni bir Maocu dalga gelecektir. Nitekim bu anlayış, Çin'deki son kitle hareketinden, "ikinci bir Kültür Devrimi" gibi, Gorbaçov-Deng Siaoping "revizyonizmi"ne karşı Stalinist-Maocu çizgiyi kanıtlayan bir başkaldırı gibi söz etmektedir.

Bütün bunlar, hayal mahsulüdür. Çin'deki kitle hareketinin ulusal ve uluslararası konumuna, mevzilenişine, ittifaklarına ilişkin hiçbir olgu, muhafazakârlığın bu perspektifini doğrulamıyor.

Kültür Devrimi, "Kruşçev revizyonizmi"nin Çin'deki izdüşümü sayılan bir "Liu Şaoşi revizyonizmi"ne karşı, "proletarya diktatörlüğü altında devrimi sürdürmek", "iktidarın kapitalist yolcular tarafından gaspedilmiş bölümünü geri almak" ve "restorasyonu önlemek" için yapıldı. Kültür Devriminin merkezi tesbiti, sosyalizm tarihi döneminde temel çelişmenin (hâlâ) "proletarya-burjuvazi çelişmesi" olduğu önermesiydi; bu "burjuvazi" ise, (a) ekonomide ve siyasi sistemde reform önerenler, (b) "kapitalizmin fideliği" olan küçük üretim ve piyasa kategorileri, (c) "burjuva fikirler" taşıyan aydınlar, (d) "burjuva özgürlükleri"... olarak tarif ediliyordu. Kültür Devriminin merkezi stratejisi, bütün bunların "topyekün diktatörlük" ile bastırılmasıydı. Burada, kitlelerin bazı kesimlerinin, Mao'nun "proleter karargâh"ı tarafından, yukarıdan aşağı harekete geçirilen şiddeti, "burjuva karargah"ını ezmede "topyekün diktatörlük"ün bir aracıydı ve sadece ve sadece bu hedefe yöneldiği sürece tolere edilebilir, bir "kitle insiyatifi" olarak yüceltilebilirdi.

Ancak, bütün bu nedenlerle son derece sekter olan Kültür Devrimini, önce kitleler terkettiler. Ardından, Sovyetler Birliği ile diğer Doğu Avrupa ülkelerinde büyük tarihsel rektifikasyon,

1980'lerde, anti-Kruşçev bir muhteva ile değil, anti-Stalin bir muhteva ile çıkageldi.

Çin, 1978'den 1985'e ekonomik reformlar alanında ileri gitmişken, siyasi düzlemde, demokratikleşme açısından 1985'ten sonra Sovyetler Birliği'ndeki cereyanın gerisinde kaldı. Burada, eski ÇKP genel sekreteri Hu Yaobang'ın görevden uzaklaştırılması ve beş kişilik Politbüro Daimi Komitesi'nin de dışında kalması, önemli bir dönüm noktası oldu. Hu Yaobang, Kültür Devriminin en sert eleştirmenlerinden ve ekonomik-siyasal reformların en hızlı savunucularındandı (dolayısıyla, Kültür Devriminin saflaşmasına göre oluşturulmuş zihinsel yapıların da "baş revizyonist"lerindendi). İlginçtir: Hu Yaobang, bundan bir önceki büyük öğrenci dalgasının (gene, Demokrasi ve Özgürlük talebiyle) yükselişine seyirci kaldığı, hattâ belki bu hareketi desteklediği için, "burjuva liberalizmi" ile suçlandı. Siyasi reform çabaları, bu olaydan sonra yavaşladı veya durdu. Keza, şimdiki Tienanmen hareketinin aydınlar arasındaki en önemli destekçileri, bundan önceki dalgada ön plana çıktıkları için, "burjuva liberalizmi"yle eleştirildiler ve bir kısmı partiden uzaklaştırıldı.

Son öğrenci hareketi, işte bu, "baş revizyonist" olması gereken Hu Yaobang'ın Nisan ortasındaki cenaze töreniyle başladı ve simgesel olarak, Hu'yu görevden alanlara karşı bir protesto gösterisi karakterine büründü. Öğrenci hareketi, reformlara "sağcılık", "burjuvalık", "kapitalizme dönüş" vb. diye muhalefet etmedi; tam tersine, daha fazla reform, daha fazla demokratikleşme istedi. Basın ve Düşünce Özgürlüğü, sansürün kaldırılması, fikir-kültür-sanat hayatında daha fazla çoğulculaşma, öğrencilerin en önde gelen talepleriydi. Üzerlerinden "sağcılık" ve "burjuva liberalizmi" şüphesi bir türlü tam kalkmayan aydınlar, öğrenci hareketinin ilk ve en kararlı destekçisi oldular. Büyüyen hareket, Çin reformlarının başlatıcısı Deng'i ve Başbakan Li Peng'i, "reformcu" oldukları için değil, muhafazakâr oldukları için hedef aldı. Gorbaçov'un ziyareti sırasında göstericiler, Çin yönetimine, farazâ "Gorbaçov revizyonizmi ile uzlaşmama" doğrultusunda değil, "Gorbaçov reformlarını örnek alma" ve özellikle siyasi demokrasiyi geliştirme doğrultusunda, "daha fazla glasnost" doğrultusunda seslenişte bulundular. Kültür Devriminden farklı olarak, "kapitalizmin fideliği küçük üretimin, burjuva fikirlerin ve burjuva özgürlüklerin" değil, tam tersine, bu sefer gerçekten bürokratlaşmanın hücuma uğraması sözkonusuydu. Piyasa ekonomisi deneylerinin beraberinde getirdiği yolsuzluklara ve bürokrasiden türeyen adam kayırmacılığa, "nepotizm"e karşı da, öğrenciler ve aydınlar, Kültür Devriminin getirdiği yasakçılık ve "kitle şiddeti"nden çok farklı bir çözümü: Açıklığı, özgür ve özerk bir basını önerdiler. Dahası, hareketin bir kolu, doğrudan doğruya tek parti sistemini hedef aldı; Komünist Partisi'nin tekil hegemonyasını kaldıran, çok-partili bir siyasal çoğulculuk olmadıkça, gerçek denetimin oluşmayacağını savundu. Uzun söze ne hacet: Öğrenci hareketi, "burjuva demokrasisi"nden daha geri bir demokrasi istemediğini, hatta Batı kurumlarından hayli de etkilendiğini (doğru veya yanlış) Tienanmen'deki büyük Mao portresinin karşısına, New York'taki Hürriyet Abidesi'ni çağrıştıran bir Demokrasi ve Özgürlük Anıtı dikerek gösterdi. Bunun, Kültür Devriminin Kızıl Muhafızları ile ne ilgisi var? Kültür Devriminde, Stalinist normların dışında böyle bir davranış, hayal bile edilemezdi; bununonda birinin bedeli, Kızıl Muhafızların elinde hapis, işkence ve ölümdü.

Çin yönetimi, kitle hareketi, karşısında, reformları yavaşlatmak veya durdurmak yanlıları ile reformları siyasi alanda da kapsamlı bir demokratikleşme ile sürdürmek yanlıları arasındaki ayırıma göre, sertlik ve yumuşaklık taraftarları şeklinde bölündü. Kitle hareketine karşı tavır alanlar, göreli muhafazakârlar oldular. Hu Yaobang'dan sonraki ÇKP genel sekreteri, daha net reformculardan Cao Ziyang, başından itibaren hep öğrenci taleplerinin birçoğunun haklılığını savunurken, diğerleri, "burjuva liberalizmi"ne karşı tekrar hücuma geçtiler (bu, Sosyalist Parti içinde de muhalefet kanadına karşı muhafazakârlığın saldırısının sloganı olmuştu!). Ve sonunda, Çin'deki göreli muhafazakârlık, "burjuva liberalizmi"ne karşı "proletarya diktatörlüğü"nü koruma uğruna, bir kere daha, halk içindeki çelişmeleri düşmanca bir tarzda ele almaya yöneldi: Kitlelere ateş açtırttı; silahsız insanların üzerine tanklar saldı. 1956'da Macaristan'a, 1968'de Çekoslovakya'ya, Sovyetler Birliği'nin o dönemdeki muhafazakârlığı müdahale etmişti. 1989'da da Çin gibi büyük bir ülkede, böyle bir şey sözkonusu olamazdı, tabii; onun yerine, 38. ve 28. Kolordularının bu görevi reddetmesi üzerine, Pekin'e, Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun 27. Kolordusu girdi. 1400 kişinin öldüğü bildiriliyor. Sosyalizme bu son lekeyi, gene muhafazakârlık sürdü.

Ancak ben, bunu yapanların Çin'de iktidarda kalabileceklerine inanmıyorum. Bu yönetimin moral otoritesini ve saygınlığını ne derece kaybettiği, Tienanmen'deki çatışma üzerine BBC World Service programının Londra'dan telefonla röportaj yaptığı, kendisi de ÇKP Merkez Komitesi üyelerinden bir Pekin Üniversitesi profesörünün sözlerinde çınlıyor: "Hayır, ismimi vermekten korkmuyorum. O kadar çok insan öldürdüler ki ..Gelsinler, beni de öldürsünler." Ben, o profesörle beraberim. Stalinizm ana gövdesinden türeyen kavramlardan biri, enternasyonalizmi, öncelikle veya sadece iktidarla, devletlerle dayanışma olarak anlamaktı. Yeryüzünde bir sosyalizm alanının varlığı perspektifini yitirmeksizin, bu darlık da, devrini tamamlamış sayılmalıdır. Dünyada, Stalin'inki gibi cinayetlerin işlendiği, 1956 Macaristan ve 1968 Çekoslovakya gibi işgallerin yapıldığı, milli azınlıkların Bulgaristan'daki gibi muamelelere maruz bırakıldığı, 1989 Pekin-Tienanmen Meydanı gibi, silahsız, barışçı gösterilere ateş açıldığı bir sosyalizm, istemiyorum. Türkiye'de, büyük Sosyalizm idealimize sürülen böyle lekeleri eleştirmeyecek, susacak, bu konularda kendi bağımsız fikrini oluşturmayacak bir parti, istemiyorum.□

Halkla kurulan çağdaş bir ilişki

YUNANİSTAN SOLU SEÇİME HAZIR

Yunanistan'da Sol Birlik, seçimlere beş kala, her şeyiyle hazır durumda. Yaptığı çağdaş ve demokratik seçim çalışmaları ve yürüttüğü propaganda tarzıyla, öbür partilerden ayrılıyor. Bu özgün seçim çalışmasının ve araçlarının, ilginç bir deney yarattığı da görülüyor.

■ **Gülenay Öztürkçü-Atina**

Atina'nın kalbi olan Omonia meydanı eski ve yeninin tuhaf bir biçimde içiçe geçtiği bir yer. Alanı çevreleyen modern binaların yanı sıra, ayakta kalabilen birkaç neoklasik binayı, meydanı süsleyen palmiyeleri ve ortasındaki büyük havuzda camdan yapılmış modern heykelin güzelliğini yoğun trafik, gürültü, insanı nefes alamayacak hale getiren egsoz dumanları ve şehrin tepesine kara bir bulut gibi çöken kirli havanın etkisinden kurtulup farkedebilmek gerçekten güç. Ülkenin üç büyük partisinin seçim merkezinin Omonia'da yeralması, insana bu meydana alıcı gözüyle bakmak zorunda olduğunu hissettiriyor.

İlginç bir seçim merkezi

Sol Birlik seçim merkezi bu alanın en görkemli neoklasik binalarından biri; ama Sol Birlik temsilcilerinin vurguladığı gibi, klasik bir seçim merkezi değil. Halk pazarına açılan caddenin iki köşesinde Yeni Demokrasi Partisi ve Sol Birliğin, karşı tarafta PASOK'un seçim merkezleri yeralıyor. Pembeye boyanmış, duvarları Yeni Demokrasi Partisi'nin amblemi "gökkuşağı" ile süslenmiş aynı tip binanın girişinde partinin propaganda materyalleri sergileniyor, videodan **Konstantin Mitsotakiz**'in seçim konuşmaları gösteriliyor. Karşıya geçtiğimizde, Sol Birlik seçim merkezi önünde kırmızı-sarı-mavi tentelerin altında kurulan iki stand ve dört masada görevliler program broşür ve bildirileri sergiliyor. Görünürde pek fark yok.

Bu üç katlı görkemli binaya giriyorum. Girişte tam karşı duvarda Sol Birliğin kuruluşunun hemen ardından, geçtiğimiz Şubat ayında yapılan görkemli toplantının dev bir resmi var. İki tarafa yığılı bildiri, afiş ve broşürler neredeyse insan boyunda. Seçim Merkezi sorumlularından **Spiroz Kazos**'a sorduğum ilk soru şu oluyor: "Neden burası klasik, alışılmış bir seçim merkezi değil?"

"Burası sadece seçim merkezi değil, aynı zamanda Sol Birliğin kalbi. Tüm politik, örgütsel karar ve girişimlerin çıktığı Sol Birlik Politik Komitesi yanı sıra, Atina'daki tüm yerel komitelerin çalışmalarını koordine eden, semtlerdeki çalışmaları birleştiren, bağlayan Atina Komitesi çalışmalarını buradan yürütüyor. Tüm propaganda materyalleri buradan dağıtılıyor. Yani Sol Birliğin seçim merkeziyle tüm örgütlenmeleri arasında doğrudan bir bağ var. Binanın önünde insanların rahatça dolaşabileceği -bu arada gidiş-gelişleri engellenmeyi de dikkate alarak-, sohbet edebileceği ya da sadece geçerken alacağı propaganda materyallerini sergiliyoruz. Belli bir konu üzerinde veya genelde bilgi alınmak istendiğinde, iki adım ötedeki bu binaya gelip Sol Birliğin çeşitli bürolarından bilgi edinmek veya gönüllü çalışmak istediğini belirtmek çok kolay. Sol Birliğin tüm komiteleriyle halkın doğrudan ilişkiye geçebileceği, istenilen tüm bilgilerin alınabileceği, çalışmalarına katılma imkanının verildiği bu işleyiş bilinen çerçeveleri aşan bir durum."

Seçim merkezinin birinci katında propaganda materyallerinin dağıtımı örgütleniyor. Aynı zamanda Atina'da yaşayıp Yunanistan'ın başka bölgelerinde oy kullanan seçmenler (Atina'daki seçmenin yüzde 25'i bu durumda) için oy kullanacakları bölgenin aydınlarını, Sol Birliğin oradaki çalışmalarını tanıtan, aynı bölgeden insanların birlikte oy kullanması için ulaşımı ayarlayan büro var. Bu katta ülkenin tüm büyük şehirleriyle doğrudan bağlantının kurulduğu, bilgilerin toplandığı modern teknik araçlarla donatılmış bürolar var.

İkinci katta binanın pratik ve genel işleyişinden sorumlu büronun yanı sıra, basın toplantılarını örgütleyen, basın bildirilerini çıkaran, gazetelerden bilgi alan Basın Bürosu; Sol Birliğe ilgi duyan insanlarla ilişki kuran Halkla İlişkiler Bürosu; gezilerini, toplantı yapılacak yerleri örgütleyen Örgütlenme Bürosu; seçim kampanyası sırasında ortaya çıkan her tür hukuksal sorunla ilgili Hukuk Bürosu; Sol Birlik tezlerinin hangi biçim ve yöntemlerle propoganda edileceğini düzenleyen, afiş, bildiri ve broşürleri hazırlayan Enformasyon Bürosu; bağış ve diğer gelirlerinin düzenlendiği Mali Büro ve yığın hareketlerinin çeşitli konularda düzenlediği toplantılara Sol Birlik temsilcilerinin katılımını, ilişkileri sağlayan Yığın Hareketleri Bürosu var.

Üçüncü katta Politik Komite ve Atina Komitesi ve kadın, gençlik, sendikal hareket, sanatçılar, köylülükle ilgili Sol Birlik büroları var. Bu arada gerek binada çalışan, gerekse seçim merkezini ziyaret edenlerin çocuklarının bakımını üstlenen bir çocuk odası da var. Binadaki beş toplantı salonunda sadece basın toplantıları değil, Sol Birliğin ülke çapında başlattığı, seçim kampanyasının eksenine koyduğu program ve önerileri üzerine diyaloglar oluyor.

Sol Birliğin seçim materyalleri iki kategoride toplanıyor. Halkın büyük ilgi duyduğu, öne çıkan çeşitli konularda (eğitim, sağlık, çevre, kamu yönetimi vb.), ikincisi emekçiler, kadınlar, gençlik, köylü, esnaf ve zanaatkâr gibi çeşitli toplumsal katmanlarla ilgili. Toplumsal örgütler ve tek tek kişilerle ülke çapında sürdürülen diyalog seçim merkezinde de oluyor. Bu diyalogun sonuçları Sol Birliğin politik faaliyetinde doğrudan yeralıyor. Örneğin uyuşturucu maddeler üzerine bir komite oluşturup tezlerini hazırladı.

Spiros Kazos, program üzerine diyalogun seçimlerden sonra da süreceğini, gelen öneri ve görüşlerin seçimlerden sonra değerlendirilerek programın son haline gelmesi için yetkili organlar tarafından çalışma yürütüleceğini ve sonuçta tüm toplumsal grup ve temsilcilerinin önerilerin kapsayacak bir program çıkacağını söylüyor.

Neoklasik mimarinin görkemli örneklerinden biri, Sol Birlik'in seçim merkezi. Binanın hemen önündeki masalarda oturan görevliler ilgilenenlere bilgi veriyor, sohbet olanağı yaratıyorlar. Binanın içi de, insan boyunca yığılı, çok çeşitli propaganda malzemeleriyle dolu.

Sol Birlik ve Türkiye Solu

Sol Birlik programında, Yunanistan'ın sol ve ilerleme güçlerinin Türkiye halkının demokratik ve sendikal özgürlüklerin tam olarak sağlanması için sürdürdüğü mücadeleyle tam dayanışma içinde olduğunu belirtmesi tesadüfi değildir. Benzer dönemlerden geçmiş Yunan sol hareketinin Türkiye halkıyla dayanışmadaki duyarlılığını, seçim mitinglerine katılan binlerce Sol Birlik taraftarının yakasındaki **"Sargın ve Kutlu'ya özgürlük"** pullarında görmek mümkün.

Nazi işgaline karşı mücadele etmiş, iç savaştan sonra gericiliğin karanlık dönemini zindan ve sürgünlerde geçirmiş bir ulusal direnişçinin, Nâzım Hikmet'in şiirlerinden oluşan kitabı Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'ya adaması, gelirini Türkiye demokrasi güçlerinin mücadelesine bağışlaması, şu an sıralayabileceğim bir-iki örnek. Elbette burada, bu ülkede yaşayan Türkiyeli politik mültecilerin Türkiye'deki demokrasi mücadelesiyle dayanışma için yıllardır aralıksız sürdürdükleri çalışmanın etkisini de eklemek de gerekir.

Sol Birliğin seçim mitinglerine katılırken, seçim merkezini gezerken ülkemizle birçok benzer yan taşıyan Yunan sol hareketini düşünüyorum. 27 yıllık yasaktan sonra fiili yasallığını kazanan Yunanistan Komünist Partisi Albaylar Cuntası'nın yıkılmasından sonra ülkede başlayan yeni dönemde politik sahnede yerini alıyor; demokratik özgürlükler ve ulusal bağımsızlık için mücadelesini sürdürüyor. 1974 Kasım'ındaki genel seçimlerde Birleşik Solun oluşturulmasında aktif bir rol oynuyor. Sürekli yükselen bir ivme göstererek, bugün sadece seçim işbirliğiyle sınırlı olmayan, daha uzak bir geleceği hedefleyen Sol Birliğin mimarlarından oluyor.

Dün yasallığı kazanan YKP, bugün yığınları kazanma mücadelesinde yeni örnekler sunuyor. Çağdaş, yığınsal, demokratik komünist partisi bugünden ekonomik, toplumsal sorunlara yönelik program temelinde aktif girişimlerimiz ile yasallık için aktif girişimimizin bir sonucu olacaktır. İşte bu anlamda Sol Birlik seçim merkeziyle **Adımlar** bürolarının bir benzerlik taşıdığı inancındayım.

NASIL BİR PROGRAM

Adımlar, ilgi duyan bütün marksist parti, çevre ve kişilerin programatik sorunlarda ortak bir arayış içinde karşılıklı görüş değiştokuşu yapmalarına kendi ölçüsünde katkıda bulunmayı başlıca görevleri arasında sayıp sayfalarını bu tartışmaya açmıştı.

Marksist çevrelerin çözmeye çalıştıkları birlik ve yasallık sorununda, bugün ulaşılan aşama açısından asıl belirleyici nokta nedir? Bunun, program ve program çerçevesine girdiği ölçüde, parti ilkeleri üzerine ortak bir arayışın başlatılması olduğunu düşünüyoruz. Bu nedenle, hemen hemen her marksist çevrede ortaya çıkan, kendi konumlarına eleştirel yaklaşımın ve yeni teorik, politik arayışların programatik belgelere nasıl yansıdığını ya da yansıyacağını okurlarına duyurmak istiyoruz.

Geçtiğimiz iki sayıda **Halil Berktay, Tanju Akad, Ziya Yılmaz, Uğur Cankoçak** ve **Oral Çalışlar**'ın görüşlerine yer vermiştik. Bu sayımızda da **Veysi Sarısözen** ve **Çağatay Anadol**'un görüşlerini yayımlıyoruz. Bu arada, konunun çerçevesini oluşturan iki sorumuzu da yeniden hatırlatmak istiyoruz:

1. Dünyada ve Türkiye'de son 15-20 yıl içinde (Türkiye'de özellikle 12 Eylül darbesinden sonra), ne gibi yeni olguların ve eğilimlerin ortaya çıktığını söyleyebiliriz? Bunları ne ölçüde parti programında hesaba katmak gerekiyor?

2. 1930'lardan günümüze kadar, uluslararası komünist hareketin, sosyalizm kuruculuğunun ve ülkemizdeki komünist hareketin olumlu ve olumsuz deneylerinden, programı ilgilendiren ne gibi genel sonuçlar çıkartabiliriz?

Veysi Sarısözen

MARKS, ENGELS VE LENİN'İN YÖNTEMİYLE YENİ BİR PROGRAM İÇİN

Yeni yol nedir? Onu tüm uluslardan marksistler hep birlikte arayacaktır. Belli ki bu yol her ülkede, marksist partilerin özerk şekilde çizecekleri kendi ulusal yollarının pratikte sınanmasıyla evrensel bir yol olarak ortaya çıkacaktır.

Adımlar dergisinin başlattığı programa ilişkin tartışmaya ben yöntemsel bazı sorunlara değinerek katılmak istiyorum. Yazımın amacı okurlara "nelerin değiştirilmesi gerekir" sorusunun yanıtını vermek değil, fakat eski şemaları değiştirmek gerekir mi sorusuna dikkat çekmekten ibarettir. Çünkü bu soruya olumlu yanıt verilmeksizin, tartışmaların bizi sonuca götüreceğini söylemek çok zordur.

I.

Marks ve Engels, Komünist Partisi Manifesti'nin Almanca baskılarından birisine yazdıkları önsözde, ilk baskıdan o güne kadar geçen 25 yıl boyunca, Manifest'in bazı bölümlerinin kimi ayrıntılarda eskidiğini, bu 25 yıllık boşluğu ilk fırsatta doldurmak gerektiğini belirttiler. Onlar, bazı endüstriel gelişmelerden, işçi sınıfı hareketindeki yeni deneylerden, elde biriken bilgilerden söz ediyorlardı. Marks ve Engels'in kendi eserlerini gözden geçirmelerini gerektiren bu değişimlerin, günümüz dünyasında son yirmi yıl içinde meydana gelen değişikliklerle hiçbir şekilde kıyaslanamayacağını söylemek bile gereksizdir.

Lenin Marks ve Engels'in yolunda yürüdü. 20. yüzyıl eşiğinde ve başlangıcında meydana gelen hem kapitalizmdeki, hem de işçi sınıfının bileşimindeki değişmeleri analiz etti, sınıf mücadelesi deneyini genelleştirdi ve hiç tereddüde kapılmadan, kapitalizmin yeni bir aşamaya, "emperyalizm" aşamasına yükseldiğini yazdı. Bu yenilik Lenin'i eş zamanlı bir dünya devrimi düşüncesini -marksizmin bu temel öngörüsünü- terketmeye doğru götürdü.

Marks, Engels ve Lenin'in parti programlarını hazırlarken kullandıkları bu bilimsel yöntem, bugün de ve herhalde onların zamanından çok daha fazla geçerlidir.

Sosyalizm dünyası, kapitalizm dünyası, "üçüncü dünya" ve bizzat doğal dünya son on yıllarda çok önemli değişimlere uğradı. Marks birinci sanayi devrimini yaşamıştı, biz üçüncü sanayi devrimini yaşıyoruz. Anılan "dört dünya"da sosyal gelişmenin güçleri de değişti. Eğer ciddi değişimlerle yüzyüze olduğumuz doğruysa, Komintern şemasına uygun programlar da, 1957, 1960 ve 1969 komünist ve işçi partileri danışma toplantılarının şemalarına uygun programlar da değişmeden kalamaz.

Nitekim uluslararası komünist hareket, tüm görüş farklarına karşın, şu ya da bu ölçüde programatik görüşlerini gözden geçirmektedir.

II.

Ülkemizin görece geriliğine bakarak, dünya ölçüsünde ortaya çıkan yeni eğilimlerin, Türkiye açısından pek fazla anlam taşımadığı söylenebilir, o nedenle başkaları için eskiyen kimi yaklaşımlarının bizim için eskimediği iddia edilebilir. Fakat, böyle bir görüş, kanımca göre marksistlerce kabul edilemez.

Marks, gelişmiş kapitalist ülkelerin, daha az gelişmiş olanların geleceğini yansıttığını söylerken, bize, Türkiye'yi anlamak ve değiştirmek için, genelli anlamının zorunluluğuna dair yöntemsel çıkış noktasını vermiştir.

Lenin bu yönteme dayanarak, Rusya'da kapitalizmin görece geriliğine karşın, narodniklerin Rus köy komunasından sosyalizm çıkacağına dair öngörülerini kabul etmemiş, dikkatini henüz yeni olan kapitalist gelişmeye yöneltmiştir.

O bakımdan, günümüz dünyasındaki bilimsel teknolojik devrim süreci, işçi sınıfının bileşimindeki değişimler, nükleer silahların olağanüstü birikimi, çevrenin sorumsuzca istismarının yarattığı sonuçlar, gelişmekte olan ülkelerin olağanüstü yoksulluğu gibi global olguların; bu olguların bilincine varışın eseri olarak geliştirilen ve sınıfsal karşıtlıklara -devam eden bu karşıtlıklara- yeni bir boyut getiren "yeni düşünce tarzı"nın yaratacağı yeni uluslararası durumun, Türkiye'nin yalnız uzak geleceğini değil, yakın geleceğini de belirleyeceğini, hatta şimdiden belirlediğini gözden uzak tutmamak gerekmektedir.

III.

Nelerin değişeceği, programda ne gibi yeni olgu ve eğilimlerin yer alacağı, bu olgulardan ne gibi politik sonuçlar çıkarılacağı meselesine geçmeden önce, bana kalırsa, prensip olarak, Türkiye marksist hareketinde genel kabul görmüş ve ne yazık ki hayata geçememiş programlarda değişiklik yapılması zorunluluğunu kabul etmek, Marks, Engels ve Lenin'in öğretisine en uygun tutum olacaktır.

Böyle bir değişiklik fikrinde birleşirsek, yaratıcı tartışmanın da önünü açabiliriz. Birliğe doğru, kendi değişmez (!) doğrularımızı kıyaslayarak ve en kötüsü bunları birbiriyle eklektik şekilde birleştirerek yürümek yerine, önyargısız tartışmanın gerekliliği açıktır. Sağlam birlik bu tartışmadan doğacaktır.

Tersi durum, hareketimizde, **dogmatik marksizm ile yaratıcı, devrimci marksizm** arasında yeni bir saflaşmaya kaçınılmazlıkla yol açacaktır. Oysa, programatik pozisyonlarımızı hep birlikte gözden geçirme ve değiştirme, böylece, tek bir programda, tüm ayrıntılarda, ya da kimi önemli konularda birleşemesek bile, dogmatik marksizmden, yaratıcı, devrimci marksizme doğru aynı saflarda yürüme olanağı son derece fazladır. Yeter ki, bu doğal birleştirici yol yerine, her nedense yaratılmaya çalışılan "reformist-devrimci" bölünme çizgisine takılıp kalmayalım.

Çünkü, ancak dogmatizmden kurtulabilen marksizm reformizme karşı yürütülen tarihsel tartışmayı kazanabilir, bu yolla reformizmin marksizmi izole etme girişimi zayıflatılabilir; ancak yaratıcı marksizm sayesindedir ki, Lenin'den bu yana adım adım yaratılmak istenen "yeniden birliğe", "reformist-devrimci" bölünmesini, tarafların kendilerini karşılıklı yenilemesi temelinde gidermeye, işçi sınıfını, çalışan insanları devrimci amaca, sosyalizme yönelişte birleştirmeye katkıda bulunmak mümkündür.

Dogmatizm ise, tüm tarihsel deneyin gösterdiği gibi, reformizme olan sözde dizginlenmez düşmanlığına rağmen, reformizmin, işçi sınıfı sıralarında egemenliğine çok ciddi yardımlarda bulunmuştur. Dogmatizmin, sözde Marksizm-Leninizme sadakat adı altında boş bıraktığı tüm alanları reformizm ne yazık ki, başarıyla doldurmuştur.

Dogmatizm, tüm tarihsel deneyin gösterdiği gibi, reformizme olan sözde dizginlenemez düşmanlığına rağmen, reformizmin işçi sınıfı sıralarında egemenliğine çok ciddi yardımlarda bulunmuştur. Dogmatizmin, sözde Marksizm-Leninizme sadakat adı altında boş bıraktığı tüm alanları reformizm ne yazık ki, başarıyla doldurulmuştur.

IV.

Günümüzde, çelişkili, fakat karşılıklı bağımlılık ilişkileri içinde tek bir dünya sisteminden söz eden marksistler, insanlığın dünya ölçüsünde sosyalizm ve komünizm amacına doğru gelişmesinin sanılandan uzun bir dönemi kapsayacağını düşünüyorlar. Burada, dünya kapitalizminin potansiyellerinin öngörülemeyen ve bilimsel-teknolojik devrim ile beraber daha da genişleyen dinamik karakteri, marksist düşünürleri ciddi olarak meşgul ediyor.

"Devrimler çağı bitti, zaten dünyada da sosyalizm hiçbir ülkede gerçekleşemedi" sloganıyla bir marksist parti programı elbette hazırlanamaz. Bu sloganla, olsa olsa marksist partinin gereksizliği ilan edilebilir. Fakat sanıların aksine, yenilenme sürecine koyulan komünist partilerine maledilmek istenen bu kaba görüş, burjuva ideologlarının hakkımızda verdiği erken ölüm ilanından kaynaklanıyor olsa gerektir.

Gerçi, başlıca gelişmiş kapitalist ülkelerde yakın bir gelecek için sosyalizme devrimci geçişten söz etmek olanaksızdır. Gelişmekte olan ülkelerin önünde ne denli istikrarsız ve krizlerle dolu bir gelecek uzanıyor olursa olsun, bu ülkelerde de sosyalizmin yakın geleceğin işi olduğunu söylemek kolay değildir. (Sovyetler Birliği'nde ve Çin'de sosyalizm yok diyenler açısından bu saptama haydi haydi geçerli olmalı.) Diğer yandan sosyalist ülkeler, Lenin'in sözleriyle "kendi örnek olma gücü" sayesinde, herhalde, yakın gelecekte insanlık için düşündüğümüz ölçüde cezbedici olamayacak.

Fakat bütün bunlar, komünistleri devrimci amacın ufuktan yitip gittiği gibi bir karamsarlığa sürüklemez; bu gerçeklikler, olsa olsa bizi, bugüne kadar yürüdüğümüz yoldan daha farklı bir yola giderek devrimci amaçlarımıza yürümeye esinlendirir.

Bu yeni yol nedir? Onu tüm uluslardan marksistler hep birlikte arayacaktır. Belli ki bu yol **her ülkede, marksist partilerin özerk şekilde çizecekleri kendi ulusal yollarının pratikte sınanmasıyla evrensel bir yol** olarak ortaya çıkacaktır. Şimdilik bence tamamen kesin olan, Ekim devriminin ve onu izleyen devrimlerin yürüdüğü yoldan çok farklı bir yolun zorunlu olduğudur.

Bana öyle geliyor ki, Türkiye marksist solu, herhangi birimizin kafasından çıkan bir yeni yola koyulursa demiyorum, fakat yeni bir yol arayışının zorunluluğunda birleşirse, devrimci perspektifi yitirmekten kurtulabilir.

Geleceğe dair -sezgi sınırını pek aşmayan- birkaç söz: İçeriklerine, önlerine koydukları amaçlara katılalım ya da katılmayalım, bazı sosyalist ülkelerdeki kitle hareketleri, kapitalist ülkelerdeki savaş karşıtı hareketler, insan hakları, çevre sorunları ve benzer konularda ortaya çıkan dünya ölçüsündeki duyarlılığın yarattığı mücadeleler, cinsiyetçiliğe karşı yükselen protestolar, "kurtuluş teolojisi" örneğinde gördüğümüz yeni akımların yaygınlığı, hatta İran'da yaşanan Şah karşıtı kitle hareketi, "sapan taşlı" Filistin direnişi belki de bu yolun döşenmesinin yeni ipuçlarını veriyor. Belki de biz, sosyalizme doğru evrimci ve devrimci gelişmelerin iç içe geçişini sağlayacak, sosyal gelişmeyi güvence altına alacak, karşı devrimci şiddeti sınırlayabilecek olan kitlesel mekanizmaların yeni türde oluşmaya başladığı yeni bir döneme giriyoruz... Dünya ölçüsünde "sürekli kitle insiyatifleri" dönemine... Kendiliğindenliğin rastlantısallığından, bilinçliliğin egemenliğine doğru...

Bu sürecin öncüsü, kendi bileşiminde köklü devrimci değişimler olan, modern işçi sınıfı olacaktır. □

Çağatay Anadol

HÂLÂ DAVRANMIŞ DEĞİLİZ...

Programlar uzun vadeyi kapsayan belgelerdir. Toplumda, sosyo-ekonomik yapıda nitel değişiklikler olmadığı sürece program esas hattını korur. Örneğin 12 Eylül faşizmi sosyo-ekonomik yapıda köklü bir değişiklik sayılmaz. Dolayısıyla da sosyalizm ve sosyalizme giden demokratik halk iktidarı hedefi değişmeden kalır. Buna karşılık güncel mücadele programında antifaşist hedefler büyük önem ve öncelik kazanır.

Önce sap ile samanı birbirinden ayırmaya gayret etmek istiyorum. Yetmişli yılların ortalarından beri varolan sosyalizmin bazı problemleri giderek büyüyor. Üretici güçlerin gelişim temposunda bir "durgunluk", halk kitlelerinin psikolojisinde bir kayıtsızlık gözlemleniyor. Sosyalist ülkelerin bazılarında partinin öncülük misyonu kağıt üzerinde kalıyor, kitle inisiyatifi yer yer sosyalizme aykırı düşen kanallardan kendine akış yolları arıyor. Sosyalizmin, özellikle gelişkin kapitalist ülkeler emekçileri için çekim gücü azalıyor, sorgulanıyor.

Bu süreç tüm dünyada, işçi sınıfı partilerinde, marksistler arasında tartışmalara, ayrışmalara yol açıyor. Kapitalizmin nitelik değiştirdiğini ve Marksizmin bunalımda olduğunu söyleyenler tüm yaklaşımlarımızın "yenilenmesi" gerektiğini ileri sürüyorlar. Reel sosyalizmin "bunalımının" nedenlerini tarihsel süreçlerde arayanlar ise, doğal olarak, Marksizmin bunalımda olduğunu kabul etmiyorlar ve reel sosyalizmin şekilleniş sürecinde teorinin dogmatik bir tarzda ele alındığını söylüyorlar. "Yenilenme"yi teorinin üzerindeki pas tabakasının temizlenmesi ve bilimsel öğretinin kaynaklarına daha derinleştirilmiş bir nüfuz etme çabası olarak kavrıyorlar.

Ben bu ikincilerdenim ve reel sosyalizmin sorunlarının, Marks'ın sözleriyle ifade edersem, kapitalizm altında **"yer alabilir bütün üretim güçleri gelişmeden"** gerçekleşmiş toplumsal devrimlerden kaynaklandığını ve **"yeni ve üstün üretim ilişkilerinin var olmalarının maddi koşulları eski toplumun bağrında olgunlaş"**madığı için sosyalizmin kuruculuk dönemine devasa sorunların miras kaldığını düşünüyorum. Lenin'in **"Tarihin çizdiği zigzaglar sebebiyle, sosyalist devrimi başlatan ülke ne kadar geri ise bu ülkede eski kapitalist ilişkilerden yeni sosyalist ilişkilere geçiş o kadar zor olur"** öngörüsünün gerçekleştiğini kavrıyorum. Pratiğin sorunlarının kurama ciro edilmesini ise sap ile samanı karıştırmak olarak niteliyorum.

Elbetteki tarihe ve kurama bu farklı bakışlar program sorununda da farklı yaklaşımlar yaratacaktır.

Siyasi partilerin iktidarı hedefleyen organizmalar olduğu biliniyor. Dolayısıyla program için söylenmiş bulunan **"bir partinin elde etmek için uğrunda mücadele ettiği her şeyi açık seçik ve kısa olarak ifade eden bir bildiri"** tanımındaki "her şey" sözcüklerinin kapsamında en başta **iktidar** bulunuyor. İktidar hedefinin gölgelendiği "bu hedefe çok uzun erimde varılacak nasıl olsa" gibi bir açıklamayla hedefin flu kalmasına aldırış edilmediği bir durum hemen baştan söz konusu organizmanın bir parti olup olmadığını tartışmalı hale getirir.

Ama sadece iktidarı net bir şekilde hedeflemek de yeterli değildir. Çünkü emekçilerin çoğunluğu uzun bir süre partiyi, iktidarı almaya muktedir bir örgüt olarak görmeyeceklerdir. Bu da partinin yığınsal destek kazanmasını güçleştirecektir. Böyle bir tıkanıklığı aşmanın yolu partiyi yığınların günübirlik hayatına sokmaktır. Partiyi yığınların hayatına sokacak olan, yığınların günümüzdeki sıkıntılarıdır, acil talepleridir. Öyleyse partinin, onun kimliğini belirleyen esas iktidar programının yanısıra bu programa ek niteliğinde, onu tamamlayan bir güncel demokrasi programına sahip olması gerekecektir.

> ▶ *İktidar hedefinin gölgelendiği "bu hedefe çok uzun erimde varılacak nasıl olsa" gibi bir açıklamayla hedefin flu kalmasına aldırış edilmediği bir durum hemen baştan söz konusu organizmanın bir parti olup olmadığını tartışmalı hale getirir.*

Kanaatime göre program, mevcut burjuva program ve icraatlarına karşı bir emekçi **alternatifi** oluşturmakla yükümlüdür.

Emekçi alternatifi olmak, sömürü ve baskının ortadan kalktığı, emekçinin kendi kendisinin efendisi olduğu, başka efendinin bulunmadığı bir düzeni yani sosyalizmi öngörmektir.

Sosyalist bir düzenin oluşturulabilmesinin ön şartı, partinin, emekçi halkın öncü gücü ve temsilcisi olarak iktidara gelmesidir. Ancak iktidara gelir gelmez sosyalizme geçmek mevcut ekonomik ve sosyal şartlar altında imkan dahilinde olmadığı gibi böylesine zorlamak da doğru olmaz. Emekçi halkın kurtuluşu doğrultusundaki ilk adım kronikleşmiş bunalımın nedenlerini, emperyalizme bağımlı tekelci ekonomik yapıyı ve onun üzerinde yükselen üst yapı ilişkilerini gidermek olacaktır. Bu da büyük üretim araçlarının kamu mülkiyetine geçirilmesi ve emperyalizmle olan tüm bağımlılık ilişkilerinin kesilmesi demektir.

"Başka bir ulusu ezen ulusun kendisi de özgür olamaz." O halde özgürlük, aynı zamanda şovenizme son verilmesini gerektirir. Kendi kaderini tayin etme hakkının tanınması programın emekçi alternatifi olabilmesinin bir gereğidir.

Tekelci burjuvazinin ekonomideki egemenliğine son verilmesi, aynı zamanda onun demokrasi üzerindeki vesayetinin ortadan kalkmasının maddi temellerini yaratarak, halk yığınlarının demokratik hak ve özgürlükleri, kendi iktidarları altında kendilerinin çok yönlü gelişmelerinin hizmetine koşmalarını mümkün kılar. Böylece çalışanların kendi kendilerini yönettikleri halk karakterli bir demokrasiye geçilmiş olur.

> ▶ *"Başka bir ulusu ezen ulusun kendisi de özgür olamaz." O halde özgürlük, aynı zamanda şovenizme son verilmesini gerektirir. Kendi kaderini tayin etme hakkının tanınması programın emekçi alternatifi olabilmesinin bir gereğidir.*

Şimdi kısaca Adımlar'ın iki sorusuna dönebiliriz. Birinci soru dünyada ve Türkiye'de son 15-20 yıl içinde ne gibi değişikliklerin, ne gibi yeni olguların ve eğilimlerin ortaya çıktığını ve bunların ne ölçüde parti programında hesaba katılması gerektiğini soruyor.

Programlar uzun vadeyi kapsayan belgelerdir. Toplumda, sosyo-ekonomik yapıda nitel değişiklikler olmadığı sürece program esas hattını korur. Örneğin 12 Eylül faşizmi sosyo-ekonomik yapıda köklü bir değişiklik sayılmaz. Dolayısıyla da sosyalizm ve sosyalizme giden demokratik halk iktidarı hedefi değişmeden kalır. Buna karşılık güncel mücadele programında antifaşist hedefler büyük önem ve öncelik kazanır.

Hafızaları tazelemek için RSDIP'nin 1903 programını 1919'a kadar koruduğu gerçeğinin altını çiziyorum. Rejimde köklü bir değişme olmuş, Şubat Devrimi ile 1903'ün hedefi olan Çarlığın devrilmesi gerçekleşmişti. Programın "Nisan Tezleri" ile takviyesi yeterli olmuş idi.

12 Eylül'den sonraki dönemde Türkiye kapitalizminin açmazları daha da derinleşti. Hem ekonomik temelde, hem de sosyal yapıda bu derinleşme kendini gösterdi. Gelir dağılımı daha da bozuldu, toplumsal yozlaşma, kültürel çürüme gibi süreçler had safhada gelişmeler gösterdi. Dolayısıyla emekçi alternatifi objektif olarak daha bir olabilirlik kazandı. Bu durumda emekçilerin iktidarını savunmak ve öngörmek eski dönemden daha büyük bir önem taşıyor. Kısa ve orta vadeli mücadeleleri bu alternatife tabi olarak yürütmek gerekiyor.

İkinci soru dünyadaki değişikliklerden programı ilgilendiren öğelerin neler olabileceği konusunu gündeme getiriyor. Elbette dünyadaki değişiklikleri göze almak gerekir. Ancak kapitalizmden sosyalizme geçiş çağının son derece karmaşık süreçleri, bu süreçler içinde ortaya çıkan kimi tıkanıklıklar bizi işin esasından uzaklaştırmamalı. Örneğin ekonomideki kollektif mülkiyet temelindeki değişikliklerin bazı uygulamalarda umulan sonuçları vermemiş olması, SSCB'de kooperatiflerde ve diğer bazı sosyalist ülkelerde başka alanlarda yeniden ücretli emek istihdamını gündeme getiriyorsa bunlar sosyalizmin kusurlarının sonucu olarak görülmemeli. Bunlara bakıp ta büyük üretim ve dolaşım araçlarının özel mülkiyetten çıkarılması dönüşümü gözden geçirilmemelidir. Böyle yapılırsa sosyalizm de bir bakıma gözden çıkarılmış olur.

Ülkeler ve sistemler arası ilişkilerin çok daha karmaşıklaştığı, global problemlerin büyük önem taşıdığı ve bunların çözümü için dünya çapında bir işbirliğinin gerektiği gözden kaçırılmamalı. Ama bu sorunların da sınıfsal yanı gözönünde tutularak, program dünyada sosyalist-giderek sınıfsız bir toplum modelini öngörmekten vazgeçmemeli.

Şöyle bitiriyorum; Marks'ın ünlü sözüyle "gerçek harekette atılan her adım bir düzine programdan daha önemlidir." Ne ki bizim, henüz "gerçek bir hareketimiz" dahi yasal platformda mevcut değil. Ve bu "gerçek hareket"in elbirliğiyle kotarılmasının yolu da davranmaktan, sonra da bu hareketin ortak senedi ve kimlik belgesi niteliğindeki parti programını hep birlikte tartışıp oluşturmaktan geçiyor. Ne yazık ki **hâlâ davranmış değiliz.** □

---

31 yıl sonra

"Bizim Radyo" yayınına son verdi

1 Nisan 1958'den beri, 31 yılı aşkın bir süre boyunca, aralıksız yayın yaşamını sürdüren **"Bizim Radyo"**'nun 11 Haziran 1989 gününden başlayarak yayınına son vereceği, Radyo Yayın Kurulu tarafından 8 Haziran Perşembe günü yapılan bir açıklamayla, duyuruldu.

"Bizim Radyo 11 Haziran 1989 günü yayınına son veriyor. Bizim Radyo uzun yıllar halkımıza politik gerçeklerin açıklanması için çalıştı, barış, demokrasi, ulusal bağımsızlık ve sosyalizm fikirlerini savundu. Güç koşullarda bir avuç insanın gece gündüz demeden çalışmasıyla ülkemize aydınlığı taşımaya uğraştı.

Bizim Radyo yayınına 1 Nisan 1958'de başlamıştı. Somut tarihsel koşulların ürünüydü. NATO ve Varşova paktları arasında gerginlik ve soğuk savaş, Türkiye'de demokrasizlik koşulları, komünistlerin egemen güçlerce her yöntem kullanılarak halktan yalıtılmak istenmesi Bizim Radyo'nun varlığını ve kimliğini belirledi.

Bizim Radyo bütün yayın yaşamı boyunca halklar arası dostluk ve işbirliğini savundu, yurdumuzdaki her demokratik gelişmeyi içtenlikle destekledi. Yalnızca komünistlerin değil, bütün demokratik güçlerin sözcüsü olmaya çalıştı. Halkımız birçok gerçeği "Bizim Radyo"dan öğrendi.

12 Eylül döneminin karanlığında da Bizim Radyo işçilere, köylülere, aydınlara umut verdi, halktan gizlenen gerçekleri açıkladı, demokrasiyi ısrarla savundu.

Bugün Bizim Radyo'nun otuz yıldır savunduğu barış, demokrasi, bağımsızlık ve sosyalizm fikirlerinin çok geniş güçleri oluşmuştur. Bu uğurda ilerici güçler çok çeşitli araçlarla uğraş veriyorlar. Dünyada gerginlik ve çatışmadan yumuşama ve işbirliğine doğru bir dönüş yaşanıyor. Türkiye demokratik bir rejime yakınlaşıyor. Türkiye Marksistleri geri alınamaz bir toplumsal meşruiyet elde etmişlerdir. Bir tarihsel dönem daha sona eriyor. Bizim Radyo'nun işlevi de ömrünü tamamlamış bulunuyor. Önümüzdeki dönem politikada açıklık dönemidir, toplumsal güçlerin yüzyüze diyalog dönemidir. Radyomuz bütün bunları dikkate alarak yayınına 11 Haziran 1989 günü son veriyor.

Bizim Radyo'ya kiminin adı çok duyulmuş kimi isimsiz birçok insanın emeği geçti. Bunların bir kısmı artık hayatta değil. Onları saygıyla anıyoruz. Bütün emeği geçenlere yürekten teşekkürlerimizi sunuyoruz.

İnanıyoruz ki, Bizim Radyo'nun 30 yıllık emeği boşa gitmemiştir. Şimdi gönül rahatlığıyla yayına son verirken, ülkemizin geleceğine umut ve iyimserlikle bakıyoruz.

Hoşçakalın değerli dinleyiciler ve merhaba işçiler, emekçiler, aydınlar, sosyal ilerleme ve demokrasinin yılmaz savunucuları!"

DURGUN KOYLARDAN AÇILIYORUZ

■ Ali Taygun

Dünyada sosyalist pratik çok hızlı bir değişim sürecine girdi. Bu, kendiliğinden ya da bir kişinin aklına öyle estiği için olmadı. Uzun bir süreden beri sosyalist düşünce bir değişim gereğini görüyor, hatta buna hazırlanıyordu.

Ancak yine uzun bir süreden beri sosyalist ülkelerde egemenliğini sürdüren durgunluk, setlerin arkasında büyük birikimlere neden olmuştu.

Birikimin önündeki set açıldı, su alabildiğine çağlıyor. Bir yandan sosyalist düşünce, kışı tavlada geçiren atlar baharda kıra salınmış gibi dörtnal gidiyor, öte yandan kitleler, hayat hiç bir uzmanın tasavvur edemeyeceği yeni sorunlar getirip dayatıyor düşüncenin önüne.

Bu, pratik ile teorinin yarışı... Heyecanlı, gerilimli, ciddi bir yarış.

* * *

Ülkemizde yukarıdaki süreç ile pek doğrudan bir ilgisi olmayan bir başka dönüşüm yaşanıyor. 12 Eylül dönemi kapanıyor.

Bu dönemde iyice terletilen solun ateşi düşmüş. Sol bu ara çocukluk hastalıklarını atlatmak üzere, nekahat devresinde. Yeniden yapılanıyor:

Yeni duruma uygun düşünce üretecek, kendini aşacak.

Bir yandan hayatın dayatması, toplumun acilen çözülmek gereken sorunlarının çokluğu, politikanın boşluk tanımaması; öte yandan **neyin olmaması gerektiğini** kavrayan solcunun **neyin olması gerektiğini** kestirmekte çektiği güçlük...

Kadrolar sağa sola savruluyor. Her sorunun eskisi gibi basit, kolay ezberlenir, 'belgi' cevabı yok. Moral bozuyor "bilmem, sen ne dersin?" gibi karşılıklar. Üstelik, "Çıkamazsınız", diyenler çok, "bu işin içinden!"

* * *

İki boyutlu bir geometriyle üç boyutlu bir dünyanın kavranamayacağını hepimiz biliriz. Üçgenin iki boyutta 180 dereceye hapsolan iç açıları, üçüncü boyut kavranınca kâh bundan fazla çıkar kâh eksik. Bir boyut daha eklenince Newton fiziği, Einstein fiziğinin özel bir durumu olarak kalır.

Bu ne üçgenin iç açılarının toplamının yanlış bilindiği anlamına gelir, ne de Newton fiziğinin hatalı olduğu anlamına. Mesele, maddenin doğasını bir başka perspektiften de algılayabilmemiz ve daha önemlisi, **bu yeni perspektifin eskisiyle bağını kavramamızdadır.**

Marksizmin "**tarihsel maddecilik**" kuramı toplumsal fenomenlerin tahliline zaman boyutunu getirdi.

Zamanın tek yönlü ilerlemesi ile toplumsal fenomenler arasındaki ilişki de diyalektik.

Kapitalist üretim tarzının egemen olduğu toplumlarda bu üretim tarzının, **kendisini belirleyen para-mal süreci değişmeksizin** başka boyutlarda değişebilirliğinin reddi, bu boyutların diyalektik gelişmesinin reddi olur ki bu da marksizmin inkârıdır.

Toplumsal fenomenlerin uygun adım yürüdükleri, aynı anda ya da önceden hesaplanabilir zaman aralıklarıyla değiştiklerini ileri sürmek; bütün bu değişmelerin önceden hesaplanabilir mekanik süreçler olduklarını iddia etmek, çocuksu bir yaklaşım.

Bu yüzden **Manifesto** yazıldığından bu yana geçen yüz küsur yıl içinde kapitalist üretim tarzının yerinde saydığını düşünmek, sosyalist düşüncenin, sosyalist pratiğin onu hiç etkilemediğini düşünmek olur.

Her Marksist, üretici güçlerin, üretim araçlarının gelişmesinin yeni üretim ilişkileri gerektirdiğini; ne ki toplumda geçerli üretim ilişkilerinin bu değişime direndiğini; zaman içinde bu ikisi arasındaki gerilimin arttığını; bir noktada da üretim tarzının çatladığını, topluma yeni ilişkilerin egemen olduğunu kabul eder. Tarihsel diyalektik-kabaca budur.

Peki, aynı diyalektiğin yasaları üretim araçları arasında geçerli değil mi? Tekniğin gelişmesi, emeğin değişmesine yol açmaz mı?

Bu böyleyse, üretici güçlerin gelişme hızına nisbeten elbette çok durağan olan üretim ilişkilerinin tamamiyle sabit olduğunu, bunların diyalektikten münezzeh olduğunu nasıl düşünebiliriz? Elbette onlar arasında da karşılıklı gelişme söz konusudur.

Hayata bakalım: Bugün işçi sınıfı ile sermaye arasındaki ilişki yüz yıl öncesinin aynı mıdır? Artı değer sömürüsünün mutlak ve göreli miktarları eskisiyle bir midir?

O zaman üretim tarzını belirleyen her iki unsur bunca değişmişse üretim tarzının dünküyle farksız olduğu nasıl iddia edilebilir?

Düzenin ekonomik temelinde bu değişim söz konusuyla, ekonomi-dışı insan ilişkilerinin kendi gelişimleri, bu değişimlerin ekonomi alanına yeniden yansıması gibi unsurlar da gözönüne alındığında, meselelere yepyeni boyutlardan bakmanın gereği ortaya çıkmaz mı?

* * *

İşte bugün sol düşünce bu inkılabı yaşıyor. Dünya hakkında, insanlar hakkında, insanlar-arası ilişkiler hakkında bildiklerimizin bir kısmını bir teori ile ifade edebiliyorduk. Ama bunun dışında kalanlar da vardı. Bunları yok sayıyor, önemsemiyor, ya da esas çelişki çözüldüğünde bunlar da kendiliğinden çözülür diyorduk.

Örnekse: Mülkiyetin toplumsallaşması yabancılaşmayı ortadan kaldırır diyorduk.

Kimi ülkede mülkiyet toplumsallaştı. Ama yabancılaşma duruyor.

Bu kabul yanlıştı diyenler var, daha olmadı, olacak, diyenler... Hayatın gerçeği ise meselenin sadece bu boyutta halledilemeyeceği. Yalnızca mülkiyetin toplumsallaşmasının yabancılaşmayı ortadan kaldıramayacağı.

Ağaç su olmadan yaşayamaz. Su, ağaçta hayatın olmazsa olmaz unsurudur. Ama denizin yüzünde de yaşayamaz ağaç. Yalnızca su ve ağaç boyutlarında ele alındığında mesele çözümlenemiyor. Bir başka boyutun, toprağın da devreye girmesi lazım.

Ama bunu söylemek suyun aslî unsur olduğunu red anlamına da gelmez. Ağaç ile suyun arasındaki yaşamsal bağı hangi yöntemle kavradıysak ağacın ve suyun toprağın ve diğer unsurların arasındaki ilişkiyi de aynı yöntemle kavrayabilir ve hepsini **bir üst boyutta,** daha genelinde ifade edebiliriz.

Bugün sol düşünce bunun gayretinde.

Elbette cevap o kadar kolay değil. Cevabın kolayca anlaşılabilecek şekilde ifadesi ise daha zor.

Ne ki bu zorluk bizi eski şablonlara sıkı sıkı sarılmaya itmemeli.

Marksizm, Marx'ın **Gotha Programı**'nı eleştirirken söylediği sözlerden ibaret değildir. O bir yöntemdir, bir dünyaya bakış, onu kavrayıştır. Marksizmi şablonlara indirgeyip Marx'ı peygamberleştirmek bizatihi Marksizmin özüne terstir.

Komünizm, insanın kendine yabancılaşması anlamına gelen özel mülkiyetin bir üst düzeyde olumlanmasıdır, müsbet aşılmasıdır (**positive transcendence**). Yani, insanlık özünün insan için ve insan tarafından gerçek temellüküdür, mülk edinilmesidir. İnsanın kendi özüne sahip çıkmasıdır. İnsanın bilinciyle sosyal (**beşerî**) bir varlık olarak kendine dönüşüdür... Marx'ın bu saptamasıdır aslolan.

Meseleyi hayatın kendi diyalektiği dışında, değişmez ilişkiler, katı şablonlar içinde çözmeye kalkışmak belki kolaydır. Ama sonu hüsran olur.□

MARKSİZMİ ÜLKEMİZİN ANA POLİTİK AKIMLARINDAN BİRİ HALİNE GETİREBİLECEK MİYİZ?

■ Zülfü Dicleli

Marksistler olarak sayımız hiç de az değil. 12 Eylül estirdiği bütün fırtınalara rağmen, bizi yok edemedi. Şimdi olanaklarımız da giderek artıyor. Marksizm ülkemizde hala çekicidir. Ama politik gelişmelerdeki rolümüz çok sınırlı. Politikada hala marjinal bir güç olduğumuz konusunda genel bir görüş birliği var. Marksist sol olarak istikrarlı bir gelişme gösteremiyoruz.

Bu durumun başlıca nedeninin bölünmüşlük olduğu, çözümün birlikten geçtiği görüşünü şimdilerde hemen hepimiz paylaşıyoruz. Birliğe ulaşmanın yollarını tartışıyoruz.

Ama bu tartışmada fazlaca bir yol alamadık. Çünkü arabayı atların önüne koşuyoruz. Birlik sorununa öncelikle örgütsel bir yanıt bulmaya çalışıyoruz. Daha çok yasal partinin nasıl, ne zaman ya da hangi adla kurulması konuları tartışılıyor. Bunların hepsi önemli, ama sonuç almak için yeterli değil.

Kilit soru, bence, nasıl bir politika, sorusudur. Marksist sol olarak nasıl bir politika izleyeceğiz, demokrasi ve sosyalizm anlayışımız nedir, halkın temel sorunlarına ne gibi çözümler öneriyoruz?

Marksist sol olarak ne istediğimizi çok net ve açık hedefler halinde, popüler bir dille ortaya koyabilmeliyiz. Özgül politik kimliğimiz politikayla ilgilenen her yurttaşın anlayabileceği sadelikte ifade edilebilmeli.

2000'li yıllara yaklaşırken, Marksist politikadan ne anladığımız konusunda bir görüş birliği oluşturmadan, en azından bu yola girmeden birlik sorununun öteki boyutlarını çözmek olanaklı olmayacaktır. Nasıl bir örgüt! sorusu da, ancak nasıl bir politika sorusu yanıtlandıktan sonra aydınlığa kavuşturulabilir. Örgüte göre politika değil, politikaya göre örgüt olur.

Bugünkü bölünmüşlüğümüzün nedeni de en başta politikasızlık değil mi? Halkı, toplumun çoğunluğunu ilgilendiren somut gelişmeler, önemli sorunlar konusunda her zaman söyleyecek etkili bir sözümüz olsaydı, bu kadar marjinal kalır mıydık?

Genel doğruları yinelemek, kapitalizm ve hükümet karşıtı bir ajitasyon politik etkimizin artmasına yetmiyor. Kamu işyerlerindeki büyük işçi eylemleri sırasında bunu bir kere daha gördük. Gerçekten de, Marksist sol olarak işçilere verdiğimiz genel moral destek dışında parlamentodaki muhalefet partilerinden nerede ayrılıyoruz? Onların işçilere önerecek somut bir politikaları yok. Bizim var mı? Marksistler, komünistler olarak işçilere haklı istemlerinin karşılanmasının olanaklı olduğunu somutlayan ülke ve dünya ekonomisinin durumuyla uyumlu realist alternatifler gösterebildik mi?

Marksist solun birleşebilmesi ve bütün potansiyellerini değerlendirebilmesi, ülkenin ana politik akımlarından biri haline gelebilmesi, öncelikle somut bir politikaya sahip olmasıyla olanaklıdır.

Türkiye Marksist hareketinde hem etkili bir politika oluşturacak, çağdaş bir politik kimlik geliştirecek düşünsel birikimin, hem de birlikte oluşturulacak politikayı ısrarla, inatla yaşama geçirmek için çalışacak deneyli bir kadro birikiminin olduğunu söyleyebiliriz.

Nasıl bir politika, dolayısıyla nasıl bir örgüt konusunda geniş bir şekilde tartışıp mutabakata varabilmek için öncelikle solda yeni bir ahlaki-psikolojik ortam oluşmalı. Birçok arkadaş son yıllarda böyle bir ortamın oluşması için çalışıyor. Tersini yapanlar da var. Gerginlik yaratıcı, ilişkileri bozucu, çatışma, kışkırtıcı tutumlar henüz sona ermiş değil.

Böylesi tutumlar, çeşitli nedenlerin yanısıra belli teorik varsayımlardan da kaynaklanıyor. Hareketin kaçınılmazlıkla iki karşıt akıma bölüneceği, sınıf mücadelesinin sol hareketin içine de aynen yansıdığı bunlardan birisi. Öncü örgüt olma savı da, kaçınılmazlıkla kendi doğruluğuna mutlak bir inancı besliyor, bütün öteki örgütleri rakip, hatta hasım olarak görmeyi koşullandırıyor.

Son günlerde sol hareket içinde devrimci ve reformist ayırımı yapılıyor. Legal Marksizm-Bolşevizm ayrımı yapanlar da var. Daha değişik ayırımlar da yapılabilir. Geçmişte yeterince gördük, bu tür yapay ayırımlar, sanıldığı gibi arınmayı değil, bölünmeyi, çatışmayı getiriyor. Birbirini anlama olanağını ortadan kaldırıyor.

Yaşamdaki herşey gibi, Marksist hareketimiz de ak ile kara gibi ikiye ayrılmıyor. Toplumsal yaşamın zenginliğini yansıtan birçok renkliliğe sahip sol hareketimiz. Öyle de kalmalı. Bize solda gerçek pluralizmi yaşatacak, destekleyecek ve yansıtacak anlayış ve araçlar lazım.

İçimizde yanlış şeyler söyleyenler de çıkacak. Bu da yararlıdır. Doğrunun ortaya çıkmasını sağlar. Önemli olan sol içindeki karşılıklı ilişkilerin tartışmaya, karar almaya ve iş yapmaya elverişli bir tarzı üzerinde mutabakata varıp, bunu uygulayabilmektir.

Bu, geniş marksist, komünist çevre ve partilerin oluşturacakları birleşik parti için de, genel olarak sol güçlerin kendi aralarındaki ilişkiler için de geçerlidir.

Bir kere denemekte yarar var: Bütün sol örgüt ve çevreler olarak, dergiler olarak, birbirimizi şu ya da bu şekilde damgalamaktan, en küçük bile olsun olumsuzluk yüklü sıfatlarla tanımlamaktan, rencide etmekten vazgeçemez miyiz? Yarışma, eylemlerde, örgütlerde en başta olma tutkusundan, birbirimizi köşeye sıkıştırma, etkisizleştirme, birbirimizin zararına güçlenme anlayışından kurtulamaz mıyız? Birlikte tartışmayı, düşünmeyi, iş yapmayı, birlikte olmayı başaramaz mıyız?

Dar olsun, benim olsun, anlayışı iflas etti. Paramparça olduk, yalıtlandık. Çare, geniş olsun, benim olsun, anlayışında da değil. Bu da aynı sonucu getirir, boş hayaldir. Geniş olsun, hepimizin olsun!

Eğer bu anlayışla, yapıcı bir diyalog ve tartışma içine girebilirsek, hiç de uzun olmayan bir süre sonra, istikrarlı, ne dediği, ne yapmak istediği belli, bütün toplumsal ve politik güçlerle ilkeli, yapıcı ilişkilere sahip, yeni gelişmelere yeni politikalarla yanıt verebilen, 70 yıllık mücadele geleneğinin bütün renklerinin harmonisini sağlayabilmiş bir Marksist hareket ortaya çıkarabiliriz.

Ülkedeki ana politik akımlar içinde yerini alacak ve halkın güvenini kazanabilecek, politik gelişmelere aktif etkide bulunabilecek bir hareket. Bize böylesi büyük projeler lazım!□

Erdal Atabek son kitabında küçük aynalar tutuyor

“İNSANLARI GERÇEKLERLE KARŞILAŞTIRIYORUM”

İnsanlar aslında birçok şeyi yaşıyorlar. Ve ben onlara yaşamadıkları, görmedikleri şeyleri değil, tam tersine, yaşadıkları ve gördükleri şeyleri anlatıyorum. Ama bunları yeniden görmüş gibi olmaları bile dikkat çekicidir.

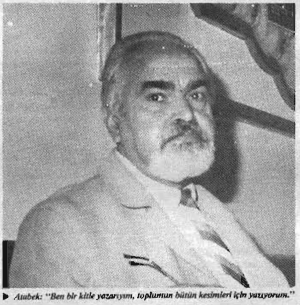
Erdal Atabek'in son kitabı **Kışkırtılmış Erkeklik Bastırılmış Kadınlık** geçtiğimiz günlerde yayınlandı. Uzun süredir **Kadınca** Dergisi'nde yazdığı yazıların da yeraldığı kitabın ilk bölümü, ilk kez bu kitapta yeralan denemelerden oluşuyor. **Kışkırtılmış Erkeklik Bastırılmış Kadınlık** Atabek'in **İnsan Sıcağı, Sözüm Sanadır** ve **Kendi Yurdunda Sürgünsün**'den sonra dördüncü kitabı. Okuyan herkesin anlayabileceği bir dille yazan Erdal Atabek, son kitabında da diğerlerin'de olduğu gibi insanı anlatıyor.

— “Kışkırtılmış Erkeklik, Bastırılmış Kadınlık” da yalnızca kadınlar yok. Ama öncelik onlara verilmiş. Bu seçimin nedeninden başlayabilir miyiz?

Atabek: Şimdi bir defa kadınlarla ilgili bir yazı yazmak nereden gerekti diye sorabilirsiniz. Olay şu: Türkiye değişen bir ülke. Bir geçiş toplumu yaşıyoruz. Kadınlar bence toplumun çok önemli bir dinamizmi.Birçok bakımdan çok dinamik. Ana olarak işlevleri var, geleceğe bakışları var, toplumda oldukça önemli bir güçleri var. Buna karşın toplumdaki işlevleri büyük ölçüde engellenmiş. Bu uzun yıllar önce dikkatimi çekmiş bir olguydu. Şimdi değişen toplumda tabii kadın rolü de değişiyor. Eğer, demokrasiye ulaşmak istiyorsak, toplumdaki kadın dinamizmini harekete geçirmek zorundayız. Buna katkıda bulunmak, yardımcı olmak zorundayız. Kadınlara yönelik yazılarımın temel prensibi budur. Tabii burada kadına kadınlık bilinci vermek demek, aynı zamanda topluma da vermek demektir bence. Kadının kendinin farkına varması, kendi bilincinin farkına varması, kendi bilincini oluşturması ve bu bilinçle çevresini etkilemesi, arkadaşını, eşini, ailesini, sevdiklerini, hatta anne babasını etkilemesi çok önemli bir işlev. Bu işlevin toplumca farkına varılmadığını düşünüyorum. Beni kadınlar konusunda yazmaya iten bu oldu. Ve yazdıktan sonra da gördümki, duygularımda, düşüncelerimde yanılmamışım. Toplumumuzun kadın kesimi çok daha algılara açık, çok daha merak düzeyi yüksek ve kanımca okuma oranı daha yüksek. O kesime seslenmenin çok daha başka, şimdi belki görülmeyecek, ama ilerde mutlaka görülecek büyük yararları var.

— Toplumun değişmesinde önceliği kadınlara veriyorsunuz?

Atabek: Kesinlikle önce kadınları, doğrusu, birinci sıraya koyuyorum. Çünkü erkeğin kendi başına gelişmesinde toplumsal birtakım tıkanıklıklar var, kadın için de geçerli bu. Ama zaten genel bakışta kadın ve erkek toplumdaki gelişmede ayrılmaz parçalar bence, birbirini bütünleyen parçalar. Burada kadının erkeği etkelemesi, erkeğin kadını etkilemesinden çok daha güçlü bence. Tabii sosyal motivasyonum bu.

▶ *Atabek: “Ben bir kitle yazarıyım, toplumun bütün kesimleri için yazıyorum.”*

— Kitapta eğitim sorunlarına giriyorsunuz, insanın yetiştirilme tarzına, çevresine. Yaşamda kışkırtılma ve bastırılma ağır basıyor. İnsanların böyle koşullandırmalar içinde olmasını neye bağlıyorsunuz?

Atabek: Bunun temel nedeni geleneksel toplumların önyargılı ve baskıcı değer yargılarıdır. Zaten toplumda hangi kesimde, hangi olayla ilgili baskılarla karşılaşırsanız karşılaşın, temelinde toplumsal önyargıların ve toplumsal baskıların yattığını görürsünüz. Burada ezilmişliğin her türüne, baskının her türüne karşı çıkmak özgürlüğün, demokrasinin, çağdaşlığın gereğidir. Yani ben kadın haklarından yana olmayı sadece kadın haklarını korumak ve geliştirmek olarak görmüyorum. Kadın haklarını korumak, kadını ezilmişlikten kurtarmak, aynı zamanda toplumu ezilmişlikten kurtarmak, toplumu sömürüden kurtarmak demektir. Bunu unutmayalım. Bunu çok dikkatle değerlendirmek zorundayız.

— Kitabın önsözünde, “insanların yaşamına küçük aynalar tutuyorum” diyorsunuz. Aynalara neden gerek duyuyoruz?

Atabek: Bence insanın kendini gördüğü aynalar çok önemli. Çünkü gerekli. Çünkü insanlar genel olarak aynaya bakmıyor. Baktığı zamanda gördüğünü anlamaktan kaçınıyor. Kaçınmazsa kabul etmiyor. Kabul etmek zorunda kalırsa da gereklerini yerine getirmiyor. Bunlar insanın gerçekle ilişkisindeki kaçmalarıdır. Özellikle baskı altındaki toplumlarda ve baskı altındaki insanlarda gerçeklerden kaçma oldukça sık görülen bir olgu. Baskı altındaki insanın psikolojik davranışına uygun bu. İnsanlar aslında birçok şeyi yaşıyorlar. Ve ben onlara yaşamadıkları, görmedikleri şeyleri değil tam tersine, yaşadıkları ve gördükleri şeyleri anlatıyorum. Ama bunları yeniden görmüş gibi olmaları bile dikkat çekicidir. Ve insanların yaşadıkları gerçekleri fark etmeyerek kendilerini acıdan korumak istemelerinin bir nedenidir. Ama bence kaçarak hiçbir yere varılamaz. Tam tersine doğruların üzerine giderek, olguların üzerine giderek, bu konuda çekebileceği sıkıntıları gözealarak gerçeklere varılabilir. Biz bugün özgürlük diyorsak, demokrasi diyorsak, insan hakları diyorsak bunların sancılarını çekmeye katlanmalıyız. Bedel ödenmeden hiç bir şeye sahip olunmaz. Onun için ben insanları gerçeklerle karşılaştırıyorum. Çok büyük bir sancı yok. O bakımdan insanların küçük gerçekleri farketmelerini istiyorum. Ve bunun için yazıyorum.

— Kimi zaman da açıklamalar yapmak gereğini hissediyorsunuz?

Atabek: Evet. Yani gereksiz gibi görünen açıklamalar değil mi? Ama her okur algılamayabilir. Yani ben toplumun belli bir kesimine değil bütün topluma sesleniyorum. Bütün toplum için yazıyorum. Hiç tanımadığım insanlara yazıyorum. Önemli olan da bu bence. Ben bir kitle yazarıyım. Ben seçkin bir kitleye yazmıyorum. Bu görüşe sahip değilim. Bu görüşe karşıyım. Ben toplumun bütün kesimleri için yazıyorum. Böyle olunca da okuyan herkesin anlayabileceği bir dil kullanmak istiyorum. Size gereksiz gibi görünen bazı açıklamalar belki bazı okurlar için gerekli olabilir diye düşünüp yazmışımdır. Nedeni budur.

— İnsanların “sevgilerini, duygularını söyleyebilmeleri” konusuna çok önem veriyorsunuz.

Atabek: Tabii çok büyük bir eksiklik olarak gördüğüm için.

— Biraz daha açar mısınız?

Atabek: Biz duygularımızı söylemeyen bir toplumuz. Duygularını söylemesi yasaklanmış bir toplumuz. Duygularını söylemesi ayıplanmış bir toplumuz. Bizde duygularını söyleyen insan ne yazık ki, sosyal değer kaybeder. Onun için de duygularını söylememek asıldır. Sevgisini söylemek asıldır. Biz hep anlaşılmayı bekleriz. Bu çok önemli bir eksiklik. Olgunlaşmama belirtisi bence. Duygularımızı söylemekten korkmamalıyız. Ve bu konudaki ön yargıları ve tabuları da aşmalıyız. Ben bunu gelişmenin bir yöntemi olarak görüyorum. Ve duygularını söylemesi yasaklanmış bir toplumun, çok daha kolay toplumsal baskı altına alınabildiğini görüyorum. Yani duygularımıza ve sevgilerimize sahip çıkmak, sevinçlerimize sahip çıkmak, umutlarımıza sahip çıkmak, bence, hayata sahip çıkmakla eş anlamlı. Ve birtakım baskılara karşı koyabilmenin önemli bir yolu. Eğer insanlar birbirleriyle iletişim kuramıyorlarsa ve birbirleriyle ilişkilerini kaybediyorlarsa bunda duygularını söylememeye alıştırılmış olmalarının çok büyük önemi vardır.

— Kadınca Dergisi'nde yazmaya başlamanızda son yıllarda gelişen kadın hareketinin etkisi oldu mu?

Atabek: Oldu, tabii oldu. Bakınız geçen yıl Türkiye'de ilk defa **Birinci Cinsel Fonksiyon Bozuklukları Kongresi** yapıldı. Üniversite ilk defa böyle bir konuyu kabul etti. Ve orada söylenen her şey kadın dergilerinin yıllardan beri söylediklerinin gerisindeydi. Bence toplumdaki cinsellik tabusunun kırılmasında kadın dergileri önemli bir işlev görmüştür. Yanlışlar yapılmamış mıdır? Her şeyde yanlışlar yapılabilir. Ama önyargıları değiştirmeden ve tabuları kırmadan, bizim özgürlüklerden, demokrasiden, insan haklarından söz etmeye zaten hakkımız yoktur. Bunu toplumun ilerici kesimlerinde de görüyorum. Yani içinde geleneksel değer yargılarını yaşatan pekçok kişi sadece zihinsel olarak, teoride kendisinin çağdaş olduğunu düşünüyor. Böyle olmadığını görmek gerekir. Kadın dergilerinin gerçekten önemli bir motivasyon ögesi olduğunu düşünüyorum. Benim aslında toplumun birçok konusuyla ilgili yazılar yazmam 12 Eylül sonrasında oldu. Biz 12 Eylül'den sonra pekçok konunun pek çok yönünü gördük. Ve bunları açıklamanın bir görev olduğunu ben şahsen anladım. Örneğin **Kendi Yurdunda Sürgünsün** 12 Eylül sonrası insanının açıklamasıdır. Ama bir 12 Eylül yaşanmasaydı, bunlar elbette oluşmazdı.

— Kitabın sonunda, “Seni ben seviyorum bu sevgi benim özgürlüğümdür” diyorsunuz. Sevgi ve özgürleşme ilişkisini nasıl açıklıyorsunuz?

Atabek: Bence sevgi tümü ile özgürleşmedir. Sevgiyi gerçek anlamda duyabilmek için insanın özgür olması gerekir. Kendisi özgür olmayanlar sevgiyi duyamazlar ve sevgi adına pekçok yanlış duyguya takılırlar. Oysa çoğu zaman sevgi bu değildir. Sevgi bütünüyle özgürlüktür. Ve sevgi gene bizim toplumda sanıldığının tersine karşılık beklemeden insanın hayatının açıklamasıdır. Biz sevgiyi mutlaka karşı cinsten birisini sevmek olarak tanımlamış ve çok daraltmışızdır. Sevgiyi bir anlamda deforme etmişizdir. Oysa bence sevgi, hayatı sevebilmektir ve sevilen insanı da hayat sevgisinin içine koyabilmektir. Yoksa sevgisizliği telafi edebilmek için insanın kendisine umarsız çıkış yolları aramasının adı sevgi değildir. Zaten bunun sevgi olmadığı da kendisini o ilişki içinde bile kısa süre de gösterir. İnsanların çektiği acılardan birisinin nedeni de budur. Çünkü bizim toplumumuzda sevgi değil, sevgisizlik öğretilmektedir. Sevgisizlik kutsanmaktadır. Sevgi ayıplanmakta, küçümsenmekte, aşağılanmakta ve horlanmaktadır. Oysa bence sevgi insanın çok güzel bir eğilimidir. Ve sevgiye sahip çıkmak özgürleşmenin yollarından biridir. Ben böyle düşünüyorum.

— Geleceğin toplumunda kadın-erkek ilişkisini nasıl görüyorsunuz?

Atabek: Toplumsal işlevleri birlikte kucaklayabilen, birbirlerine yük değil güç olabilen, birbirlerini yiyerek değil birbirlerini üreterek çoğalabilen ve dünyaya birlikte bakabilen erkek ve kadınlar olarak görüyorum. Doğru bir toplumun erkek ve kadınları bence böyle olmalıdır.□

Barış Pirhasan, türk sinemasının krizini anlattı

"HERŞEYE RAĞMEN BİZE AİT BİR SİNEMAYDI"

Kriz başta ekonomik, ama bence kültürel krizin, ahlaki krizin de bu ekonomik krizde büyük rolü var. Bir küçük esnaf piyasası krizi. Bir zenaatçılar çarşısının, arastanın yozlaşmasının sonuna gelmesi.

■ Füsun Öztürk Baysan

Sinemaya 1983 yılında senaryo yazarlığı ile giren **Barış Pirhasan** bugüne değin yedi filmin senaryosunu yazdı. **Amansız Yol Ömer Kavur**'la, **Adı Vasfiye, Ah Belinda, Asiye Nasıl Kurtulur, Değirmen, Kadının Adı Yok Atıf Yılmaz**'la. Barış Pirhasan en son senaryosunu kendisinin yazdığı ve ilk yönetmenlik çalışması olan **Küçük Balıklar** filmi üzerinde çalışıyor. Küçük Balıklar son dönemde türk sinemasının içinde bulunduğu krizden etkilenen filmlerden biri. Yapımcısı **Odak Film**'in iflası ile yarım kalan film hacizli durumda. Pirhasan Adımlar'a, türk sinemasının krizini değerlendirdi.

— Uzun süredir türk sineması için "krizde", "öldü, ölmedi" şeklinde yazılar yayımlanıyor, açıklamalar yapılıyor. Son dönemde türk sinemasının içinde bulunduğu durum nedir?

Pirhasan: Şu an'ın içinde yaşadığımız için aslında adını koymak çok zor. İçindeyiz ve dolaysız sonuçlarını yaşıyoruz bu krizin. Tabii ne olup bittiği hakkında, bütün subjektifliği ile bir iki laf etmek mümkün. O da ne.

Krizden önce bir "yükselme" dönemi yaşadı türk sineması. Seyirci arttı, batı filmlerinin oynandığı salonlarda türk filmleri oynar oldu. Üniversiteliler, gençler sinemalara türk filmlerini seyretmeye gelmeye başladılar. **Bir Yudum Sevgi, Dul Bir Kadın, Dağınık Yatak, Pehlivan, At** gibi filmlerin gösterildiği sıralar. **Atıf Yılmaz**'la çalışmaya başladığımız böyle bir dönemdi. **Adı Vasfiye, Ah Belinda** çok büyük ilgi gördü. Bunların hepsi de bildiğimiz Yeşilçam koşullarında gerçekleştirilen filmler. Yani teknolojide bir atılım, bütçelerde bir değişiklik söz konusu değil. Yani teknolojide bir atılım, bütçelerde bir değişiklik söz konusu değil. Değişen neydi? En başta seyirci değişmişti. Seyirci niye değişti? Televizyonun, sinema günlerinin, 12 Eylül sonrasında gençlerin sanata ilgi duymalarının ve böyle bir sürü etkenin sonucu. Bir liseliyle konuşuyordum, birkaç türk filmi görmüş, sevmiş. "Yabancı filmler iyi, ama ben kendi hayatımıza ilişkin şeyler görmekten hoşlanıyorum", dedi. İşin püf noktası bu bence. Liselideki temel gereksinimin darısı para sahiplerinin başına..

- Son yıllarda yapılan filmlerde insanların kendi hayatlarını görme isteğine karşılık veren bir sinemanın yanı sıra, değişen başka şeyler nelerdi?

▶ *Pirhasan: "Çok severek yaptığım bir projenin Türkiye'deki, dünyadaki insanları da ilgilendireceğine inanıyorum."*

Pirhasan: Daha şehir konuları işlenmeğe başlandı. Türk sineması sağlıklı bir benmerkezciliğe yöneldi denebilir. Yaratıcılar daha kendilerine ait, yapmaktan hoşlanacakları şeylere yöneldiler sanırım. Halk ne ister diye düşünmek yerine, kendi sorunlarını ve kimliklerini çıkış noktası olarak alma eğilimi. Halk ne isteiyor, hele ki halk neyi anlar, gibi, bence biraz geri zekalı bir bakış açısını terketmek gerekliydi zaten. Halk bir sürü şey istiyor. Tek bir şey istemiyor ki. Halk porno filmleri de istiyor. Dizi filmler, kovboy filmleri, cinayet, aşk düşün, 50 milyon istek, düşünce duyarlık vb. var. Halk her şeyi istiyor. Onun için ne "istendiği" tartışma götürür. Sen neyi yapmak istiyorsun? Onu yapıp biraz da şansına razı olacaksın, tutar ya da tutmaz. İlle de banko ata oynamak biraz komik; sanat düşüncesi değil bu, tüccarlık. Üstelik sinemada kötü tüccarlık.

— "Kötü tüccarlık" diyorsunuz. Sinemanın krizi yalnızca ekonomik nedenleri mi dayanıyor?

Pirhasan: Kriz başta ekonomik, ama bence kültürel krizin, ahlaki krizin de bu ekonomik krizde büyük rolü var. Bir küçük esnaf piyasası krizi. Bir zenaatçılar çarşısının, arastanın yozlaşmasının sonuna gelmesi. İyi kötü varolan geleneklerin de yıkılması, kapkaççıların ön plana çıkmaları. Bir-iki tane iyice dükkanın maalesef kendilerini bu havaya kaptırıp, çok çürük bir sistem üzerinde iş yapmaya devam etmeleri sonucu (üstelik çok yüksek teknolojiyle rekabet edememeleri bir yandan) bu alanın göçüp gitmesidir. Bu şimdi üzülünecek bir şey; çünkü bu "loncanın" çok değerli birikimleri, önemli gelenekleri vardı. Her şeye rağmen bize ait bir sinemaydı. İdi, diyorum çünkü, bundan sonra bir kere daha öyle bir türk sineması olabileceği kanısında değilim. Temelden değişecek işler.

— Bu küçük esnaf piyasasının, yani sinemanın nasıl bir yapısı vardı? Sonuçları bugün ağır bir biçimde yaşanan krize nasıl gelindi?

Pirhasan: Bu kriz nasıl oldu? Çok basit bakalım: Yeşilçam'ın parası hiçbir zaman genişletilmiş yeniden üretime akıtılamıyordu. Her zaman dışa sızdırıldı. Bu, para kazananların çarçur etmesi değil. Yapısal olarak dışa sızdıran bir bünye. Tefecilere para kaptıran, dış piyasaya para kaptıran, devleti korumacı önlemlere zorlayamayıp yüksek vergilere, ithal maddelere para kaptıran, salon sahiplerine, arazi rantına para kaptıran bir piyasaydı. Video çıktı, panik yarattı. Sonra videonun yeni bir kazanç kapısı olduğu anlaşıldı ama yanlış anlaşıldı. Para getiriyor diye bir iki eli yüzü düzgün filmin yanına 30 tane fecaat video filmi çıkardılar. Bir buçuk saatlik konulu filmi 10 milyona maletme kurnazlığını gösterdiler. Kendi bindikleri dalı kestiler. Millet film almaz oldu. Haklı olarak battı bu iş de. Bu gidişe karşı duracak bir yazıhane olamaz mıydı. Bir tanecik bile? Olabilirdi, olamadı işte.. **Odak Film**'den ben böyle bir şey umuyordum, gerçekten kendi ağır hataları bugünkü duruma gelmelerine, belki de batmalarına neden oldu. Yaptıkları en büyük hata da bence kurallara boyun eğmeleriydi. O kurallara uydukça kötülediler ve bedelini de en ağır kendileri ödüyorlar.

— Odak Film kurallara uymasaydı, ne yapabilirdi?

Pirhasan: İşin bu yanı müneccimlik olur. Belki yine batarlardı. Ama bana sorarsan hayır. Nasıl Babıali'de bir **Cumhuriyet** gazetesi var: Beğeniyorsun, beğenmiyorsun, krize gidiyor, düzeliyor ama, hep var. Yayıncılık için de aynı şey söylenebilir. Film piyasası daha oynak bir alan tabii. Ama Türkiye gibi 50 milyonluk bir Doğu ülkesinde bütün piyasa şu anda dev gibi gelen Amerikan şirketlerine kaptırılsın, pek ihtimal vermiyorum. Türkiye'nin potansiyelinde buna direnecek güçler olduğuna inanıyorum. Ama büyük fırsatlar kaçırılıyor. Görülmeyecek şey değil ki, bu herifler geliyorlardı. Mutlak olumsuzluk olarak da değerlendirmiyorum. Belki bu Amerikan şirketlerinin de getireceği şeyler vardır. Belli bir standart, belli bir teknoloji. Gerçi hangi alanda bunlar bize teknoloji verdiler ki bu alanda da versinler, yine de belli altyapıları kurabilirler.

Unutulmaması gereken çok önemli biri konu: Yeşilçam emekçilerinin durumu rezaletin dik alasıdır. İşkolunun emekçileri perişan halde. Fabrikalar direniş yapıyor, işçiler sokaklara dökülüyor, açız diye. Yeşilçam işçisi şu anda aç. TRT ve reklam piyasasına iş yapabilenler biraz karın doyuruyorlar ancak. Çok ağır sömürü var. ne örgütlülükleri var, ne sendikaları, ne de herhangi bir güvenceleri. Yerli ya da yabancı birileri üretim yaparsa bu insanları karınları doyacak ve daha insanca koşullar için mücadele gücü bulabilecekler. Mesleki olarak da ilerleme olanağı bulacaklar. Az şey değil.

— Endüstrileşememiş bir sinema, her şey gelip paraya dayanıyor. Yeşilçam işçisi, oyuncusu, yönetmeninden değil bu kriz...

Pirhasan: Sinemanın meselesi belki de bir prodüktör meselesidir. Türkiye'de prodüktör, doğru dürüst prodüktör çok az. Nezaketimden çok az diyorum. Sinemaya bakınca boydan boya bir toplumun yüzü görünür. Bu aynaya bakma cesareti olan para sahipleri çıkmalı. Dünya finans kapitaliyle ortaklık kuruyorlar ama, aynaya bakmıyorlar. Yüzsüz kapitalistler!

Belli bir kültüre, dünyada neler olup bittiğini izleyen, macera yaşama tadı bulunan, farklı bir yaşantı arama lezzetine sahip gerçekten özgürlük, demokrasi isteyen (sinema başka türlü olmaz) insanlar gerek. Eğlenme duygusu gelişkin, düş kurabilen, yaratıcı olmak isteyen... "ben kalender meşrebim..." şarkısını hatırlatan bir tanımlama oldu galiba...

— Amerikan sinema şirketleri Türkiye'de piyasaya girdiler. Sinema çevrelerinde kriz kadar çok konuşulan bir diğer konu da bu. Amerikalılar ne yapmak istiyorlar?

Pirhasan: Kendi filmleri için bütün dünyada pazar arıyorlar. Eh, Türkiye de koskoca bir ülke, muazzam alıcı potansiyeli var. Bu piyasayı ele geçirmeye çalışıyorlar. Ondan sonra, video piyasasını ele geçirecekler. Şimdi kendi filmlerini işletmeye başladılar. İlk olarak **Dokunulmazlar**'ı, sonra **Yağmur Adam**'ı. Giderek ağı genişletecekler. Bunun dışında belki burda film yapacaklar, filmlerinin bir kısmını burada çekecekler. Burayı doğal bir plato olarak kullanacaklar. Ama Türkiye'deki yaratıcı gücü kullanmaları güç.

— Türk sineması için bugün yaygın olarak söylenen şey, krizde olduğu. Bu krizin geldiği bir yer olacak. Ya içinden çıkılabilecek, ya başka piyasalarda olduğu gibi çökecek. Çöküş ne demek, çökerse ne olacak?

Pirhasan: O kadar çürük ve fosilleşmiş bir yapı var ki, yeni bir şeyin ortaya çıkması için çökmesi belki de iyi olur. Ama, gerçekte hiçbir çöküşten öyle uzun boylu sevinmek de akıllıca değil. Çökme şuna yarar: Bu iş böyle yapılır diyemeyecektir artık, yol arayacaktır. Ama, adamlar adam olmasalar da buna çökmeden çare arasalardı, buna gerek kalmazdı. Üstelik bu kurumların çökmemiş yanlarından yararlanabilirdik. Koruyacak birşeylerimiz olurdu. Allahın emri değil, yeni yapı

kurmak için öbürünün dibine darı ekmek. Bu öngörülebilirdi.

İnsan bilinci, insan iradesi diye bir şey varsa, zaten büyük çöküşler, büyük yeniden kuruluşlarla değil de, büyük düzenlemelerle, kendi içinde atılımlarla yapılabilir. Bu olmadığı zaman, çöksün de insanların aklı başına gelsin denebilir.

— Krizi aşabilmesi, ya da çökmemesi için neler yapılabilir?

Pirhasan: Bu çok uzun bir konu. "Ben ne yapabilirim?" herkes bunu sormalı kendine. Yoksa ne yapılır, panellerde bolca konuşulur. Bin türlü formül var. Sözgelimi devlet özerk sinema kurumu kurar, ithal malları ucuzlatır, vergi almaz, yabancı filme dublaj yaptırmaz, kredi verir, onu seçer, bunu ödüllendirir. Yapmıyor ama.. Prodüktörler çıkar, birleşip piyasaya sahiplenirler.

Bu ne yapağım? Sinema konusunda birikimimi çok daha artırmak istiyorum. Bu piyasada bu kadar iş yaptım, gidip sinema okulunda okuyacağım. Tanıdığım ve güvendiğim insanları teşvik edeceğim. Onlarla birlikte iş yapmaya çalışacağım. Film yapmaya bakacağım. Yeşilçam koşullarına boyun eğmeden, bu koşullarda bir adım ileri nasıl iş yapılır, onu araştıracağım. Aynı emekçilerle, aynı beyin ve teknik güçle tek proje üstünde çalışacağım. Benim hedefim bu. Tek başıma sinemayı kurtaracak halim yok. Ben kendimi kurtarmaya çalışırım bir. İyi film yapmaya çalışırım. İyi film yaparsam bunun türk sinemasına elbetteki faydası olur. Proje düşüneceğim. Onu en iyi koşullarda yapmaya çalışacağım. Kendime güvenim var. Çok severek yaptığım bir projenin, Türkiye'deki, dünyadaki insanları da ilgilendireceğine inanıyorum.. Böyle bir inancım olmazsa sanatla uğraşmam, niye uğraşayım?

Dünyadaki insanların kafasını kurcalayan sorunlara yabancı olmadığımı düşünüyorum. Beni çok rahatsız eadiyorsa bir konu, canımı yakıyorsa, bunun insanoğlunun da o anda çok canını yaktığını biliyorum. Böyle bir hazırlığım, donanımım olduğuna inanıyorum. Böyle bir sorunu duyumsadığımda, bir projeye başladığımda, Türkiye'den insanların para yatırmasını teşvik edeceğim. Her şeyin kollektif aksiyonla yürüyeceğine inanmıyorum. Biraz da bireysel sorumluluk gerekiyor. Mutlaka ciddi örgütlenmeler gerektiğine inanıyorum bu alanda. Gücüm yettiğince buna da katkıda tabii ki bulunurum.

— Senaryosunu da yazdığınız ve ilk yönetmenlik çalışmanız olan "Küçük Balıklar" yarım kaldı. Bunda kriz dönemine denk gelmesinin bir payı var mı?

Pirhasan: Bir kere krizin ortasına, bizim şirketin batma dönemine geldi. Biz de ortada sap gibi kaldık. Çöküş dediğimiz şey, biraz da benim üstüme çöktü. Keşke olmasaydı. Ne güzel film yapıyorduk, yarıda kaldı. Çok acıklı bir şey bu. Benim açımdan da, şirket açısından da bu böyle.

— 1980'le birlikte içinde yaşadığımız dönemin birçok şeye etkisi oldu. Sonuçlarını çok sıcak bir biçimde hala yaşıyoruz. Türk sinemasının içine düştüğü krize nasıl bir etkisi oldu?

Pirhasan: 1980 herşeyden önce ülkenin canını okudu. Doğal gelişmeyi baltayla durdurdu. **Yılmaz Güney**'i yoketti. Sinemanın can damarlarından birini kesti attı. Yurtdışına çıkarttı, eserlerini yasaklattı. Hiç kimse onları seyredemez oldu.. Ülkeyi çarpıklaştırdı, yasaklar koydu. İnsanların kafasına sansür koydurttu, politik konular işlenemez oldu. Gençler depolitize oldu. Sendikalar kapatıldı. Sinemadaki örgütlenmeler bütün yanlışlarına rağmen kendi kendilerine biraz sağaltacak, sağlıklı bir emekçi organizasyonları bütünü yaratacağı yerde yok edildi, geleneğinden koparıldı. İhanet bu, canavarca birşey. İnsanlar istedikleri filmi yapamaz oldular, politik konulara giremediler. Bir şeyi kesintiye uğratmak. Tek kelimeyle korkunç.

— Teşekkür ederim...

Pirhasan: Şimdi de ben sorabilir miyim? Birçok sorum var aslında. Türk sineması önemli mi o kadar? Türk sineması niye önemli? Politik mücadele içinde olan insanlar niye önem veriyor türk sinemasına? Ne istiyorlar, ne bekliyorlar sinemadan? Nedir türk sinemasının size faydası? Ne istiyorsunuz bizden?

İşçiler, sendikacılar ne istiyorlar sinemadan? Türk sineması ile bir dayanışma içine girmek istiyorlar mı? Bugüne kadar böyle birşey düşündüler mi?□

ÇOCUKLAR, ÇOCUKLARIMIZ...

Trabzon, Cumhuriyet Ortaokulu birinci sınıf öğrencisi **Canan Kukul** yazıyor: *"Bizler bu ülkenin yapı taşlarıyız. Özlemlerimiz, dileklerimiz çoktur. Örneğin, her çocuk okula önlüksüz, formasız gitmek ister. Neden o simsiyah önlüklerin içinde kararıp kalıyoruz? Neden okula giden bir bisiklet yolu olmasın? Bütün çocukların okula bisikletle gidebileceği bir Türkiye özlüyorum örneğin.*

...Gönlüm ne istiyor biliyor musunuz? Sevimli okullar... 20 öğrencilik sınıflar. Bilgisayar donanımı.. Çok öğreten az yorulan öğretmenler.. Ve 2000'li yılların mutlu çocukları..."

..."Dünya çocukları layık oldukları mutlu değiller."

Derya Olak da 14 yaşında bir kız çocuğu. İzmit, Güzelkıyı İlköğretim Okulu üçüncü sınıfında. Onun ilk sorunu da savaşlar. *"Barış için savaş düşüncesi ortadan kalksa"* diyor ve sürdürüyor:

"...Bugün Afrika'da ağlayan çocuk niye ağlıyor dersiniz? Oyuncağı kırıldı diye mi, arkadaşlarıyla oynamıyor diye mi, Yoksa annesi, daha sağlıklı büyümesi için öğle uykusuna yatırdı diye mi? Hayır, hiçbiri değil. Bu çocuk bir lokma ekmek bir yudum su için ağlıyor. Dünya çocukları açlıktan kıvranmak yerine, öğle uykusuna yatırıldığı için ağlamak istiyor. ABD'nin bir kentinde yaşayan çocukla Afrika'daki çocuk aynı şartlarda yetişmek istiyor. Kısacası dünya çocukları 2000 yılından yaşama hakkı istiyor. Silahsız savaşsız bir dünya istiyor."

"2000'li yıllarda barışın egemen olacağı bir dünya hepimizin dileğidir. Bunu, yarının büyükleri olan bizler gerçekleştirebiliriz."

Sonra biraz büyüyor çocuklar. Barış ve temiz bir çevre özlemine yenileri ekleniyor. Uşak Anadolu Lisesi ikinci sınıf öğrencisi **Duygu Aycal**'ınki gibi, *"orman deniziyle çevrilmiş, denizleri koli ve her türlü basilden arınmış, havası özgürce solunabilecek bir Türkiye"* düşüne daha kapsamlı istekler karışıyor.

"Teknoloji, saltanatını insanlara zarar vermeden kursun" diyor Duygu. *"Çağdaş, uygarlık yolunda dönen bir dünya istiyorum. Atom bombalarına, uzay savaşlarına gömülmeden bir Çernobil faciası daha yaşamadan, bir Hiroşima ya da Nagazaki örneği daha almadan. Bazı insanlar belki bu olaylarda ölmediler, ama yüreklerinin ta içinde şimdi bile onların acısını taşıyorlar. Ben gülmek, hayata merhaba demek istiyorum, Hoşçakal demek için daha çok erken."*

Elvan Ertürk de bir liseli. Manisa, Fatih Anadolu Lisesi birinci sınıf öğrencisi. *"Yıldız savaşlarına son verilmiş, bütün silahları imha edilmiş, güçlülerin güçsüzleri ezmediği bir dünya"* ve *"2000'li yıllarda teknoloji ve sanayiden eçok, insanca yaşanacak bir Türkiye"* özleminde Elvan. Dahası var.

"...Biz çocuklar, çocuk olduğumuz için düşüncelerimizi savunamayız. Çok önemli bir konu konuşuluyor. Fikir vermek istiyoruz. Ama sonuç? Sen sus... Ev işlerine yardım etmeye gelince büyük olan bizler, birden küçülüveriyoruz. Bence kadın haklarından sonra bir de çocuk hakları çıkarılmalı. Hangi yaştan sonra büyük, hangi yaştan önce küçük olduğu bu haklarda bildirilmeli ki, biz de ona göre...

Bizi duymayanlar size sesleniyoruz. Bizleri anlayın, dinleyin... lütfen.."

14 yaşındaki **Nilgün Çağlar**, gelecekle iades çekişmiş gibi. Haykırışı ilginç.

"2000'li yıllar, siz beni aldatamazsınız. Aklımda."

Sizlere yorumsuz aktarmaya çalıştığımız bu sözleri, çocuklar kendileri için toplanan 1990'ların **Çocuk Politikaları Ulusal Kongresi**'nde söyleyemediler. Çünkü kural bu kez de ve bu toplantıda da bozulmadı. Her zaman olduğu gibi gençlerin de çocukların da yerine yine, pek çoğu çocukluğunu, gençliğini unutmuş kocaman kocaman insanlar konuştular. Çocuklar için çözümler önerip, politikalar ürettiler. Peki ya çocuklar mı diyorsunuz? Onlar da sorunlarını, sıkıntılarını, özlemlerini ve dileklerini ilk ağız olarak, katıldıkları kompozisyon yarışmasında dile getirdiler. Haaa bir de, Kongre'ye ilişkin basın bülteninde bildirildiği gibi **"TRT çocuk Korosu da açılışta verdiği kısa bir konserle" Kongre'ye renk kattılar.**□

Ödüller ve politika

Aziz Çalışlar

Ülkemizde sanatın geliştiği söylenemezse de, bu süreçle tam çelişkili olarak, sanat ödüllerinin sayısının gitgide arttığı rahatlıkla söylenebilir... Hemen hemen bütün sanat alanlarında, gazetelerden vakıflara, banka ve devlet kurumlarından özel girişimlere kadar çok sayıda kuruluş her yıl peşpeşe ödüller dağıtıyor (Neredeyse bir "ödül seferberliği"yle karşı karşıyayız).

Neden acaba? Bilindiği gibi, ödüller, toplum yazar ve sanatçıya sahip çıkmadığından, bu kişilere ölümlerinden sonra adlarını yaşatma amacıyla verildiği kadar, genelde "özendirme" amacıyla da verilmekte, bu arada, özel teşebbüs kuruluşları ile devlet kuruluşları da sanat ve edebiyatı "geliştirmek", yani kendi tekellerine alma amacıyla da ödüller dağıtmakta, ticari kuruluşlar ise "sanat etiketi" altında sanat ürünlerinin satışını gözetmektedirler (Ancak, bizde sanat ürünlerinin tüketimi çok düşük düzeyde olduğundan, "ekonomik etken", yabancı kapitalist ülkelerde olduğu gibi, ödüllerin verilmesinde başlıca belirleyici etken olmamaktadır).

Ödüllerin "saygınlık" taşıması, ödüllerin verilmesinde kişisel çıkarların önü geçmemesi, ödüllerin birer "sanatsal yarış", "sanatsal coşku" haline gelmesi; sanatsal gelişmenin, yaratıcılığın göstergesi olması ve kitlesellik taşıması, hiç kuşkusuz, ödüllerden asıl beklenen şeylerdir. Ama, ödüller kamuoyunda çoğunlukla düşkırıklığıyla sonuçlanmaktadır.

Bunun son örneği, Darüşşafaka Cemiyeti'nin vermekte olduğu Sait Faik Öykü armağanıdır. Adı geçen kuruluş, Seçiciler Kurulu'nun iradesini de hiçe sayarak, Türkiye Cumhuriyeti uyrukluğundan çıkarıldığı gerekçesiyle, kendini "resmi kuruluş statüsü"ne sokarak, "resmi ideoloji" ve "resmi politika" doğrultusunda, yazar Demir Özlü'ye ödülü vermeye yanaşmamıştır. Bunun ana nedeni kendinden de anlaşıldığı gibi, sanatsal değil, ama politiktir!

Ödüllerde, temel belirleyici, seçime yönlendirici öğenin politik öğe olduğuna hiç şaşırmamak gerekir. Çünkü, bütün ödüllerin amacında, ödülü veren kuruluşun sanat anlayışı, sanat politikası yatar. İkincisi, "değerlendirme", degerlendiren kişilerin dünya görüşlerini içerdiğinden, en son kertede, belirleyici öğe politik öğedir. Bu da çok doğaldır, çünkü belli bir sanat anlayışı ile politik amaçlılık arasında bir bağ olduğu kadar, bütün sanat yapıtlarının da bir ideolojik içeriği vardır. Bu ideolojik içerik, sanat yapıtının değer-kuramsal, dünya görüşsel, siyasal-felsefi yanını oluşturur. Hiç kuşkusuz, hiçbir yapıt salt onun bu yanına indirgenerek değil, ama kendi bütününde değerlendirilir. Ama, "sanatsal nitelik", "sanatsal düzey", yapıtın dünyayı değerlendirici, ideolojik yanını da içerdiği için, ödül değerlendirmesinde, her zaman, ödüle adını veren yazarın, kurulun, kuruluşun sanat anlayışı ve siyasal-ideolojik konumu öne geçer.

Bu nedenle, örneğin, yeni açıklanan İş Bankası Roman Ödülleri'nin herhangi bir "solcu romancının" kazanması bizce olanaksızdır. Tıpkı Orhan Kemal Roman Ödülleri'ni herhangi bir "sağcı" romancının kazanmasının olanaksız olması gibi. Bütün sorun da bu sanat-dünyagörüşsel, siyasal-ideolojik ayrımda yatmaktadır. Bir yanda, ödüller dolayısıyla, "sanatsal kamuoyu"nu resmi ve gayrı-resmi egemen çevrelerin tekeli altına alma politikası, öte yanda buna karşı demokratik ilerici sanat anlayışını ve bu anlayışın ürünlerini topluma maletmek için verilen mücadele. Ödüllerin altında yatan "kavga" budur! (Nitekim, sözkonusu Sait Faik Ödülleri'nde de böyle bir kavga geçmiş ve Darüşşafaka Cemiyeti yenilgiye uğramıştır).

Bu belirlemelerden sonra şu soruyu bütün kamuoyuna yöneltmek istiyoruz: acaba (adına ödül konmayı belki de en çok hakeden yazar ve sanatçımız olarak) Nâzım Hikmet Ödülleri konsa, (sanatsal, siyasal, hukuki vb.) tüm yönleriyle ne gibi sonuçlar alınacaktır? Öneriyoruz.□

Evrensel bir değer yok oluyor

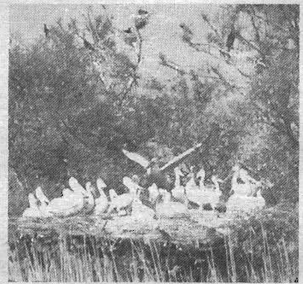
KUŞ CENNETİ 'CEHENNEM' OLMASIN

***A**vrupa Konseyi, 1976 yılında 5 yıl süreli "A Sınıfı Diploma" verdi Kuşcenneti'ne. Bu diploma, 81 ve 86'da yenilendi. Ancak 1991'de yenilenmesi nerdeyse olanaksız. Çünkü 86 yılında koşulan şartların hiçbiri yerine getirilmedi.*

Adımlar (İstanbul)-Bandırma'dan Balıkesir'e giderken, 15. kilometredeki ayrımdan sağa sapan yol, birkaç dakika sonra kocaman bir tabelanın önünde son bulur: Kuşcenneti Milli Parkı. Tabelanın ardı dünyanın en güzel yerlerinden biridir. Sanki bir yeryüzü cennetidir burası. Tüm bu güzellik, topu topu 64 hektarlık küçücük bir alan içindedir. On beş-yirmi dakikada bir baştan bir başa yürürsünüz.

Evet, Kuşcenneti, Manyas Gölü -yeni adıyla Kuş Gölü- kıyısında 255 kuş türü ve binlerce kuluçka topluluğu ile evrensel değerlerimizden biri. 1938 yılında **Alman Profesör Kosswig** tarafından keşfedilen Kuşcenneti, 1959'dan beri Milli Park olarak koruma altına alınmış bulunuyor.

Avrupa Konseyi, 1976 yılında 5 yıl süreli "A Sınıfı Diploma" verdi Kuşcenneti'ne. Bu diploma, 81 ve 86'da yenilendi. Ancak 1991'de yenilenmesi nerdeyse olanaksız. Çünkü 86 yılında koşulan şartların hiçbiri yerine getirilemedi. Dünyanın bu en güzel köşesi, zehirli sanayi atıklarının boşaltıldığı, üzerinde yakındaki askeri üsden havalanan jetlerin alçaktan uçuş yaptığı, içinden akan derenin çevreye dayanılmaz kokular saçtığı bir bataklık olmaya doğru gidiyor, hemen bugün önlem alınmazsa.

Bir yandan köylülerin topraklarına sahip çıkması, diğer yandan Kuşcenneti çalışanlarının uğraşıları, bu yıl dünya çevre gününde Milli Park'ı bir kez daha gündeme getirdi. Dere yatağının değiştirilmesi ve biyolojik arıtma tesisi kurulması istemiyle köylüler bir imza kampanyası başlattı. Aynı istemlerle, bir kampanyanın da İstanbul'da başladığını öğrendik. Ayrıntılı bilgi almak üzere, kampanyayı düzenleyenlerden Dr. **Altan Yaşar**'la görüştük.

— ***Kuşcenneti konusunda ne tür girişimleriniz oldu?***

Yaşar: Biz, bir arkadaş grubu, geçenlerde bir gezi yaptık Kuşcenneti'ne. Çok hoşumuza gitti. Ancak hissedilir boyutlardaki kirlenmeyi görünce, içimizde "bir şeyler" yapma isteği uyandı. Kolları sıvadık. Önce, bugüne dek olup bitenleri gözden geçirdik. Ciddi bilimsel çalışmalar yapılmış, fabrikalar mahkemeye verilmiş. Ancak yapılanlar ülke çapında ses getirip, yankı uyandırmamış. Çevremize açtık konuyu, bir grup oluşturduk. Hekim, öğrenci, mühendis, 8-10 kişilik bir grup. Kuşcenneti, "cehennem" olmasın çağrısıyla bir dilekçe metni hazırlayıp, imzaya açtık. İnanılmaz bir ilgi oldu. Diyebilirim ki, konuşulan insanların yüzde 99'u severek imzalıyor. Çalışmalara katılmak isteyenler oluyor. İstanbul Tıp Fakültesi'nde öğrenciler imza kuyruğu oluşturdular. Bu ilginin, sorunu çözebilecek etkiyi oluşturacağını düşündük, çok umutlandık.

— ***Peki şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz?***

Yaşar: İmza sayısını artırmaya çalışıyoruz. Bu arada Kuşcenneti'ni kurtarma-koruma girişimi türünden bir komite oluşturmak düşüncesi var. Yaklaşık bir aylık bir süre sonunda, imzalarla birlikte yığınsal bir Manyas yolculuğu ve orada bir takım etkinlikler düşünüyoruz. İmzaları ve etkinliklerimizi paramız yettiğince ilanlarla duyuracağız. Umarız basın ilgi gösterir bize. Diğer çevreci gruplar da kendi olanaklarıyla bu konuda birşeyler yapar ve Kuşcenneti kurtulur. □

BİZ AŞAĞIDA İMZASI OLANLAR

"Binlerce kuşun bir sevda şarkısı söyler gibi varoldukları, özgür ve güvenli bir ortamı paylaştıkları Kuşcenneti'ni biliyor musunuz? Günlerin uzadığı, güneşin ısıtıcı olmaya başladığı günlerde baharın müjdesini kanat sesleri verir Manyas'ta. Göçmen kuşların ilk seçtikleri yer, koruma sayesinde her zaman sükunet içinde olan Kuşcenneti'dir. Ve bir yıl önce bıraktıkları yuvalarına dönerler kuşlar. 255 tür kuş ve binlerce kuluçka topluluğunu barındıran kuşcennetinde yaşam dinginlik içinde sürer gider."

Bu okuduklarınız size Kuşcenneti'ne bir gezi yapmayı düşündürdüyse lütfen acele edin. Gezinizi gelecek yıla ertelerseniz Kuşcenneti'ni bulamayabilirsiniz.

Kuşcenneti bugün yokolmak üzere.

• Çünkü kuşların yumurtlama alanına akan Sığırcı Deresi, 43 fabrikanın kimsayal atıklarıyla çevreye ölüm saçıyor.

• Sığırcı Deresi'nin suladığı topraklara ekim yapan 20 köyün ürünleri tarlada kaldı geçen yıl. Bu ürünleri yiyenler çeşitli hastalıklarla karşı karşıya.

• Ve hepsinden önemlisi, Kuşcenneti yokoluyor. 1976'da Milli Park'ımıza Avrupa Konseyi tarafından "A Sınıfı Diploma', kirlilik nedeniyle bu yıl yenilenmeyecek.

Yöredeki 43 fabrikanın oradan taşınması en sağlıklı yoldur. Ya da bu fabrikaların ortak bir biyolojik arıtma sistemi kurarak çevreyi öldürmeleri yavaşlatılabilir/azaltılabilir/durdurulabilir. Ancak, bugün karar alınmış olsa, uygulama için bir iki yıl gerekmektedir ki, bu bile çok geç olabilir.

Bunun için; biyolojik arıtma ya da taşıma çalışmaları bir yandan sürdürülürken, acilen Sığırcı Deresi'nin yatağı değiştirilerek, kuşların yumurtlama alanından uzaklaştırılmalıdır.

Adı, Soyadı	Meslek	İmza

ÇEVRE GÜNÜ KUTLANDI

Başkent'te bir parka "İlhan Erdost" adı verildi

Çevre günü Ankara'da ilk kez çeşitli kurum ve kuruluşların çok sayıda etkinliği ile kutlandı. Çevre günü etkinlikleri sırasında en dikkati çeken olay ise, Çankaya Belediyesi'nin 100.Yıl İşçi Sitesi'nde açtığı parka, 12 Eylül'ün ilk günlerinde Mamak Askeri Cezaevi'nde dövülerek öldürülen yayıncı **İlhan Erdost**'un adının verilmesi oldu.

Ankara Anakent, Çankaya, Altındağ, Sincan, Keçiören, Yenimahalle, Mamak, belediyeleri, **TMMOB, NÜSHED** ve **DASK** yetkililerinin işbirliği ve katkıları ile oluşan "Çevre Günü Etkinlikleri Kutlama Komitesi", üç gün süren çeşitli etkinlikleri gerçekleştirdiler. Birçok bölgede piknik düzenlenirken, çeşitli folklor, video, müzik ve tiyatro gösterileri gerçekleştirildi. Kutlama Komitesi ayrıca, temizlik kampanyası başlattı, sağlık taraması yaptı. NÜSHED ve TMMOB, Güven Park'ta fotoğraf sergisi açtı. NÜSHED, ayrıca etkinlikler süresince nükleer silahlanmaya karşı imza kampanyasını yaygınlaştırdı.

Çankaya Belediyesi ile **Türkiye Ziraatçiler Derneği** ise 100. Yıl İşçi Sitesi'nde, çevre günü nedeniyle halk şenliği düzenledi ve çevre düzenlemesini gerçekleştirdi. Bu arada Çankaya Belediye Başkanı **Doğan Taşdelen**, 100. Yıl İşçi Sitesi'nde açılan parka, **"İlhan Erdost"**'un adının verildiğini açıkladı.

Kutlama komitesinin üç gün süren etkinlikleri sırasında, çevre yürüyüşleri ile çok sayıda parkın açılışı gerçekleştirildi.

Başkentte **Çevre Duyarlılığını Yayma Grubu** da çeşitli gösteriler düzenlerken, **İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi, "İnsan Hakları açısından çevre"** konulu bir panel gerçekleştirdi.

Çevre günü ile birlikte kuruluşlarının birinci yılını tamamlayan **Yeşiller Partisi** ise Derya Sineması'nda bir panel düzenledi. 4 Haziran'da Anadolu Kulubü'nde ayranlı-limonatalı bir kokteyl veren Yeşillerin Ankara etkinliklerine Genel Başkan Prof.Dr. **Celal Ertuğ** da katıldı. Ayrıca, ABC Sanat Galerisi'nde **"Sting Günü"** yapıldı.

Bilincin yeşerdiği yerde, kirlilik yaşayamaz

5 Haziran Çevre Günü nedeniyle 24 Mayıs 1989 günü bir basın açıklaması yapan Kocaeli Çevremiz Genel Yayın Yönetmeni **Vacit Çelik**, "çevre geleceğimizdir, çevremize bugünden sahip çıkmakta insanlık görevimizdir" diyerek, çevre sorunlarının politik gündeme göre ele alınması yerine, sürekli ve hergün çözümler yaratılarak ortak platformda uygulanmasını istediklerini belirtiyor ve, **"Unutmayalım ki son nehir kuruduğunda, son ağaç kesildiğinde artık paranın yetmediğini hepimiz anlayacağız. Ama o gün çok geç olacak"**, diyor. Vacit Çelik devamla, **"bunun hiç bir politik amaç gütmeden, ki mutlak politik bir amaç aranacaksa politik görüşlere bakmadan, ki geleceğimizin sahipleri çocuklarımızın politik görüşü bugün yoktur ve onlar bizden kendilerinden ödünç aldığımız dünyayı istemektedirler. Tüm insanlarımız adına uyarı ve çevre kültürü bilinci ile donanmış paket programı uygulama kararı aldık... Bu paket programa ilgililerin destek ve anlayışı ölçüsünde yaşama geçirilecek ve Çevre gününün, çevre kültürü bilinci'nin gelişmesinde etkili rol oynayacaktır. Bilincin yeşerdiği yerde kirlilik yaşayamaz."**

İstanbul'daki etkinlikler

"5 Haziran Dünya Çevre Günü" nedeniyle İstanbul'da çeşitli etkinlikler gerçekleştirildi. Kamuoyunda ve basında ilgi gören etkinliklerin bazıları şunlar:

Kartal'da; Kartal Belediyesi deniz suyundan örnekler alarak tahlil ettirdi. "Yaşanılır Bir Çevre" konulu resim sergisi ve uçurtma şenliği düzenledi.

Kadıköy'de; Deniz dibinden atık çıkarma yarışması düzenlendi.

Bakırköy'de; Bakırköy Belediyesi, **"Marmarayı Koruyalım"** kampanyası başlattı. Kampanya denize atılan pisliklerin motorla temizlenmesiyle başladı. Kampanyaya Bakırköy Belediye Başkanı **Yıldırım Aktuna, Münir Özkul, Kenan Pars** ve birçok kişi ve kuruluş katıldı.

Fatih'te; Fatih Belediyesi **"çevre ve gıda sağlığına"** katkısı olan üç işletmeye ödül verdi.

Taksim'de; İstanbul Belediye Başkanı **Nurettin Sözen**'in de katıldığı, **"Doğaya ve Çevreye Saygı"** yürüyüşü düzenlendi.

Sağlık Meslek Odaları Danışma Kurulu ve TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu **"Kirlenmenin boyutları, sağlığa etkileri ve çevre politikaları"** konulu bir panel ve **"Çevre Gezisi 89"** motor gezisi-piknik düzenledi.

Küçükçekmece, Sefaköy Kültür ve Geliştirme Derneği ile belediye 3 Haziran günü, Küçükçekmece meydanında bir şölen düzenledi. 5 Haziran günü ise Altınşehir çöplüğünde gaz maskeleriyle bir basın toplantısı yapan K.Çekmece Belediye Başkanı ile Sefaköy Kültür ve Geliştirme Derneği yöneticileri, çöplüğün en kısa sürede daha uzak bir yere taşınması gerektiğini belirttiler. □

Değerli Adımlar okurları, temsilcileri ve gönüllü muhabirleri,

Adımlar yazı işleriyle ön iletişim kurmadan gönderdiğiniz yazı haber ve mektuplarınızı, lütfen en geniş aralıklı ve bir ya da birbuçuk daktilo sayfası olarak hazırlamanızı istiyoruz. Önceden tasarlanmış ve yeri ayrılmış olanlar dışındaki, bir ya da birbuçuk sayfadan uzun katkıları değerlendirme olanağı olmadığını hatırlatmak istiyoruz. Kısaltma ya da özetleme gibi yöntemlerden olanaklı olduğunca, kaçınmaya çalışıyoruz.

Görüş ve katkılarınızı, lütfen kısa ve özlü olarak yazmanızı diliyoruz.

Nasıl bir yasallaşma?

Komünist partisinin yasallığını kazanma hedefi tüm yakıcılığıyla önde duruyor.

Peki, nasıl bir yasal komünist partisi? Bu hedef 16 Kasım 1987'de ve onu izleyen dönemde neyi içeriyordu. Şimdi kürt varlığını inkar eden, kürt ulusal sorununu "yok" sayan yaklaşımların fiilen iflas ettiği, Kürt sorununun çözümünü politik olarak dayattığı, su koşullarda, 26 Mart 1989 yerel seçimlerinden sonra oluşan mevcut yeni durum neyi içeriyor? Adım adım da olsa, sınırlı da olsa yasallık ve oradan -süreç içersinde- tam yasallığa gidiş artık tek başına gerçekçi bir hedef midir; yoksa bunun önüne ve yerine -öncelikli- tam bir yasallaşma hedefi mi konulmalıdır?

Örneğin, türk ve kürt komünistlerin bir partisi olarak TBKP, mevcut yeni dönemin özelliklerine ve kimliğine uygun olarak aynı zamanda kendini kürt diliyle de ifade eden tam yasal bir komünist partisi hedefini somut olarak önüne koymuş mudur?

Bence artık bu, gerekli ve zorunludur.

Yukarıda işaret ettiğim yeni durum nedeniyle, komünist partisinin özgürlüğü hedefiyle, kürt halkının varlığının tanınması, dili, kültürü ve diğer ulusal demokratik hakları üzerindeki yasağın kalkması hedefleri arasındaki ilişkinin yeniden formüle edilmesi, bunların demokrasinin birbirinden zaman zaman neredeyse "Çin Sedi" ile "ayrıştırılabilen", "iki ayağı" olarak değil, özgürlüklerine karşın daha kökten içiçe geçen, çözümünü birlikte dayatmayı keskinleştiren sorunları olarak yeni bir anlayışla öne çıkarılması gerektiği kanısındayım.

Dahası biz bugün kürt partilerine özgürlük talep ediyoruz. Ve bu talebi güncel bir istem olarak öne sürmenin koşullarının giderek olgunlaştığından sözediyoruz.

Bu saptamayla, kendini tam olarak ifade edemezse bile, yasallığı kazanan komünist partisinin ulusal baskı ve eşitsizliğe karşı mücadeleyi yasal platformda yeni bir niteliksel düzeye çıkarabileceği gerçeğini gözardı etmiş olmuyorum. Hayır. Sadece esaslı yeni bir durumdan, çakışan, kenetlenen süreçlerden, bunun gerektirdiği daha kökten yeni bir yasallaşma politikasının gerekliliğinden sözediyorum. Kürt aleyhtarı devlet terörünün son bulması, kürt halkının varlığının tanınması, dili ve kültürü üzerindeki yasağın kalkması, serbestçe örgütlenebilmesi, kendisini özgürce ifade edebilmesi güncelliği ve ivediliği keskinleşiyor. Buna karşı direnç zayıflıyor. Bu durum tam yasal bir komünist partisi hedefinin koşullarını olgunlaştırıyor.

Açıktır ki, buradan çıkan sonuç, adım adım da olsa sınırlı da olsa yasallık, oradan da tam yasallığa hedefinin önüne ve onun yerine eksiksiz bir yasallık (aynı zamanda kürtçe de, kürt yanıyla da yasallık) hedefinin konulmasının kendisini dayattığıdır.

S.Talay/Diyarbakır

Kadın Kurultayı'nın ardından

Bir erkek kürsüye çıkıp kadınların eşitliği ve özgürlüğü hakkında bir iki söz söylemek istemiş. Ama ne mümkün. Protesto gösterileri karşısında bu umulmayan tepkiyle kendini kürsüden zor atmış olmalı. Ancak ben kendi adıma kadınların önemli sorunlarını zaman zaman bir kenara bırakıp erkek düşmanlığı yapacaklarına doğrusu ya pek fazla ihtimal vermemiştim. Özellikle feminist gruptaki kadınlardan gelen aşırı tepkiler ezilen cinsin sorunlarına eğilmekten öte erkeklerin varlığını yok etmek amacını güdüyordu. Oysaki kadınların erkeklerle eşit olmaları sorunu ancak demokrasinin ülkede yerleşmesiyle çözülebileceği yadsınmaz bir gerçek olduğuna göre, demokrasi mücadelesinin de her iki cins tarafından birlik ve beraberlik içinde yürütülmesinin gerekliliğini hiç kimse göz ardı edemez.

Kadınların özgürlüğü sorunu salt kadının sorunu değildir. Sanırım sosyal, siyasal ve ekonomik haklarını elde etmiş kadınların olduğu bir toplumda yaşamak, bizleri olduğu kadar erkekleri de son derece mutlu kılacaktır.

Kadın hareketinin hedefe ulaşması için kadınların sosyalizm mücadelesinde bütün güçleriyle yer almaları gerekmektedir.

Günümüz gerçeğinden yola çıkarak sosyalist topluma geçme sürecinin ne denli uzun bir yol olduğunun bilinci içinde kısa vadede kadın hakları konusundaki mücadelenin nasıl olması gerektiğini iyi saptamak zorundayız.

Kadının özgürlük mücadelesinde erkeklerle beraberce elele olmak, hedefe daha kolay ve çabuk ulaşma konusunda bizi doğruya götürür. Aksi halde erkekleri bu mücadelede dışlamak, ilerici hareketleri kısırlaştırdığı gibi hiç bir toplumsal yararı da olmaz.

Kurultay esnasında gelişen bazı olumsuz davranışlara rağmen, bu kadar değişik gruptan kadını bir çatı altında toplamayı başardıkları için emeği geçenleri kutluyor, bundan sonraki Kadın Kurultaylarının çok daha iyi olacağı umudunu taşıyorum.

Hülya Tunçsoy/İstanbul

Adımlar'a eleştiriler

Bu mektubumla Adımlar'a ilişkin gözlem ve önerilerimi öz olarak dile getirmek istiyorum. Şunu hemen belirtmek isterim ki, yazılanlar "daha doyurucu, daha nitelikli ve daha güzel bir Adımlar" içindir.

Bunun için:

1- Adımlar'ın köşe yazıları iyi değildir. Yazarlar, bireysel konuları ele alıyorlar. Daha etkin yazılar yer almalıdır. Örnek: V.Özmenek'in yazılarını olumlu karşılamıyorum.

2- Tartışmalar, özellikle partilerarası, birlik tartışmaları bilimsellik ve yığınsallık temelinde sürdürülmelidir. Kişisel çekişme ve sürtüşmelere dönüşmemelidir. Örnek: TBKP-TSİP tartışmalarında yığınsallık, açıklık ve katılım mutlaka sağlanmalıdır. Eğer bu tartışmalar Adımlar aracılıyla sürdürülecekse bunlar gözetilmelidir. V.Sarısözen, Ç.Anadol tartışmaları, her iki partinin yöneticilerince partileri adına yapılmaktayken, kişisel sürtüşmelere dönüştü. Ç.Anadol'un Adımlar'ın 10. sayısındaki yazısı iyi bir örnektir.

3- Daha iyi bir baskı olmalıdır.

4- Daha çok okur mektubuna yer verilmelidir.

5- Haber sayısı son derece azdır.

6- Kültür-sanat sayfası zenginleştirilmelidir.

7- Sayfa düzenlemesi iyi değildir.

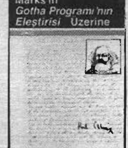
8- Kadın ve gençlik sayfası olmalıdır. Bu alanda ülkemizde bir yayın boşluğu var. Her ne kadar "Sözhakkı" gibi bazı gazeteler yayınlanıyorsa da katkılı bir işlev gördüklerine inanmıyorum.

9- Gereksiz röportajlar yer almamalıdır. Eski MHP'li N.K.Zeybek'le yapılan röportaj ve bu röportajın gazetemizde yeralmasını bir talihsizlik olarak kabul ediyorum. Bu röportajı gördünce o günden beri düşünüyorum, o mu demokratlaştı, yoksa bizim düşünce ve politikamızda mı bir gayrı ciddilik var? Bu sorunun cevabını hala bulamadım.

Adımlar'ın 11. sayısında U.Coşkun'un "Toplumun Gündemi ve Adımlar" yazısında sorularının cevabını görüyorum. Dileğim bunların kağıt üzerinde kalmaması. Bunca emeğin, özverinin boşuna akıp gitmemesi...

Armağan Barışgül/Malatya

Amaç

AMAÇ yeni bir diziye başlıyor...

Marks, Engels, Lenin'in en tartışılan, okunan kitaplarını bugün nasıl okumalıyız sorusuyla hazırlanmış bir diziye...

Dizinin ilk kitabı çıktı.

Marks'ın Gotha Programı Eleştirisi Üzerine

2500 lira

dizinin hazırlanan diğer kitapları

Lenin'in İki Taktik'i Üzerine

Lenin'in Ulusal Sorun'u Üzerine

Ödemeli isteklar karşılanamamaktadır

tek istemlerinizde, edarisun yılada 15'i kadar postapulu gönderiniz.

dağıtım ☐ Etkin Dağıtım, 513 77 10 İstanbul

AMAÇ AMAÇ AMAÇ Çatalçeşme sk. 15/1 Cağaloğlu, İstanbul ☐ 522 11 96 AMAÇ

14. SAYI ÇIKTI

Haziran 1989

- Birleşmiş Milletler: Arabuluculuğun Dinamikleri / J.P. de Cuellar
- Global Ekonomik Sorunlara Bir Bakış / Söylest
- Yeni Bir Hümanizm / H.Majkov
- Lenin'in Perestroyka'ya Katkısı / N.Mornovın
- "Yeni Enternasyonalizm": Oyun Mutlu Sonla mı Bitecek?

dünyaya bakış

yeni Açılım

HAZİRAN 1989

- Hemen Bugünden, Henüz Kapitalizm Çerçevesinde / *T.Tamer*
- Kafaları Değiştirmek / *A.Taygun*
- Gri ve Yeşil / *E.Ş.Karasoy*
- Komünist Partiler ve Siyasal Demokrasi / *T.Demirkan*

Çatalçeşme Sk. No. 15/1 Cağaloğlu/İST.

14. SAYI ÇIKTI

adımlar

Temsilcilikler

YURTİÇİ

Koordinatörler İstanbul-Taner Renda, Abidin Sökmen, Erhan Turan, M.Ata Uçum, Haydar Yılmaz/Piyerloti Cad. Dostluk Yurdu Sok., Selimbey İşhanı No: 8/12 Çemberlitaş Tel: 516 23 27 ☐ **Ankara**-Gürbüz Özaltınlı, Ziya Yavuzeş/Sağlık 1 Sok No: 9/9 Sıhhiye ☐ **İzmir**-Birol Aslantürk, Sami Çelik, İsmail Doğaner, Gür Hazer ☐ **Trakya**-İ.Can Diril ☐ **Adana**-Ömer Uz-İnönü Cad. Aydın İşhanı Asma Kat: 5 No: 607 ☐ **Taşova/Amasya**-Ömer Ünal-Ballıca Köyü ☐ **Antakya**-Ferit Ul-Saray Cad. Gedikoğlu İşhanı No: 17/1 ☐ **Bandırma/Balıkesir**-Mehmet Aydın-Kazım Acar Cad. Dumalar Paj. No: 86/4 ☐ **Bursa**-Necdet Filizoğlu-Hacılar Mah. Eceler Sok. Sema Apt. No: 1/1 ☐ **Gaziantep**-Halal Şalvarlı-İncegoğlu İşhanı Kat: 2 No: 62 ☐ **Bakırköy**-Hamdi Eskioğlu-Vahap Ünsever-No: 38/7 Tel: 542 41 07 ☐ **Bayrampaşa**-Selahattin Sabırlı-Hayrettin Altuncevahir-Yenidoğan Mah. Numunebağ Cad. No: 38 ☐ **Beykoz**-Ahmet Özgül-İsmail Yıldız-Kayaobası Sok. No: 17 Paşabahçe ☐ **Eminönü**-Salih Karakaymak, Yeşil Tulumba Sok. No: 54 ☐ **Kadıköy**-Erol Karsacy-Ali Şimşek-Osmanağa Mah. Reşit Efendi Yeni Yol Sok. No: 1/3 ☐ **Kartal**-Hamit Akıncı-Mehmet Malkaç-Yukarı Mahalle Yanki Sok. No: 11/3 B Blok Tel: 374 32 74 ☐ **Şişli**-Mahmut Doğan-İzzetpaşa Mah. Deniz Sok. No: 5/3 ☐ **Ümraniye**-Ali Şan-Alemdağ Cad. No: 63/C ☐ **İzmir**-Mustafa Karakuş-Vedat Pekel-859.Sok. Söğütlü İşhanı Kat: 3 No: 305 Konak Tel: 25 08 67 ☐ **Denizli**-Atilla Erender-Doktor Cad. Menteş İşhanı Kat: 3 Tel: 366 20 ☐ **Diyarbakır**-Mustafa Değer-İsfendiyar Eyüboğlu-Mehmet Karabulut-Salih Şimşek-İnönü Cad. Kahraman İşhanı Kat: 4 No: 32 Tel: 427 32 ☐ **Kocaeli**-Nevzat Cingirt-Ali İhsan Kayalar-Ömerağa Mah. Şalom Sok. Değirler Han Kat: 2 Tel: 14 42 26 ☐ **Malatya**-Armağan Barışgül-Cezmi Karsay Cad. Yıldız Han Kat: 3 No: 52 ☐ **Manisa**-Ramazan Tütüncü-Kuyualan Mah. Erler Cad. No: 11/86 ☐ **Muğla**-Özcan Özgür-Orhaniye Mah. Marmaris Bul. No: 10 ☐ **Sakarya**-Hayri Çifter-Kavaklar Cad. Sürekçioğlu İşhanı Kat: 1 No: 39-40 ☐ **Çerkezköy/Tekirdağ**-Hüseyin Öztürk Gazi Mustafa Kemal Mah. Edip Sok. ☐ **Zonguldak**-Ömer Güven-Ahmet Öztürk-Alemdar Cad. Ömeryiğen İşhanı Kat: 6 D: 5

YURTDIŞI

Genel Koordinatör: Veysi Sarısözen ☐ **F.Almanya**-Aydın Şensen-Moltke Str. 45 4100 Duisburg Fax: 203 339228 Tel: 203 340395-**Güney Bölgesi**-Nejat Yalçın-Sulzbacher Str. 19 8500 Nürnberg Tel: 911 555289 ☐ **B. Berlin**-Yalçın Yaş-Donau Str. 104 1 Berlin 44 ☐ **Avusturya**-Halit Erdem-Mittelsteig 7/18 A-1040 Wien Tel: 222 5667445 ☐ **Belçika**-Turgay Çelikörs-Chee d'Alsemberg 455 1180 Bruxelles Tel: 322 345 1076 ☐ **Danimarka**-Ayşe Coşkun-Dyringparken 122,2 th, 2660 Brøndy Str Tel: 452 544282, **Fransa**-Hayri Ata-57, Rue de la mare 75020 Paris Tel: 331 43493638 ☐ **Hollanda**-Semra Ulusoy-Marco Orent 229 3563 Utrecht Tel: 030 623029 ☐ **İngiltere**-Cahit Baylav-6 Stoke Newington Road N 16 7XN London Fax: 1-9231902 ☐ **İsveç**-Salih Salman-C.O.Köylüoğlu-Visbringan 42 NB 163/73 Spanga Tel: 36 6311 ☐ **İsviçre**-Hasan Demircan-Postfach 66 5614 Sarmenstrof, Tel: 4157 271971 ☐ **Kıbrıs**-Zeki Erkut-19 Necmi Avkıran Sok. Lefkoşa Tel: 020 75406 ☐ **Yunanistan**-Gülenay Özbürç-00301 2285148 Rizou Neroulou 11141 Galatsi-Athens Tel: 19 512929 ☐

İlan Koşulları

Siyah Beyaz: 10 bin TL. (sütunicm)

Abone Koşulları

Abone olmak için aşağıda belirtilen abone bedelini, "Su Basın Yayın San. ve Tic. A.Ş. Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi, Hesap No: 1066904"ya yatırmanız ve banka dekontu fotokopisini, "Adımlar Gazetesi, Peykhane Sok., No: 44, Kat: 4, Sultanahmet/İstanbul" adresine bildirmeniz yeterlidir.

Abone Fiyatları

Altı Aylık

Yurtiçi 15 bin TL

Yurtdışı (Avrupa) 30 DM

Yıllık

Yurtiçi 30 bin TL.

Yurtdışı (Avrupa) 60 DM

Tek Gazete Fiyatı

Yurtiçi 1500 TL.

İngiltere 1 Sterlin

Diğer Avrupa Ülkeleri: 3 DM

adımlar

Şu Basın Yayın ve Ticaret A.Ş. Adına Sahibi: **Şefik Çalık** ☐ Genel Yayın Yönetmeni: **Umur Coşkun** ☐ İşletme Müdürü: **Atilla Tanılkan** ☐ Yazışleri Müdürü: **Semih Gümüş** ☐ Yayına Hazırlayanlar: **Füsun Öztürk Bayxan, Orhan Demirbag, Semih Gümüş** ☐ Yönetim Yeri: Peykhane Sok., No: 44, Kat: 4, Sultanahmet-İstanbul Tel: 516 11 79 Fax: 516 11 79 ☐ Ankara Temsilcisi: **Özcan Kesgeç** ☐ Ankara Büro: Marmara Sok., No: 16/16, Sıhhiye Tel: 135 36 08 Fax: 135 36 08 ☐ Ofset Hazırlık: Ekol 522 77 76 ☐ Baskı: Son Havadis Web Ofset 575 35 60 ☐ Dağıtım: Gameda ☐

Olof Palme'yi öldürmekle suçlanan İsveçlinin duruşması başladı

PALME'Yİ 42 YAŞINDAKİ ALKOLİK BİR SABIKALI MI ÖLDÜRDÜ?

Komünist parlamenter Svensson, cinayeti araştırmak için kurulan Edenman Komisyonu içinde görev almıştı. Svensson'a göre cinayet, uluslararası bir komplo sonucu işlenmiştir ve 42 yaşındaki sanık, kendini savunamayacak denli sabıkalı ama, bu konuda suçsuz biridir.

■ **Gürhan Uçkan-Stockholm**

Önce, 33 yaşındaki aşırı sağcı bir İsveçli spot ışıklarını üzerinde topladı. Ardından, PKK'lı oldukları öne sürülen bir grup Kürt. Daha sonra, ileri teknoloji ürünü olan İsveç silahlarının İran'a gönderiminin Palme tarafından kesilmesi üzerine tepeleri atan mollaların kiralık bir katil kullandıkları tezi ortaya atıldı. Hemen ardından, "**kronik Palme düşmanı**" olarak tanımlanan iki polis anıldı. Sonunda, İsveçlilerin deyimiyle, "**A-takımı üyesi**", yani alkolik, esrarkeş ve yasadışı bir adam bulundu. Basında "**42 yaşındaki adam**" olarak anılan ama, adı her gazeteci tarafından malum olan bu kişi, yalnızca "**belirtilere ve tanıklara**" dayanılarak, mahkeme önüne çıkartılıyor. Suç silahı, herhangi bir kanıt yok.

Duruşma 5 Haziran'da başladı

Olof Palme'yi öldürmekle suçlanan ve beş aydır gözaltında tutulan 42 yaşındaki İsveçlinin duruşmasına 5 Haziran günü başlandı. **Anders Helin** ve **Jörgen Almbled** adlı savcılar sanığı, "**Olof Palme'yi öldürmek, Lisbet Palme'yi öldürmeye kalkışmak, toplum için tehlikeli davranışta bulunmakla**" suçluyorlar.

Savcıların ellerinde, sanığı bağlayıcı kanıtlar yok. Buna karşılık, üç ayrı grupta toplanan 32 tanık; sanığın cinayette kullanılan tür revelveri edinme ve kullanabilme olanaklarına sahip olduğunun bilinmesi ve çeşitli kez yüksek sesle Olof Palme'den nefret ettiğini söylemiş olması, savcılarca sanığı suçlamak için yeterli bulunuyor. Tanıklardan Lisbet Palme dışında tümü, poliste yapılan yüzleştirmelerde sanığı karşılarına çıkarılan çeşitli ilgisiz kişiler arasından seçip çıkarabilmişlerdir. **Lisbet Palme** ise, tanığı video filmde görüp, tanımıştı. Sanığın sekerek yürüyor olması, yıllardır uyuşturucu madde ve alkol kullanımı sonucu yüzünün -tanıkların deyimiyle- korkunç bir kişi izlenimini vermesi, olayın karanlıkta olmuş olmasına karşın, tanıkların adamı tanımalarına yardımcı oluyor. Savcıların elindeki diğer bir koz, sanığın olay sırasında birlikte olduğu herhangi bir kimsenin olmaması.

Lisbet Palme

Cinayet dosyasında, Lisbet Palme'nin sınırlı sözlerle verdiği ifade de yer alıyor. Bayan Palme, sanığın, "**Gözlerini dikerek bakan, elmacık kemikleri çıkık, üst dudağı beyaz, kısa boyunlu ve omuzlarını kasarak dolaşan**" biri olduğunu söylüyor. "**Kumrala yakın esmer ama, Güney Avrupalı görünümünde değil. Kaçmadan önce dönüp baktı, sanki başarıp başaramadığını kontrol etmek istercesine. Ardından sekerek koştu.**"

Savcının odasında 14 Aralık günü videodan her biri numaralanmış 12 kişiyi içeren bandı izleyen Lisbet Palme'nin, o kez 8 numara taşıyan 42 yaşındaki adamı hemen ayırd ettiği açıklanıyor. Bandın bitiminden sonra şunları söylemiş: "**Kimin alkolik olduğu gözüküyor. 8 numara. Evet, 8 numara. Benim daha önceki tarifime uyuyor. Yüzünün yapısı, gözleri ve tüyler ürpertici yüzü.**"

Marten Palme

Olof Palme'nin oğlu **Marten Palme**'nin sanık ile yüzleştirildiği de dosyada yer alıyor. Olay gecesi Palme çifti ile birlikte sinemaya giden Marten Palme, 14 Aralık günü savcının odasında ama doğrudan doğruya yapılan yüzleştirmede, 8 numarayı işaret ediyor. Sinemaya giderlerken, aynı caddedeki bir kitahevinin önünde dikilen kişinin "**...birden başını çevirdiğini ve Palme çiftine baktığını**" söylüyor. "**Çok meraklı bir hali vardı. O yüzden aklımda kaldı.**" 12 kişi arasında 8 numarayı gösterdikten sonra şöyle konuşuyor: "**Benziyor, evet gayet açık olarak benziyor; nedeni ne bilmem ama, gözlerinden, ağzından... Evet, kötü amaçlı birinin yüzüne sahip.**"

Lisbet Palme gibi o da, 42 yaşındaki sanığı şu anda taşıdığı bıyığın o zaman olmadığına inanıyor. Savcılar, bıyığın sonradan bırakıldığını mahkemede kanıtlayacaklarını söylüyorlar.

Cinayet Nedeni

Birçok kez adam yaralama, ölümle tehdit etme, dövme, hırsızlık, ruhsatsız silah taşıma, uyuşturucu madde alışverişi gibi çeşitli ağır suçlarla dolu bir geçmişi olan sanığın, daha

çok yalnız 'çalışan' biri olduğu biliniyor. Politik herhangi bir örgütle ilgisi olmadığı kesin. Öte yandan, İsveç'te "bombacı" olarak tanınan ve üç ayrı bombalama eyleminden ötürü şu an yaşamboyu hapis cezası ile yatmakta olan bir sabıkalının, sanığın tek arkadaşı olduğu sanılıyor. Sosyal demokratlardan ve onların getirdiği vergi sisteminden nefret eden bu kişinin yakalanmasından sonra, 42 yaşındaki adamın Palme'ye düşman olduğu ileri sürülüyor. Çok rahatlıkla silah edinebildiği, bilinen bir gerçek. Olay gecesi, Palme çiftini rastlantı eseri gördüğü, onlar film seyrederlerken silahı olan bir arkadaşına giderek cinayeti işlediği revolveri edindiği sanılıyor. Cinayet silahının, giysilerinde barut ya da kan izinin yokluğu, bu savın kanıtlanmasını güçleştiriyor. Bilinen tek şey, sanığın o gece önceden ileri sürdüğü gibi cinayet saatinden önce evine dönmediği, en az 1 saatten fazla geciktiğidir.

Diğer İpuçları artık bırakılıyor

Olof Palme'yi öldürmekle suçlananlar arasında, **PKK**'lı olarak tanınan Kürtler başta geliyorlardı. Cinayet soruşturmacıları, Kürtlerin kesinlikle ve tümüyle aklandıklarını söylüyorlar. (Stockholm'ün eski il emniyet müdürü **Hans Holmer** tüm çabalarını bunun aksini kanıtlamaya ayırmıştı. Başarılı olamadığı gibi, bir dizi yasaları çiğnediği için, istifa etmek zorunda kalmıştı.)

Cinayet ile ilk olarak ilgili görünen ve o sırada "**33 yaşındaki kişi**" olarak adlandırılan İsveçli de, artık aklandı. Sol gazetelerin özellikle üzerinde durduğu "**polis izi**" de, soruşturmacıların ilgisini çekmiyor. Anımsanacağı gibi, aşırı sağcı olarak bilinen, adları çeşitli adam dövme olaylarına karışmış ve "Palme düşmanı" iki polis, olay gecesi olay yerine yakın görülenlerdi. Polislerin adlarını açıklayan iki küçük sol gazeteden biri geçenlerde yüksek tazminat ödeme cezasına çarptırıldı. İkincisinin davası sürüyor. Ayrıca, cinayetten hemen sonra bu iki polisi -birisi kadın kılığında- olay yerine yakın bir duraktan otobüse binerlerken gördüğünü önce söyleyen, sonra da yazan TV yapımcısı **Lars Krantz** hakkında açılan tazminat davası da halen sürüyor.

"Psikolojik bilmece"

42 yaşındaki sanık, "**Eğer katil bensem, dünyanın en büyük psikolojik bilmecesi de benim**", diyor. Kesinlikle suçsuz olduğunu ileri sürüyor. Ne ki, bu konuda dediklerine destek olabilecek bütün tanıklar, ya bir şey anımsamıyorlar ya da tam tersi laflar ediyorlar. Olof Palme için "**Allahın belası herif**" ve "**Daha önce vurulmuş olmasaydı, gider ben vururdum**" dediğini de kabul etmiyor. "**Kafam yerindeyken bile böyle bir laf etmem ben. Eğer etmiş olsaydım, 50 milyon kron armağanı almak için hemen ihbar ederlerdi.**"

Yüzyılın fiyaskosu mu?

Olof Palme'nin öldürülüşünden sonra gözler, onun barış girişimlerini sevmeyen, Sovyetler ile yakınlaşma politikasını benimsemeyen çevrelere çevrilmişti. Aşırı sağcı "Avrupa İşçi Partisi"nin, Palme'ye düşman olduğu ve CIA'nın desteği ile kiralık bir katil kullanılmış olabileceği ileri sürülmüştü. Komünist parlamenterler **Jörn Svensson**, cinayeti araştırmak için kurulan **Edenman Komisyonu** içinde görev almıştı. Svensson'a göre cinayet, uluslararası bir komplo sonucu işlenmiştir ve 42 yaşındaki sanık, kendini savunamayacak denli sabıkalı ama, bu konuda suçsuz birisidir.

İsveç'in en büyük sabah gazetesi **Dagens Nyheter**'in 30 Mayıs günü yayınladığı baş makalede de şu görüşe yer veriliyor:

"**Mahkeme heyeti için de, bizler için de; duruşma sırasında özel duygularımızı, kişisel teorilerimizi ve politik nüanslı yorumlarımızı dizginlemek güç olacak. (...) Palme'nin katili olarak gözümüzün önüne getirdiğimiz katil tipine, 42 yaşındaki adam hiç uymuyor. Palme için herkesin öylesine köklü duygular besliyordu ve cinayet öylesine korkunç ve sarsıcı bir olaydı ki, altında yatan nedenin geniş boyutlu bir neden olduğunu düşündük: Uluslararası terörizm, yabancı bir istihbarat örgütü, aşırı sağcılık ve polis içinde düzenlenen bir komplo. Şimdi 42 yaşındaki karşısında, bir çeşit düş kırıklığı içindeyiz. Plansız bir eylem, -politik bir derinlikten hemen hemen yoksun-, beş para etmez bir katil ve beş para etmez bir neden. Gözümüzün önünde yarattığımız bu değildi. Olof Palme'nin, bölünmüş bir dünyanın kara güçlerine kurban gittiğine inananlar için bu durum, hiç doyurucu değil.**" ☐